

PUOTINHARJUN PUHOS

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

PUOTINHARJUN PUHOS
RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Puotinharjun Puhos Oy

Puotinharjun Puhos
Rakennushistoriaselvitys

Tilaaaja ja kustantaja:

Puotinharjun Puhos Oy
Helsinki, 2020

Tekijät:

Nomad Arkkitehdit Oy
Katja Berglund, arkkitehti SAFA
Anna-Mari Gramatikova-Lindberg, arkkitehti SAFA

Konsultit:

Joonas Parviainen, arkkitehti SAFA
Ella Prokkola, maisema-arkkitehtiopiskelija

Nomad Arkkitehdit Oy

Munkkiniemen puistotie 16, 00330 Helsinki
toimisto@nomadarkkitehdit.fi

Nykytilavalokuvat:

Niclas Mäkelä heinä-, elo- ja syyskuussa 2019.
Etukannen kuva: Puotinharjun Puhoksen sisäpiha 2019

Taitto:

Nomad Arkkitehdit Oy

Copyright Nomad Arkkitehdit Oy
Kirjapaino Picascript Oy, Helsinki 2020
1. painos

ISBN 978-952-94-3548-7

Käytetyt lyhenteet

AY	Aalto-yliopisto
DC	Dagblad Cobouw
GM	Geotieteiden ja maantieteen laitos
HKa	Helsingin kaupunginarkisto
HKK	Helsingin kaupungin kiinteistövirasto
HKM	Helsingin kaupungin museo
HKY	Helsingin kaupunkiympäristön toimiala
HL	Helsinki-lehti
HS	Helsingin Sanomat
HU	Helsingin Uutiset
HY	Helsingin yliopisto
IS	Iltta-Sanomat
KL	Kauppalehti
MkKr	Maankäyttö ja kaupunkirakenne (Helsingin kaupunkiympäristön toimiala)
NP	Nya Pressen
PRH	Patentti- ja rekisterihallitus
PS	Pohjolan Sanomat
RMa	Realia Management Oy:n arkisto
RVa	Helsingin kaupungin rakennusvalvonnan arkisto (RVa)
RVV	Helsingin kaupungin rakennusvalvontavirasto
SD	Suomen Sosiaalidemokraatti
SH	Suur-Helsinki -sanomalehti
SK	Satakunnan Kansan
TK	Helsingin kaupungin tietokeskus
UA	Uusi Aika
US	Uusi Suomi
YLE	Yleisradio

Sisällysluettelo

Johdanto	7	Tärkeimmät muutosvaiheet	1980- ja 1990-luvuilla	63
Perustiedot	8	Rakennusvaiheiden perustiedot		63
Itä-Helsingin kehitysvaiheet	11	Alkuperäinen osa (A-osa)		63
Alueliitos ja maaltamuutto luovat paineita asuntorakentamiselle	11	Laajennusosat (B- ja C-osat)		65
Lähiöperiaatteilla luodaan uudenlaista asumista	11	B-osa (1986–1987)		69
Itäväylä ja metroliikenne muovaavat Itä-Helsinkiä	12	C-osa (1990)		73
Yleiskaavat	15	Puhoksen rapistuminen vuosituhaten vaihteessa		77
Puotilan ja Puotinharjun historia	17	Liikennejärjestelyjä 1990-luvulla		78
Alueliitos käynnistää asuinalueiden kehityksen	17	Korjauksia ja muutoksia 1990- ja 2000-luvuilla		79
Alueen asemakaavoitus ja rakentuminen	17	Ostoskeskuksen mainossuunnitelmia		81
Puotinharjun rakentaminen	21	Alkuperäisen suihkulähteen kohtalo		81
Itäkeskuksen rakentaminen siirtää alueen kaupallista painopistettä	22	Toteutumattomia purku- ja muutostöitä		82
Väestön kehitys 1990-luvulta lähtien	23	2010-luvun muutokset		82
Ostoskeskusten historia	25	Nykytilanne		87
Ihanteet ja suunnittelulähtökohdat	25	Ostoskeskusten yhteiset ongelmat		87
Ostoskeskusarkkitehtuurin piirteitä Suomessa 1950–1960-luvuilla	26	Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys		87
Ostoskeskustyyppejä	28	Ulkotilat		88
Ostoskeskussanaston etymologiaa	29	Julkisivut		88
Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen	30	Käyttäjät		101
Arkkitehti Erkki Karvinen	30	Puotinharjun Puhos Oy		101
Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy	31	Alkuperäiset liikkeet		101
Toimiston suunnittelemat ostoskeskukset	32	Muuttuvia liiketiloja		101
Puhoksen rakennushistoria	37	Nykyiset liikkeet ja omistajat		103
Suunnittelukilpailu	37	Monikulttuurinen Puhos		106
Suunnitelma erottui omintakeisella arkkitehtuurillaan	39	Yhteenveto		111
Poikkeuksellinen koko keräsi huomiota ja asetti odotuksia	39	Lähdeluettelo		112
Ostoskeskuksen rakentaminen 1963–1965	41	Painamattomat lähteet		112
Ostoskeskuksen valmistuminen ja avautuminen yleisölle	41	Suullisia tietoja antaneet		112
Puhoksen arkkitehtuuri	43	Internet-lähteet		113
Ulkotilat	45	Sanomalehdet		114
Julkisivut ja rakenneratkaisut	45	Aikakauslehdet		115
Erytyspiirteet	47	Kiitokset		117
Kritiikkiä ja puolustelua	55	Puotinharjun Puhoksen rakennuslupakronologia		118
Pieniä lisäyksiä ja perusparannus	55	Omistajat ja vuokralaiset		124

Johdanto

Tämän rakennushistoriallisen selvityksen kohteena on Puotinharjun vuonna 1965 valmistunut ostoskeskus "Puhos". Arkkitehti Erkki Karvisen suunnittelema rakennus oli valmistuttuaan Suomen suurin ostoskeskus. Puotinharjun Puhos sijaitsee Helsingin 45. kaupunginosan Vartiokylän korttelissa 45071. Rakennus sijaitsee vuokratontilla, jonka vuokra-aika päättyy tämänhetkisen tiedon mukaan vuonna 2020.

Rakennushistoriallisen selvityksen tavoitteena on dokumentoida ja arvottaa Puotinharjun Puhoksen alkuperäinen, vuonna 1965 valmistunut osa. Uudempia laajennusosia käsitellään tässä rakennushistoriallisessa selvityksessä vain osana kokonaisuutta, sillä niiden arkkitehtonista arvoa ei tehtävänannon yhteydessä koettu merkittäväksi. Selvityksessä käsitellään arkkitehtonisia arvoja, rakennusvaiheita, säilyneisyyttä ja nykytilaa. Selvitys hahmottaa osaltaan myös tulevien muutosten laajuustarvetta sekä kartoittaa säilyneitä rakennusosia, materiaaleja ja rakenteita.

Puotinharjun Puhos on arvoitettu Helsingin kaupunginmuseon toimesta teoksessa *Ostari – Lähion sydän* (2004), jossa se on merkitty ostoskeskusten arvoluokkaan 1: ”Sisältää arkkitehtuuriltaan erittäin harkittuja ja viimeistelyjä, hyvin säilyneitä tai ympäristöarvoiltaan erittäin merkittäviä ostoskeskuksia”.¹ Helsingin kaupunki on esittänyt toiveen, että alkuperäinen osa säilyisi jossain muodossa, ja että sen peruskorjaus ja mahdolliset tulevat muutostyöt toteutettaisiin kohteen arkkitehtonisia arvoja kunnioittaen. Tämän selvityksen tarkoitus on toimia myös näiden tulevien muutosten ja korjaushankkeiden tukena ja lähtötietona suunnittelijoille.

Tätä dokumentointia varten Puotinharjun Puhos on kuvattu heinä-, elo- ja syyskuussa 2019.

¹ Saresto et al. 2004, 50-51

Perustiedot

Rakennuksen nimi:	Puotinharjun ostoskeskus "Puhos"
Rakennusaika:	1963–1965
Valmistumisvuosi:	1965, laaj. 1987 ja 1990
Arkkitehti:	Erkki Karvinen
Rakennesuunnittelija:	Bertel Ekengren
Urakoitsijat:	Otto Wuorio Oy, A. Hj. Wuorio, Aerator Oy, Aulangon Sähkö Oy
Rakennuttaja:	Puotilan Puhos Oy, nimi muutettu myöhemmin Puotinharjun Puhos Oy:ksi
Osoite:	Kastelholmantie 2 / Korsholmantie 2, 00900 Helsinki
Kaupunki:	Helsinki
Kaupunginosa:	45. kaupunginosa Vartiokylä/Botby
Osa-alue:	Itäkeskus/Östra centrum
Kortteli:	45071
Tontti:	2
Sitova tonttijako:	091-4959AK, vahv. 18.7.1961
Kiinteistötunnus:	091-045-0071-0002
Käyttöönottopvm.:	31.12.1965
Tontin koko:	28 570 m ²
Rakennustunnus:	27512
Pysyvä rak.tunnus:	1019554704
Omistaja:	Puotinharjun Puhos Oy
Käyttötarkoitus:	Liikekiinteistö
Rakentamistapa:	Vanhan osan kantavat rakenteet ja julkisivut paikallavaletusta betonista ja teräspalkeista. Pilari-palkki-laatta-rakenne. Kaarevissa seinissä ruisku betonia. Teräs-lasi-julkisivut näyteikkunoiden kohdalla. Tasakatto, teräksiset kattorakenteet. Paaluperustus savimaalle, kellarin väliseinät anturoitu kallioperään. Laajennusosien välipohjat ontelolaatoilla ja julkisivut elementteinä, paaluperustus savimaalle, betoniset anturat ja alapohjapalkisto.
Rakennusoikeus:	17 142 m ² (tonttitehokkuusluku e=0,6)
Kokonaisala:	10 732 m ²
Kerrosala:	9 515 m ²
Huoneistoala:	6 518 m ²
Tilavuus:	37 500 m ³

B-osan pinta-alat ja tilavuus:

Kerrosala:	9 109 m ²
Huoneistoala:	7 338 m ²
Tilavuus:	41 935 m ³

C-osan pinta-alat ja tilavuus:

Kerrosala:	1 592 m ²
Huoneistoala:	1 498 m ²
Tilavuus:	7 360 m ³

Myymlätilaa A- ja C-osat: 8 410 m²

Myymlätilaa B-osa: 7 160 m²

Pinta-alat ja tilavuus yhteensä:

Kokonaisala:	19 828 m ²
Kerrosala:	20 216 m ²
Huoneistoala:	15 354 m ²
Tilavuus:	86 795 m ³

Kerroslukumäärä: 2, ei kellari- tai ullakkokerroksia

Lämmitystapa: vesikeskuslämmitys, kauko- tai aluelämpö

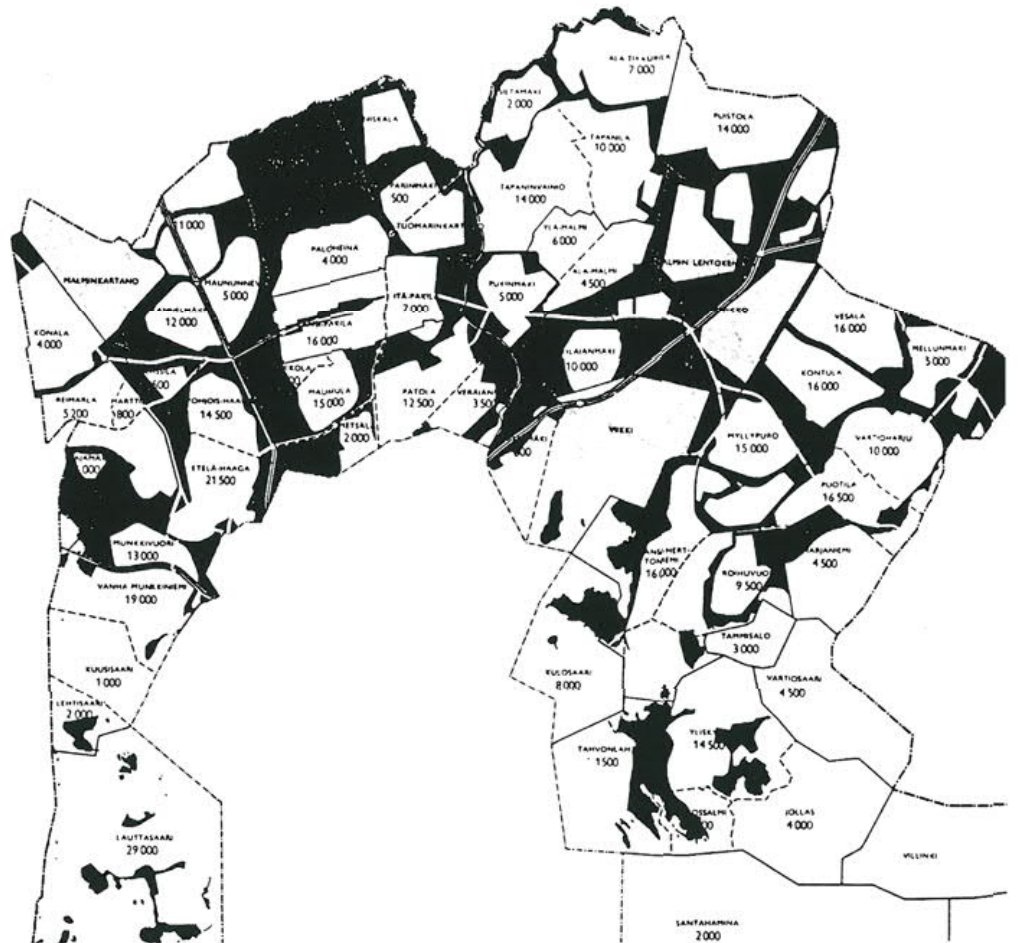
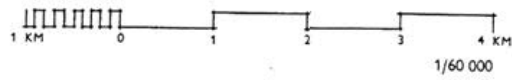
Rakennusvaiheet:	1964–1965	Uudisrakennus (A-osa)
	1977	Perusparannus
	1986–1987	Laajennus (B-osa)
	1990	Laajennus (C-osa), julkisivujen peruskorjaus, yläkerroksen laajennus (A-osa)
	1997	Vesikaton peruskorjaus (A-osa)
	2002	Viemärien peruskorjaus (A-osa)

Rakennussuojelu: Helsingin kaupunginmuseon ja Helsingin kaupungin tavoitteena on suojella ostoskeskuksen alkuperäinen A-osa.

Asemakaavahistoria: Alkuperäinen asemakaava: Asemakaava 091-4959 vahvistettu 18.7.1961. Voimassa oleva asemakaava: Asemakaavan muutos 091-5350, vahvistettu 5.7.1963.

HELSINGIN YLEISKAARVAHDOTUS
 ESIKAUPUNKIALUEEN TULEVAN ASUKASMÄÄRÄN JAKU-
 TUMINEN

KONALA ASUMALÄHIÖN ASUKASMÄÄRÄ
 4000
 - - - KANTAKAUPUNGIN RAJA
 — KAUPUNGINOSAN RAJA
 - - - OSA-ALUEEN RAJA

Helsingin yleiskaavaehdotus vuodelta 1960, jossa näkyvät suunnitellut lähiöt asukasluokineen. Sädevirta, S. 1994. Kontulan historiasta ja rakentamisesta. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1994:13. Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto

Itä-Helsingin kehitysvaiheet

Alueliitos ja maaltamuutto luovat paineita asuntorakentamiselle

Vuonna 1946 toteutui valtiollisella päätöksellä alueliitos, jossa Helsingin pinta-ala viisinkertaistui ja laajentunut kaupunki sai 50 000 asukasta lisää. 1920-luvulta asti valmisteltu alueliitos liitti sen aikaista Helsinkiä ympäröineet maalaiskylät ja kunnat osaksi kaupunkia. Osaksi Helsinkiä liitettiin muun muassa Lauttasaaren, Munkkiniemen, Malmin, Pirkkolan ja Maunulan, Talin, Haagan, Pukinmäen, Viikin ja Vartiokylän alueet. Kulosaaren kunta liitettiin osaksi kaupunkia, samoin alueet Kulosaaren ja Sipoon välistä, jotka muodostavat suurilta osin nykymuotoisen Itä-Helsingin. Vuosaari liitettiin Helsinkiin hieman myöhemmin vuonna 1966.²

Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa keskityttiin jälleenrakentamiseen ja akuutin asuntotarpeen helpottamiseen. Jälleenrakentamisen yhteydessä rakentamisen standardisointi- ja rationalisointi alkoi arkkitehtien johdolla, mikä loi kasvunäkymiä teolliselle betonielementtirakentamiselle. 1960-luvulle saavuttaessa asuntokysyntää loi jälleenrakentamisen sijaan elintason nousu, muuttoliike maalta kaupunkiin sekä yhteiskunnallinen rakennemuutos. Pääkaupunkiseutu kasvoi muuttoliikkeen seurauksena kymmenessä vuodessa 84 000 hengellä vuosina 1961–1970.³

Lähiöperiaatteilla luodaan uudenlaista asumista

Helsingin uusille alueille kaavoitettiin uusia suurehkoja asuinalueita, joita ryhdyttiin kutsumaan nimellä *lähiö*. Suunnittelussa sovellettiin niin kutsuttuja ”lähiöperiaatteita”. Sanan *lähiö* oli ensimmäisenä esittänyt professori Otto Iivari Meurman vuonna 1947 teoksessaan *Asemakaavaoppi*. Asemakaavaoppi mukaili osin Eliel Saarisen ja Bertel Jungin vuonna 1918 laatimaa Suur-Helsinkiä hahmottelevaa Pro Helsingfors -suunnitelmaa, jossa suurta kantakaupunkiyksikköä oli laajennettu siihen kytkeytyillä solumaisilla sisärakungeilla. Toinen keskeisesti vaikuttanut ajattelutapa oli suomalaisten kaupunkisuunnittelijoiden vuosisadan alkupuolella tunnetuksi tullut puutarhakaupunkiaate.

Meurmanin sanalla *lähiö* tarkoitettiin kaupan ja palveluiden suhteen omavaraisia asuinalueita, jotka oli sijoitettu erilleen muusta kaupunkirakenteesta niin, että kulloisenkin lähiön väliin jäi tarpeellinen määrä luonnontilassa olevaa aluetta. Ihanteellinen asukasmäärä lähiölle oli 2 000–10 000 asukasta. Lähiössä kuului olla keskus sekä julkisia rakennuksia, sen tuli olla omavarainen kulutustavarakaupan suhteen ja sen tuli tarjota myös sosiaalisia ja sivistyksellisiä palveluja. Väestön vaurastuminen taloudellisen kasvun seurauksena näkyi kulutuksen lisääntymisenä sekä palveluiden ostamisena ulkopuolisilta tahoilta. Lähiöiden rakentamisen seurauksena tapahtui myös kaupunkien sisäistä muuttoliikettä, sillä uudet lähiöt houkuttelivat kaupunkilaisia väljillä asunnoillaan ja vihreällä ympäristöllään.⁴

² Turpeinen et al. 1997, 13–18.

³ Hankonen 1994, 57, 467–468; Ks. myös Meurman 1947.

⁴ Turpeinen et al. 1997, 123–124, 360–361; Hankonen 1994.

Oleellinen ero muualla Euroopassa lähiöperiaatteiden mukaan rakennettuihin itsenäisiin asuinalueisiin oli, että suomalainen lähiö oli riippuvainen muun kaupungin ja keskustan työpaikoista ja varsinkin julkisesta liikenteestä. Lähiöt olivat näin integroitu kaupunkirakenteeseen, vaikka niiden luonne vihreinä, väljinä ja maastoa mukailevalla rakennuskannallaan poikkesi kantakaupungin tiiviimmästä ja urbaanimmasta rakennustavasta. Liikennetarkaisut, joissa läpikulkuliikenne kiellettiin ja alueen katuverkko suunniteltiin vain sisäisen liikenteen käyttöön, olivat olennainen osa myös Meurmanin asemakaavaaoppia.⁵ Lähiöihin ajettiin joko autolla ulkoapäin tai julkisella liikenteellä suoraan keskelle. Näin niiden keskuksiin, joihin myös ostoskeskukset sijoitettiin, saatiin miellyttävät puitteet kevyelle liikenteelle ja jalankululle. Lähiökeskuksen saavutettavuus nimenomaan kevyen liikenteen turvin oli suomalaisen lähiösuunnittelun tärkeä tavoite.

Helsingin osayleiskaavaehdotuksessa 1953–1960 oli käytetty lähiörakentamisen ihanteena englantilaista mallia, jossa pyrittiin luomaan *neighbourhood-units* -asunolähiöitä. Niiden tarkoitus oli luoda rakenteensa, sisältönsä ja rakennuskantansa avulla yhteenkuuluvuuden tunnetta eli *community spirit* -henkeä. Tähän pyrittiin luomalla alueelle tarvittava infrastruktuuri ja kaikki olennaiset palvelut kouluineen, myymälöineen sekä urheilutiloineen ja virkistysmahdollisuuksineen.⁶

1950–60 -lukujen lähiörakentamiseen liittyä olennaisena osana aluerakentaminen. Aluerakentaminen perustui aluerakentamissopimuksiin, joiden yhtenä osapuolena olivat kunnat ja toisena osapuolena rakennusliikkeet sekä mahdollisesti pankki. Kunta luovutti hyviä kaavoitusperiaatteita noudattaen tarvittavan rakennusoikeuden ja rakennusliike maanomistajana toteutti alueelle tarvittavan kunnallistekniikan sekä tie- ja puistoalueet, toisinaan myös koulujen ja julkisten rakennusten tontit. Näillä sopimuksilla kuntien investointikustannukset pienenevät, sillä ne siirrettiin rakennusliikkeen kautta kohteiden hintaan.⁷

Itäväylä ja metrolinnetie muovaavat Itä-Helsinkiä

Helsingistä itään Porvoota kohti johtava päätie oli esitetty jo vuonna 1920-luvun alussa Birger Brunilan kaavaluonnoksissa, joissa se oli suunniteltu boulevardimaiseksi väyläksi. Helsingin keskustasta Puotilan kartanonkin maille johtanut Porvoontie toteutettiin vuosina 1936–1939 alkuperäistä boulevardimaista suunnitelmaa vaatimattomampana. Porvooseen kulkeneen tien nimi muutettiin vuonna 1967 Itäväyläksi.⁸

Kaupungin liikennelaitos laati ehdotuksen Helsingin pikaraitiotieverkosta vuonna 1946. Samana vuonna kaupunginhallitus kehotti Helsingin asemakaavaosastoa huomioimaan tulevan pikaraitiotien tilatarpeet aluesuunnitelmaluonnoksessaan. Nykyistä metrorataa enteilevä pikaraitiotie oli mukana Yrjö Lindegrenin ja Erik Kråkströmin Helsingin keskusalueen asemakaavaehdotuksessa vuodelta 1954. Pikaraitiotie oli merkitty Itä-Helsingissä kulkemaan Herttoniemestä Myllypuroon ja haarautui toteutuneen metron tapaan ennen Mellunkylää. Kaavaluonnoksessa uudet lähiöt oli sijoitettu nauha-

⁵ Turpeinen et al. 1997, 124.

⁶ Saresto et al. 2004, 22.

⁷ Helasvuo & Vainio 2008, 24–25.

⁸ Itä-Helsingin keskusta. Kansainvälinen ideakilpailu 2019–2020. Kilpailuohjelma 2019, 22.

maisesti olemassa olevien pikaraitiotien varrelle. Nämä linjat muodostivat myöhemmin metrolinjan.

Kun uusia asuma-alueita kaavoitettiin 1950-luvulla, varattiin pikaraitioille riittävät vyöhykkeet tekeillä olevan vuoden 1960 Helsingin yleiskaavan mukaisesti. Kerrostaloalueet pyrittiin sijoittamaan liikenteen solmukohtiin niin, että esikaupunkien rakentamistehokkuus oli korkein pikaraitio-ten asemien läheisyydessä. Vuonna 1955 perustettu esikaupunkiliikenteen suunnittelukomitea laati ehdotuksen pikaraitiotieverkosta. Varsinaisen metroradan suunnittelu alkoi 1950-luvun lopulla, kun komitea nimettiin uudelleen metrotoimikunnaksi vuonna 1959.⁹ Puotinharjun alkuperäisessä asemakaavassa vuodelta 1961 mainitaan tulevasta esikaupunkiradasta eli metrosta seuraavaa: "Ensi vaiheessa mahdollisen esikaupunkiradan pääteasema kääntösilmukkoineen on suunniteltu Puo-tilan alueelle. Jatkovaiheessa on suunniteltu esikaupunkiradalle haarautumat Myllypuron alueelle ja Puotilan itäiselle alueelle."¹⁰ Metron lopullinen rakentamispäätös tehtiin vuonna 1969, ja metroradan rakentaminen alkoi samana vuonna. Moninaisten vaiheiden jälkeen metroliikenne aloitettiin 1.6.1982. Ensimmäinen metrolinja kulki Rautatientorilta Puotinharjun naapuriin Itäkeskukseen.¹¹

9 Turpeinen et al. 1997, 137 & 491; Lindegren & Kråkström 1955; Itä-Helsingin keskusta. Kansainvälinen ideakilpailu 2019–2020. Kilpailuohjelma 2019, 24.

10 Selvitys asemakaavasta No 4959, joka käsittää osan 45. kaupunginosasta (Puotilan luoteisosa), 10.4.1961. Helsingin asemakaavakartat, MkKr, HKY.

11 Historiikka, 14.1.2016. Suomen Raitiotieseura ry:n verkkosivut.

Ortoilmakuvat vuosilta 1950, 1964, 1969 ja 1988 näyttävät Puotinharjun Puhoksen muuttuneen ympäristön. Tekijä Blom Kartta Oy ja Helsingin kaupungin kiinteistövirasto. Kaupunkitutkimus ja -tilastot, HKK.

Yleiskaavat

Helsingin yleiskaavassa 1960 Puotinharjun Puhoksen kortteli on merkinnällä *Asuntoalueet* osana 45. kaupunginosaa Vartiokylää. Puotinharjun asuntoaluetta ympäröi idässä Puotilan *Asuntoalueet*-merkintä, pohjoisessa ja etelässä merkinnät *Viheralueet* ja lännessä *Teollisuus- ja sata-ma-alueet* (Vartiokylän teollisuusalue). Aluetta rajaa etelässä ja idässä *Pääties*-merkinnällä Porvoontie (nykyinen Itäväylä) sekä tuleva kehätie Kehä I. Porvoontien Marjaniemen ja tulevan kehätien tienhaarojen kohdilla on merkintä *Eritasoristeykset*.¹²

Helsingin **Esikaupunkialueiden yleiskaavassa 1980** kortteli lähiympäristöineen ei kuulunut kaava-alueeseen. **Helsingin yleiskaavassa 1992** kortteli on ensimmäistä kertaa merkinnällä *Keskustatoimintojen alue*, ja tuolloin jo toteutunut metrorata on esitetty korttelin eteläpuolella. Heti korttelista pohjoiseen alkaa *Asuntoalue*-merkintä.¹³

Helsingin yleiskaavassa 2002 kortteli on merkinnällä *Keskustatoimintojen alue*: ”Aluetta kehitetään hallinnon, kaupan ja julkisten palvelujen, asumisen ja virkistykseen sekä alueelle tarpeellisen yhdyskuntateknisen huollon ja liikenteen käyttöön”. Korttelista länteen ja pohjoiseen alkoi *Kerrostalovaltainen alue, asuminen/toimitila*.¹⁴

Helsingin yleiskaavassa 2016 korttelia 45071 koskettavat maankäyttöä ohjaavat kaavamääräykset *Liike- ja palvelukeskusta C1* sekä *Kaikissa keskustoissa*. *Liike- ja palvelukeskusta C1* on ”palvelu-, liike- ja toimitilapainotteinen keskusta, jota kehitetään toiminnallisesti sekoittuneena kaupan ja julkisten palvelujen, toimitilojen, hallinnon, asumisen, puistojen, virkistys- ja liikuntapalvelujen sekä kaupunkikulttuurin alueena. Rakennusten maantasokerrokset ja kadulle avautuvat tilat on osoitettava pääsääntöisesti liiketilaksi. Alue on kävelypainotteinen. Alue erottuu ympäristöönsä tehokkaampana ja toiminnallisesti monipuolisempana. Liike- ja toimitilan kokonaismäärää ei lähtökohtaisesti tule vähentää. Rakennuksen tai sen osan käyttötarkoituksen muutoksissa on varmistettava keskustalle ominaisen, toiminnallisesti monipuolisen ja sekoittuneen rakenteen säilyminen. Käyttötarkoituksen muutosten yhteydessä tulee tehdä alueellinen tarkastelu.” *Kaikissa keskustoissa* ”pysäköinti tulee ensisijaisesti sijoittaa laitoksiin ja kadunvarsiiin. – – Pysäköintipaikkojen määrää rajoitetaan”. Korttelin pohjois- ja länsipuolilla alkaa merkintä *Asuntovaltainen alue A2*.¹⁵

Tämän lisäksi on valmisteilla koko Helsingin kattava Ullakkorakentamisen alueellinen poikkeamishakemus (Muu suunnitelma 2018-011347), jonka nojalla olisi mahdollista hakea tietyin ehdoin lupaa rakentaa asuin kerrostalojen ullakoille asuntoja vastoin asemakaavamääräyksiä.¹⁶ Alueella ei ole voimassa rakennuskieltoa.

¹² Helsingin yleiskaava 1960. Yleiskaavat ja ehdotukset 1932–2002, KSV, HKa.

¹³ Helsingin yleiskaava 1992. Yleiskaavat ja ehdotukset 1932–2002, KSV, HKa.

¹⁴ Helsingin yleiskaava 2002. MkKr, HKY.

¹⁵ Helsingin yleiskaava 2016. MkKr, HKY.

¹⁶ Muu suunnitelma 2018-011347. MkKr, HKY.

*Viistoilmakuva Marjaniemestä pohjoiseen
vuonna 1970. Helsingin kaupunginmuseo, Simo
Rista SER.*

Puotilan ja Puotinharjun historia

Alueliitos käynnistää asuinalueiden kehityksen

Puotilan ja Puotinharjun alueet olivat alunperin Sipooseen ja sittemmin Helsingin pitäjään kuuluneen Puotilan kartanon maita. Alueen kehitys käynnistyi toden teolla vuonna 1946 Helsingin suuren alue-liitoksen yhteydessä, kun 7,8 neliökilometrin laajuinen maa-alue liitettiin Helsinkiin ja jaettiin kuudeksi itsenäiseksi osaksi. Jaossa syntyivät Vartioharju, Puotila, Puotinharju, Marjaniemi, Roihupellon teollisuusalue sekä Itäkeskus. Aluerakentamisen kaavoitus muutti aikaisemman maalaismaiseman uudentyyppisen asumisen lähiöiksi.¹⁷

Puotinharjun ja Puotilan sisältänyt Vartiokylän alue rakentui osana uudisrakentamisen aaltoa, kun väestön siirtyminen maalta kaupunkiin loi valtavia paineita ripeälle asuntotuotannolle. Aluksi Vartiokylän pientaloaluetta jatkettiin rintamamiestaloilla, mutta asuntotarpeen kasvaessa turvauduttiin aluerakentamiseen, jonka myötä pientalovaltaiset asuinalueet muuttuivat kerrostalolähiöksi ja asumattomille alueille perustettiin kokonaan uusia kaupunginosia. Asumisen lisäksi Itä-Helsinkiin suunniteltiin mahdollisuuksia teollisuudelle sekä kehitettiin koko Itä-Helsingin asukkaita palvelevaa ostoskeskusta.¹⁸

Alueen asemakaavoitus ja rakentuminen

Puotilan alueen asemakaavoitus alkoi 1950-luvulla. Kaavoituksesta vastasi Airi-Maria Fjördman, ja arkkitehteina toimivat Hilding Ekelund ja Markus Tavio. Puotilaa suunniteltiin aluerakentamisen yhteydessä laajaksi umpikortteleiden täyttämäksi asuntoalueeksi. Suunnitelmien tuloksena syntyi uudenlaista kaupunkiasumista, johon kuuluivat vehreät pihat nurmineen ja koristepensaineen. Suunnitelma täydentyi alueen halkaisevalla bulevardilla. Kaavassa oli runsaasti yhtymäkohtia Kisakylän mitoitukseen ja korttelirakenteeseen, joka poikkesi aikanaan valtavirrasta puoliavoimilla, kadun varteen rajautuvilla kortteleillaan. Mukana kaavassa oli Itä-Helsingin asukkaiden käyttöön suunniteltu itäisten alueiden suurkeskus eli tuleva Puotinharjun ostoskeskus. Suunnitelmassa ostoskeskus sijoitettiin kokoojakadun varteen.¹⁹

Koko Puotinharjun käsittänyt ensimmäinen **asemakaava No 4959** valmistui 10.4.1961. Alueella ei tosin vielä tuolloin ollut varsinaista nimeä, vaan siihen viitattiin kaavan selostuksessa "osana 45. kaupunginosasta (Puotilan luoteisosasta)". Asemakaava käsitti Porvoontien (nyk. Itäväylä) luoteispuolella Marjaniemen tienristeyksen ja Vartioharjun pientaloasutuksen välissä sijaitsevan noin 100 hehtaarin suuruisen alueen, joka varattiin eri tarkoituksiin seuraavasti: 21,3 ha asuntokortteleita varten, 2,8 ha liikekeskukselle, 5,6 ha yleisten rakennusten tonteille, 32,3 ha puistoalueille, 6,9 ha urheilualueille, 5,3 kaduille ja 26,1 ha liikennealueille. Alueen keskeisen osan muodosti Porvoontien suunnassa kulkeva

¹⁷ Kailari 2005, 63; Hanski 2005, 201–202.

¹⁸ Hanski 2005, 85, 90–91.

¹⁹ Saresto et al. 2004, 39–40; Hanski 2005, 201–202.

Asemakaava 091-4959. Mittakaava 1:8000.
Helsingin asemakaavakartat, MkkR, HKY.

pääasiallisesti metsää kasvanut jono korkeahkoja kukkuloita, jota reunustivat tuolloin molemmin puolin peltoaukeat. Alueen kokonaiskerrosala oli kaavassa noin 134 500 m² ja sen omisti kokonaisuudessaan Helsingin kaupunki. Asemakaavaehdotuksen laati asemakaavaosaston toimeksiannosta arkkitehti Pentti Ahola.

Asemakaava jakautui kolmeen vyöhykkeeseen: Alueen kaakkosilaidalla sijaitsi levennettävän Porvoontien, tulevan mahdollisen esikaupunkiradan eli metron sekä kokoojakatuna toimivan Turunlinnantien muodostama liikennevyöhyke. Keskivyöhykkeelle sijoitettiin rakennettava alue sekä sitä palvelevat asuntokadut ja jalankulkutiet. Laaksoalueen vihervyöhyke jätettiin Puotinharjun puisto- ja ulkoilalueeksi. Suunnitelmassa huomioitiin, että suunniteltu kehätie tulisi katkaisemaan alueen kahtia poikittaissuunnassa. Kehätietä varten oli Marjaniemen tienhaaran kohdalle suunniteltu eritasoliittymä moottoritiele. Vartioharjun puoleisilla tiejärjestelyillä pyrittiin suosimaan ohikulkevan tieliikenteen poikkeamista tulevaan ostoskeskukseen.

Alue koostui 3–9-kerroksisista kerrostaloista sekä pienestä ryhmästä kaksikerroksisia rivitaloja. Asuintalot avautuivat lounaaseen, jonka suuntaan pyrittiin saamaan mahdollisimman vapaa näköalasektori. Tasaisia maastokohtia haluttiin säilyttää piha-alueiksi, minkä vuoksi osa rakennuksista sijoitettiin rosoisille kallioidelle. Asuntoalueen jokaisesta asuntoryhmästä sekä keskustasta pyrittiin saamaan luonteva yhteys vihervyöhykkeelle. Koulurakennukset sijoitettiin laaksoalueen vihervyöhykkeelle, muut yleiset rakennukset ryhmittäytyivät ostoskeskuksen ympärille. Asuntoalueen sisäisessä liikenteessä pyrittiin aikakauden kaavoitusihanteiden mukaisesti erottamaan jalankulku- ja pyöräilyliikenne ajoneuvoliikenteestä, ja paikoitus sijoitettiin kevyestä liikenteestä erilleen. Tästä johtuen kadut voitiin mitoitaa suhteellisen kapeiksi. Kokoojakadun jalankulkukäytävän puistomaista luonnetta haluttiin korostaa.

Asemakaavaan sijoittui yleiskaavassa alueelle suunniteltu itäisten alueiden suurkeskus, joka tulisi palvelemaan ostoskeskuksena ympärille suunniteltujen noin 8 000 asukkaan tukialueen lisäksi jopa 100 000 hengen väestömäärää. Ostoskeskusta varten varattu korttelin 45071 tontti No 2 on asemakaavassa merkinnällä *AL: Liikerakennusten korttelialue*. Sen itäpuolella nykyisen B-laajennusosan kohdalla oli paikoitusalueita kuvaava merkintä *p*. Tonttitehokkuusluku eli tontin kerrosalan suhde tontin pinta-alaan on 0,6. Ostoskeskus sijoittui liittymien väliin jäävän kokoojakadun varrelle, ja sille varattiin kahdelle puolelle paikoitustilaa yhteensä noin 300 autolle.

Tavoitteena oli “luoda ostoskeskuksen tukialueen asukkaille keskus, johon johtavat jalankulku- ja pyöräilytiet alueen eri osista siten, ettei asukkaiden tarvitse ylittää normaalia asuntokatua suurempaa väylää. Ostoskeskuksesta on ajateltu kokoojakadun vastakkaisella puolella olevalle liikennealueelle alikulkutunneli, joka johtaa suoraan esikaupunkiradan asemalaiturille. Tämän kulkuväylän varteen voidaan sijoittaa liityntäbussien alue, mahdollinen ostoskeskuksen laajennus, ja alue lyhytaikaista paikoitusta varten.” Ostoskeskus suunniteltiin rakennettavaksi vaiheittain niin, että ensin toteutetaan Puotinharjun kerrostaloaluetta varten tarpeellinen, kerrosalaltaan noin 3 000 m² suuruinen osa. Hel-

PUOTINHARJU

PUOTINHARJU

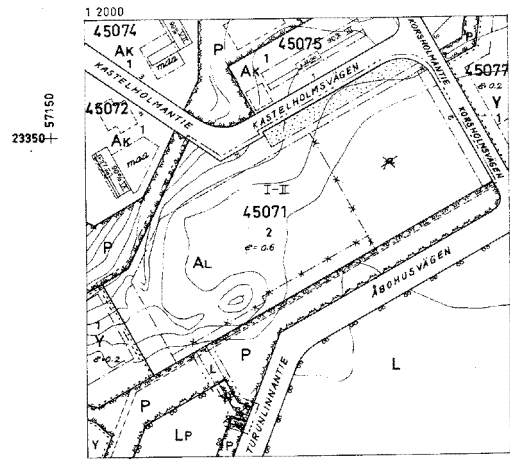
Ylempi kuva: Postikortti ostarin loiston päivästä.
 Alempi kuva: Puotinharjun lähiö ja 1965 valmistunut ostoskeskus loistavat puhtaan vaaleina ihanassa alkukesän päivässä.
 Postikortteja Puotinharjun Puhoksesta. <http://esoteerinenmaantiede.blogspot.com/2009/12/viisaastitoivomisesta-ja-tapaus.html>

HELSINGIN KAUPUNKI.

ASEMAKAAVAN MUUTOS JOKA KOSKEE TONTTIA N° 2 KORTTELISSA N° 45071 SEKA VIEREISTÄ PUISTOA- LUETTA 45 KAUPUNGINOSASSA (PUOTILAJ).

HELSINGFORS STAD.

STADSPLANEÄNDRING SOM BERÖR TÖMTEN N° 2 I KVARTERET N° 45071 SAMT INVIGLIGGANDE PARKOMRÅDE I 45. STADSDELEN (SÖTBY GÅRD).

- SELITYKSIÄ:**
- 3 M SEN ASEMAKAAVA-ALUEEN UKKORJUELLA OLEVA VIIVA, JOTA VAH- VUUTAMINEN KOSKEE.
 - KORTTELIN, KORTTELINGOSEN JA ALUEEN RAJA.
 - TONTIN RAJA.
 - ENI KÄSINKÄÄNTÄMÄÄRÄYKSEN ALAISTEN ALUEEN OJEN VÄLINEN RAJA.
 - OIVAKELINEN JALANKULKUTIE RAJA.
 - ASUNTO- JA LIIKERAKENNUSTEN KORTTELIALUE.
 - YLEISTEN RAKENNUSTEN KORTTELIALUE.
 - PUUSTOALUE.
 - LIIKENEHALUE.
 - X HISTI MERKINNÄN PÄÄLLÄ OSOITTAA MERKINNÄN POISTAMISTA.
- ASEMAKAAVAMÄÄRÄYKSIÄ:**
- AL** LIIKERAKENNUSTEN KORTTELIALUE.
 - Y** TONTTIENOHJUKSILUKU, ELI TONTIN KEROSSALAN SINDE TONTIN HU- TA-ALAA.
 - II** KÄSINKÄÄNTÄMÄÄRÄYKSEN OIKOITTA RAKENNUSTEN SUURIMMAN KALLI- TON KÄSINKÄÄNTÄMÄÄRÄYKSEN.
 - RAKENNUSTEN KÄSINKÄÄNTÄMÄÄRÄYKSEN LASKETTUNA VESIKATON VILINÄN KOKOSEN ON 8 M.
 - MASTOAJAT VON SALLIA, ETÄ RAKENNUKSEN KATTOLEIÄT SAA OLLA PUUSTA.
 - TONTILLE ON VÄLISÄSTETTÄVÄ RAKENNUKSEKSETUKSEN SOVELLYTTÄMÄ ENIN- MÄISKÄNÄ AUTOPARKKIO.
 - RAKENNUKSESTA LÄHTÖT TONTINOSAT, JOITA EI KÄYTTÄ KULKUVAI- KUN ALUEEN RAKENNUKSEEN, ON ISTUTETTAVAT.
 - ISTUTETTAVAT TONTINOSAT.
 - LP** PYSÄKINNÄLUE.
 - LIIKENEHALUE** PUUSTONOSIA, JONKA KAUTTA SAADAN LIIKENNÖIDÄ TONTILLE N° 2 KORTTELISSA HU-REKSI.
- FÖRKLARINGAR:**
- LINJE 3 M UTANFÖR DET STADSPLANERÅDOR PATSTÄLLESEN AV- SER.
 - GRÄNS FÖR KVARTER, DEL AV KVARTER OCH OMRÅDE.
 - GRÄNS FÖR TONT.
 - GRÄNS MELAN OJEN AV OMRÅDE, FÖR VILKA OJKA STADSPLANE- BESTÄMMELSER ÄRO GÄLLANDE.
 - INSTRUKTIV GRÄNS FÖR GÄSINKÄÄNT.
 - KVARTEROMRÅDE FÖR BOSTADS- OCH AFFÄRSBYGGNADER.
 - KVARTEROMRÅDE FÖR ALLHÄNNA BYGGNADER.
 - PARKOMRÅDE.
 - TRAFIKOMRÅDE.
 - ÖVERKORNING AV BETECKNING ANSER ATT BETECKNINGEN ÄRVÄGSNUTS.
- STADSPLANEBESTÄMMELSER:**
- KVARTEROMRÅDE FÖR AFFÄRSBYGGNADER:** TONTENPLANTERINGSTAL OVS. FÖRHÄLLANDET MELLAN TONTENS VÄRNGE- TYA OCH TONTAREALEN.
 - BOMÄRDET SJUKKA ANGER BYGGNADERNAS STÖRSTA TILLÄTNA VÄRNGE- TAL.
 - BYGGNADERNAS HÖJNINGSD RÄKNAD TILL YTTERSTRETS HÖGSTA RÄNKET 8 M.
 - NÄGELSTÄTEN KAN TILLÄTNA, ATT BYGGNAD FÖR NA TÄRLIST AV TÖL.
 - PÄ TONTEN BÖR ORDNAS EN PLATSEN NOTORVÄRANDE DET I BYGGNADS- STADGAN FÖRUTSÄTTA NÄR-INDRÄTT.
 - DRÖVIGSSA TONTRELAN, SOM EI ANVÄNDAS SOM VÄG ELLER FÖR BIL- PARKERING, BÖR FÖRSES MED PLANTERINGAR.
 - DEL AV KVARTER, SOM BÖR FÖRSES MED PLANTERINGAR.
 - PARKOMRÅDE:** DEL AV PARK, OCH BEHOVFART TILL TONTEN N° 2 I KVARTERET N° 45071 ÄR TILLÄTNA.

Kuntiteistivirasto asemakaavalaaksi
 8 4 63
 5350
 Söder
 A.A.

SISÄSÄÄNNÖN VÄNY 5.2.1968

Asemakaava 091-5350.
 Mittakaava 1:4000. Helsingin
 asemakaavakartat, MkKr, HKY.

singin kauppakamarin aluesuunnitteluvaliokunnan laskelmien pohjalta oli kuitenkin varattu riittävä tila ostoskeskuksen laajentamiseksi 20 000 kerrosalaneliömetrin laajuiseksi. Ostoskeskuksen lisäksi Puotinharjun asuntoalueen itäosaan oli sijoitettu lisäksi kaksi pientä myymälähuoneistoa asuntorakennusten pohjakerroksiin.²⁰

Sisäasiainministeriö vahvisti Puotinharjun asemakaavan 18.7.1961.

Puotinharjun Puhoksen arkkitehtuurikilpailun jälkeen ja suunnittelun tarkennuttua asemakaavaa jouduttiin ostoskeskuksen osalta hieman päivittämään. Asemakaavamääräyksiin sisältynyt myymälärakennuksia koskeva 5 metrin enimmäiskorkeus nostettiin 9 metriin. Rakennusrajoja muutettiin hieman, mutta tontin rakennusoikeus pysyi ennallaan. Viereisen tontin paikoitusaluemerkintä poistettiin. Tontin länsiosaan sijoitettavaa liikekeskuksen ensimmäistä rakennusvaihetta varten järjestettiin huoltoliikenteelle ajotie puistoalueen läpi. 5.7.1963 vahvistettu **asemakaavan muutos 091-5350** on edelleen voimassa.²¹

Puotinharjun rakentaminen

Vuonna 1962 Puotilan vielä rakentuessa alkoi myös Puotinharjun lähiön rakentaminen. Puotilasta poiketen Puotinharju ei ollut aluerakentamiskohde. Suunnittelu erosi naapurialueesta myös siinä, että kaupunginosassa jätettiin korkeiden, suomalaista modernismia edustavien rakennusten väliin väljiä ja avoimia puistoalueita. Alueen vanhempi omakotitalojen rakennuskanta liittyi luontevasti uuteen korkeiden rakennusten alueeseen.²² Korkeimmillaan uudisrakennukset nousivat 7–9 kerroksisiksi. Puotinharju nimettiin omaksi kaupunginosakseen vuonna 1964. Tätä ennen alue tunnettiin nimellä Puotila II, mikä aiheutti runsaasti sekaannuksia. Ensimmäiset asukkaat muuttivat Puotinharjuun 1.5.1963.²³

Sekä Puotilassa että Puotinharjussa kaupalliset palvelut keskitettiin alueiden ostoskeskuksiin. Puotinharjun Puhos avautui vaiheittain talven 1965 aikana ja virallisesti elokuussa 1965. Puhos oli valmistuessaan maan suurin ostoskeskus. Keskuksen valmistuminen oli puotinharjulaisille tärkeä tapahtuma, sillä sitä ennen ostokset oli haettava aikaisemmin valmistuneesta Puotilan ostoskeskuksesta kahden kilometrin päästä. Pankkiasioissa asukkaita olivat palvelleet pankkiautot.²⁴ Puhoksen ostoskeskuksen rakennusvaiheita on eritelty tarkemmin luvussa *Puhoksen rakennushistoria*.

²⁰ Asemakaava No 4959; Selvitys asemakaavasta No 4959, joka käsittää osan 45. kaupunginosasta (Puotilan luoteisosa), 10.4.1961. Helsingin asemakaavakartat, MkKr, HKY.

²¹ Asemakaavan muutos No 5350; Selostus asemakaavan muutoksesta No 5350, joka koskee tonttia No 2 korttelissa No 45071 sekä viereistä puistoaluetta 45. kaupunginosassa (Puotila), 8.4.1963. Helsingin asemakaavakartat, MkKr, HKY.

²² Hanski 2005, 201–202.

²³ Turpeinen et al. 1997, 144; Astikainen et al. 1997, 78–83; Puotila II sai asukkaita jo 1.5. HL 14.6.1963.

²⁴ Astikainen et al. 1997, 78–83; Ostoskeskuksen ovet avautuvat. HL 12.2.1965; Marko Leppänen. Viisaasti toivomisesta ja tapaus Puotinharju, 28.12.2009. Esoteerinen maantiede ja periferiaterapia -verkkosivut.

Itäkeskuksen rakentaminen siirtää alueen kaupallista painopistettä

Puotinharjun ja Puhoksen rakentamisen kulkevat rinnakkain Helsingin metron ja Itäkeskuksen syntymisen kanssa. Puhoksen avajaispäivänä elokuussa 1965 kaupunginhallitus puolsi metron rakentamista. Metron suunnitellut asemat olivat alustavasti tiedossa jo aivan 1960-luvun alussa, mikä vaikutti silloiseen aluesuunnitteluun. Puhoksen kauppakeskuksen kilpailuvaiheessa oli esitetty alustava sijoitus metropysäkillle. Vaikka metrosuunnitelmat olivat tiedossa jo pitkään, odotettiin linjan valmistumista 1980-luvulle asti. 1950-luvulla alkanut metron suunnittelu huipentui liikenteen alkamiseen 1.6.1982.

Itäkeskus (nykyinen Itis) rakentui itäisen Helsingin vastineena kantakaupungin tavarataloille. Puhoksen eteläpuolelle oli rakennettu Citymarket jo vuonna 1977, ja arkkitehti Erkki Kairamon suunnittelema Itäkeskuksen ensimmäinen vaihe valmistui vuonna 1984. Lisäksi Björn Krogiuksen ja Veli-Pekka Tuomisen suunnittelema itäisen Helsingin kulttuuritalo Stoa valmistui Puhoksen naapuriin lokakuussa 1984. Itäkeskusta on sittemmin laajennettu moneen otteeseen. Kauppakeskus nousi vuosisatoja vanhana viljelymaana ja Nymanin kaalipeltoina tunnetun alueen päälle.

Metron aukeaminen ja kauppakeskuksen rakentaminen edistivät asuntotuotantoa, ja Itä-Helsingin painopiste alkoi siirtyä Itäkeskuksen ympärille. Itäkeskuksen rakentaminen vaikutti myös Puotinharjun identiteettiin, kun alueen rakentaminen uudisti puotinharjulaisille tutuiksi tulleita nimiä. Puotinharjun yhteiskoulu nimettiin Itäkeskuksen lukioksi ja keskelle Puotinharjua rakennettiin Itäkeskuksen uimahalli.²⁵

Varsinkin Itäkeskuksen rakentamisen jälkeen Puhoksen tilat alkoivat jäädä vähitellen tyhjilleen. 1990-luvun alun lama ja sitä seuranneet taloudellisesti haastavat vuodet hankaloittivat liiketilojen vuokrausta ja käyttöä. Puhosta laajennettiin kahteen otteeseen vuosina 1986–1987 ja 1990, mutta tämäkään ei riittäneet nostamaan ostoskeskusta tarpeeksi houkuttelevaksi yrittäjille. Liiketiloja oli pitkän aikaa niin vajaakäytössä kuin myös tyhjillään. 2000-luvun alku loi täten sopivat puitteet sille, että alueen lisääntynyt maahanmuuttajaväestö löysi Puhoksesta vapaana olevaa ja edullista liiketilaa. Puhos tarjosi mahdollisuuden harjoittaa yrittämistä paikallisesti ja edullisemmilla liiketilahinnoilla verrattuna alueen kauppakeskusten liiketiloihin. Suhteellisen lyhyen ajan sisällä Puhoksesta kehittyi monikulttuurinen, eloisa kohtaamispaikka ja tapahtumakeskus, joka on lajissaan uniikki niin Helsingissä ja kuin koko Suomessakin.

²⁵ Astikainen et al. 1997, 78–83; Hanski 2005, 201–202; ”Puotipuksu” paras ehdotus Puotila II:n ostoskeskuskilpailussa. *HS* 26.10.1962; Itä-Helsingin keskusta. Kansainvälinen ideakilpailu 2019–2020. *Kilpailuohjelma* 2019, 31; Ks. myös Turpeinen et al. 1997, 183; Moniääninen Stoa. Itäisen Helsingin kulttuuritalo Stoa:n verkko sivut.

Väestön kehitys 1990-luvulta lähtien

1990-luvun laman aikana ja välittömästi sen jälkeen asuntorakentaminen väheni huomattavasti. Osissa Helsinkiä, muuan muassa Itä-Helsingin alueella, toteutui kuitenkin tuettua asuntorakentamista. Tulomuutto kunnasta toiseen sekä suora muuttoliike ulkomailta kohdistui ehkä osin näistä syistä vahvimmin Itä-Helsingin alueelle.

Maahanmuuttajien määrä Suomessa on lähes kymmenkertaistunut vuosina 1990–2010 maahanmuuton lisääntyttyä. Samanaikaisesti Suomen vieraskielinen väestö on kasvanut 25 000 henkilöstä 224 000 henkilöön. Määrä on kasvanut erityisesti 2000-luvulla, ja joka kolmas ulkomailta Suomeen muuttanut on saapunut vuoden 2005 jälkeen. Helsingissä vieraskielisiä oli vielä 1990-luvun alussa suhteellisesti eniten eteläisessä suurpiirissä, joka kattaa Helsingin eteläisimmät kaupunginosat ja jossa asui tuolloin yli neljäsosa kaupungin vieraskielisistä asukkaista. Tilanne muuttui vuonna 1994, ja Helsingin itäinen suurpiiri nousi merkittävämmäksi vieraskielisten alueeksi. Saman vuoden alussa ulkomaalaistaustaisten osuus itäisen alueen väestöstä oli korkein Kallahdessa, Meri-Rastilassa, Itäkeskuksessa, Kontulassa, Jakomäessä, Kivikossa ja Kurkimäessä, joissa ulkomaalaistaustaisia oli jo yli kolmasosa kaikista asukkaista.²⁶

Keväällä 2020 käynnissä olevan Itä-Helsingin keskustan kansainvälisen ideakilpailun kilpailuohjelmassa todetaan, että "Itäkeskuksen alue on jo nyt tärkein tai yksi tärkeimmistä monikulttuurisen Itä-Helsingin sosiaalisista keskuksista. Myös tulevaisuuden Itä-Helsingin keskustan identiteetti on monikulttuurinen ja kansainvälinen."²⁷

²⁶ Alueellinen sijoittuminen: Itäisessä suurpiirissä asuu yli neljäsosa ulkomaalaistaustaisista ja vieraskielisistä, 12.8.2019. Ulkomaalaistaustaiset Helsingissä -verkkosivut.

²⁷ Itä-Helsingin keskusta. Kansainvälinen ideakilpailu 2019–2020. Kilpailuohjelma 2019, 6.

Kastelholmantie 2. Ihmisiä R-kioskilla Puotiharjun ostoskeskuksessa. Helsingin kaupunginmuseo, Eeva Rista SER

Puotinharjun puhoksen sisäpiha 1970-luvun puolivälissä. Helsingin kaupunginmuseo, Keijo Laajisto.

Ostoskeskusten historia

Ostoskeskusten historiaa ja merkitystä lähiöiden kehitykselle on tarkasteltu laajalti kaupunkitutkimuksen puitteissa, ja aihetta on käsitelty syvällisesti muun muassa kirjoissa *Ostari – Lähiön sydän* (Sari Saresto et al. 2004), *Laatua laitakaupungilla. Vantaan ostoskeskukset 1961–1986* (Olli Helasvuo & Niina Vainio 2008) sekä *Vanhojen ostoskeskusten kaupallinen kehittäminen* (Ari Luukinen & Tuomas Santasalo 1990). Tästä syystä ostoskeskusten historiaa on tässä selvityksessä käsitelty kevyemmin.

Ihanteet ja suunnittelulähtökohdat

Ostoskeskusten esikuvana voidaan pitää Yhdysvalloissa 1900-luvun alussa syntyneitä liikekeskus-rakennustyyppiä, jonka lähtökohdana toimivat 1800-luvun tavaratalot sekä kauppakujat eli pasaasit. Liikekeskukset suunniteltiin sekä kaupankäyntiä että sosiaalisen kanssakäymistä varten. Niissä moottoriliikenne ja jalankulkuliikenne erotettiin toisistaan, samoin huoltoliikenne ja asiakasliikenne. Alakerran tilat varattiin liikkeille ja ylemmät kerrokset asumiseen. Liikekeskusten kehitys alkoi pienistä asuma-lähiöiden keskuksista. Ajan myötä julkisivujen merkitys väheni liikekeskuksissa, eikä rakennuksen sijainti kadun varressa ollut enää tarpeellista. Liikekeskukset kääntyivät sisäänpäin ja muuttuivat sulkeutuneiksi, ja taloudellinen kilpailu johti alati suurempiin rakennuskokonaisuuksiin.

Yhdysvalloissa ensimmäinen jalankulkijoille suunniteltu liikekeskus oli torimainen Greenbeltin liikekeskus (1936–37). Linda Vistan liikekeskus (1943) oli aikansa merkittävin *mall*-suunnitelma, mutta ostoskeskusmaisesta *mall*-rakennustyyppistä muodostui liikekeskussuunnittelun johtava suuntaus vasta 1950-luvun alussa. Ostoskeskusten eurooppalaisena esikuvana voidaan pitää Jacob Bakemanin suunnittelemaa de Lijnbaanin liikekeskusta (1949–53) Rotterdamin keskustassa. Ruotsissa vuodesta 1951 lähtien rakentuneen Tukholman esikaupungin Vällingbyn kaupallinen keskus oli sijoitettu metroaseman läheisyyteen. Vuonna 1956 Vällingbytä esiteltiin *Arkkitehti*-lehdessä, ja Suomessa aluekeskuksen kokoa pidettiin tuolloin valtavana ja asukastiheyttä suurena.²⁸ Myöhemmin 1960-luvun alussa suunniteltua ja rakennettua Puotinharjua ja sen ostoskeskusta Puhosta verrattiin juuri Vällingbyhyn.

Ostos- ja kauppakeskustypologian kehittymiseen vaikutti suuresti Itävallassa syntynyt ja Yhdysvalloissa uransa tehnyt arkkitehti Victor Gruen. Gruen suunnitteli kaupunkitiloja jalankulkijat etusijalla ja ehdotti liikekeskus-rakennustyyppistä kehiteltyä ostoskeskusta (*shopping mall*) ratkaisuksi esikaupunkien sosiaaliseen eristäytyneisyyteen. Arkkitehdin mukaan ostoskeskus tukisi yhteisöllisyyttä ja olisi kulttuuria ja kaupankäyntiä yhdistellessään taloudellisesti kannattavaa. Ostoskeskustypologia yleistyi nopeasti, ja Gruenin toimistonsa päätyi suunnittelemaan jopa 50 ostoskeskusta. Uransa loppuvaiheella Gruen päätyi kuitenkin kritisoiamaan ostoskeskuksia yleisesti. Ensimmäinen Gruenin suunnittelema ostoskeskuksesta, *Southdale Center* Edinassa Minnesotassa, avattiin vuonna 1956.²⁹

²⁸ Saresto et al. 2004, 29–30; Ks. myös *Arkkitehti* 3/1956.

²⁹ Auvinen & Äijö, *Yksityinen julkinen yksityinen. Arkkitehti* 1/2019, 18–22. Ks. myös Gruen & Smith 1960.

Yhdysvaltalainen ostoskeskusmalli saapui suomalaiseen kaupunkisuunnitteluun Euroopan kautta. Oppia ostoskeskusrakentamiseen haettiin Yhdysvaltojen lisäksi pohjoismaista, Hollannista, Belgiasta sekä Saksasta. Ostoskeskusten suunnittelu Yhdysvalloissa perustui suuressa määrin saavutettavuuteen yksityisautoilla. Amerikkalaiset ostoskeskukset sijoitettiin kaupunkien välisille alueille, kun taas eurooppalaiset ja suomalaiset vastineet rakennettiin alkuaiikoina pääosin asuntoalueiden läheisyyteen lähiöiden yhteyteen.

Ruotsalainen Anne Sjöberg esitti vuonna 1957 ilmestyneessä julkaisussaan, että kun Yhdysvalloissa suunniteltiin puhtaasti liikekeskuksia, nivoutui Ruotsin suunnittelu osaksi laajempaa ajattelua ja yhdyskuntasuunnittelua. Sjöberg painotti mm. joukkoliikenteen huomioimista, lasten leikkipaikkojen tärkeyttä ja arkisten palvelujen kuten postin ja pankin sijoittamista ostoskeskukseen. Ihannetilanteessa ostoskeskuksesta muodostui asukkaiden tapaamispaikka, mikä oli ollut myös Gruenin alkuperäinen motiivi.

Ulkomaisten esikuvien lisäksi merkittäviä suunnannäyttäjiä suomalaisille ostoskeskusrakentamiselle voi pitää 1800-luvulta periytyvää kauppahalliarkkitehtuuria sekä vuonna 1937 valmistunutta Helsingin Lasipalatsia, joka kokosi monta toimijaa samaan rakennukseen. Suomalaisen ostoskeskusmallin konseptia kehitettiin etenkin lähiörakentamisen yhteydessä. Myös Puhoksen suunnittelusta vastannut arkkitehti Erkki Karvinen (s. 1918) vaikutti voimakkaasti ostoskeskusrakentamiseen Helsingissä. Hänen näkemyksensä mukaan 1950-luvulla suunnitellut asuintalojen pohjakerrosten liiketilat olivat liian pieniä. Vastaus tarpeeseen oli myymälärakennusten eriyttäminen omiksi kokonaisuuksikseen.

Vuonna 1957 Helsingissä järjestettiin ostoskeskussuunnittelukilpailu, Suomessa ensimmäinen laatuaan. Pohjois-Munkkiniemen ostoskeskuksen suunnittelukilpailu osoitti, ettei ulkomaalaisten esikuvien soveltaminen suomalaiseen kontekstiin onnistunut täysin suoraviivaisesti vaan vaati monipuolisempaa suunnittelua. Kilpailuohjelmassa esitettiin myös vaatimus ostoskeskuksen rauhoittamisesta ajoneuvoliikenteeltä. Kyseisessä kilpailussa pidettiin tärkeänä ostoskeskuksen keskeistä asemaa myös ilta-aikana.³⁰

Ostoskeskusarkkitehtuurin piirteitä Suomessa 1950–1960-luvuilla

1950-luvun loppupuolella alkanut jakso oli ostoskeskusten rakentamisen kulta-aikaa. Ostoskeskusten arkkitehtuuri olikin usein omintakeisempaa kuin ympäröivän lähiön arkkitehtuuri. Tähän syynä lienee ollut ostoskeskusten huono soveltuvuus teolliseen rakentamiseen niiden monipuolisten toimintojen vuoksi, ja yksittäisrakennusten suunnitteluun ja toteutukseen käytettiin enemmän resursseja kuin sarjatuotettuun asuntorakentamiseen.

Ostoskeskusrakentamisen ensimmäinen vaihe edusti tyylipuhdasta modernismia, jossa on havaittavissa viitteitä myös japanismin hienovaraisuudesta ja niukkaeleisyydestä. Horisontaalinen yleisilme, matalat rakennusmassat sekä rakenteiden sirous ovat tyypillisiä 1960-luvun ostoskeskusten piirteitä. Detaljit olivat niukkoja ja värimaailma vaalea, joskin korosteväreinä saatettiin käytettää vahvojakin

³⁰ Luukinen & Santasalo 1990, 11–13; Saresto et al. 2004, 28–30, 33–34, 36.

värejä. Keskuspihoille oli ominaista tilan jäsentäminen viheralueilla, pintamateriaalien vaihtelulla ja vesiaiheilla. Näyteikkunat peittivät suuren osan seinäpinta-alasta. Ikkunat toimivat mainoksena ja tekivät rakennuksesta kauempaa tarkasteltuna houkuttelevan lyhdyn.³¹ Näitä elementtejä on nähtävillä useissa ostoskeskuksissa, kuten esimerkiksi Roihuvuoren, Pohjois-Tapiolan Pohjantorin, Kulosaaren ostoskeskuksissa ja myös Puotinharjun Puhoksessa.

Ostoskeskuksilla oli, ja on edelleen, tärkeä rooli alueen tunnistettavuudessa sekä paikallisidentiteetin luomisessa. Ne olivat olennaisia alueen hahmottamisen ja alueella suunnistamisen kannalta. Useissa ostoskeskuksissa oli vertikaalinen aihe, esimerkiksi mainostorni, joka lisäsi ostoskeskuksen näkyvyyttä arkkitehtuurin ollessa muutoin matalaa ja horisontaalista. Tornit toimivat maamerkkeinä, joiden avulla näki jo kaukaa ostoskeskuksen sijainnin. Alun perin ostoskeskuksiin suunnistettiin erityisesti jalan, ja olikin tärkeää että keskukset erottuivat jo kaukaa. Ostoskeskus muodosti lisäksi yleisen tapahtumapaikan tai foorumin arkipäivän sosiaalisille kohtaamisille, ja näissä kävely oli tärkeässä roolissa saavutettavuuden näkökulmasta. Tyypillinen ostoskeskus sisälsi yleensä vähintään elintarvikeliikkeen, pankin ja kahvilan.³²

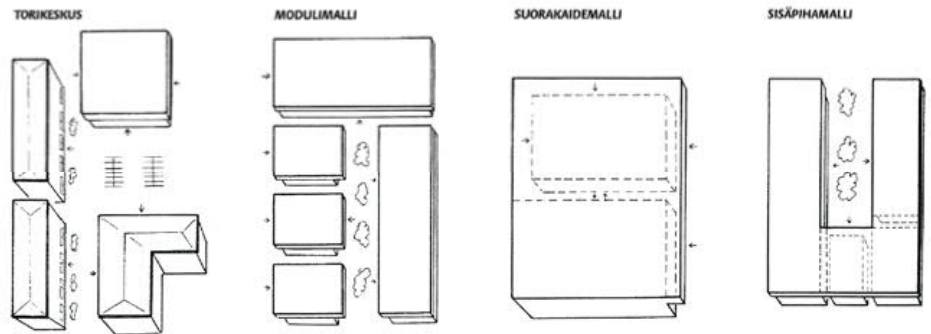
Ostoskeskukset olivat omien lähiöidensä keskeisiä rakennuksia, ostoskeskusten historiaa tutkineen Sari Sareston mukaan jopa yhtä olennaisesti kuin aikanaan kirkko keskellä kylää. Ostoskeskusten vahvuutena niiden vahvuutena voi pitää liittymistä lähiympäristöön. Ostoskeskusten arkkitehtuuri suunniteltiin harkiten vuoropuheluun ympäröivän asuinrakentamisen kanssa. Alueen sisäistä eheyttä on mahdollista tukea alkuperäistä arkkitehtuuria kunnioittamalla ja kunnostamalla, kun taas sopimatomat laajennukset ja muutokset vaurioittavat lähiön ytimen kaupunkikuvallista yhtenäisyyttä.³³

³¹ Saresto et al. 2004, 34 & 48; Helasvuo & Vainio 2008, 32 & 51.

³² Helsingin kaupunginmuseon kulttuuriympäristöpäällikkö Sari Sareston haastattelu syyskuussa 2019.

³³ Saresto et al. 2004, 9 & 49.

*Kaaviokuva
ostoskeskustyypeistä. Luukinen
& Santasalo 1990, 24.*

Ostoskeskustyyppiä

Suomessa Ari Luukinen ja Tuomas Santasalo ovat luokitelleet ostoskeskukset neljään eri ryhmään sen mukaan millaisia tiloja ne muodostavat ja kuinka ostoskeskuksen osat tai liikerakennukset sijoittuvat toisiinsa nähden.

Torikeskus on malleista vanhin. Siinä yksi tai useampi erillinen mutta lähekkäin sijaitseva liikerakennus muodostaa yhtenäisen palvelualueen. Tässä mallissa osa liiketiloista voi sijaita myös rakennusten kivijalassa. Autopaikotus saattaa olla sijoitettu torialueelle.

Modulimalli muodostuu useammasta pienemmästä rakennuksesta, jotka on ryhmitelty keskuspihan ympärille. Rakennusten väliin jäävä tila on usein käytävämainen ja kapeampi kuin torimallissa. Käytävät ovat kattamattomia tai osittain katettuja, ja liiketilojen sisäänkäynnit on sijoitettu vapaammin eri puolille. Autopaikotus on sijoitettu ostoskeskuksen ulkopuolelle, jolloin sisäpiha on varattu jalankululle.

Suorakaidemalli on malleista sulkeutunein. Mallissa saattaa olla keskuskäytävä ja sisäänkäynnit ovat sijoittuneet rakennuksen ulkoseinille tai edellä mainitulle keskikäytävälle. Suorakaidemalli ei itsessään luo merkittävää ulkotilaa muulle kuin autopaikotukselle.

Sisäpihamallissa rakennukset ympäröivät torimaista keskuspihaa, jolle liiketilat avautuvat. Rakennusten ulospäin avautuvat julkisivut ovat usein umpinaisia. Autopaikotus on sijoitettu ostoskeskuksen ulkopuolella, jolloin sisäpiha on modulimallin tavoin varattu jalankululle.³⁴

³⁴ Luukinen & Santasalo 1990, 22–24. Ks. myös Salovaara 2016. AL/AY.

Ostoskeskussanaston etymologiaa

Uudenlaisten kauppakeskittymien noustessa Helsinkiin alettiin keskustella sopivasta nimestä ostopaikoille. Kieliongelmia ratkottiin tuohon aikaan erityisesti lehtien yleisönosastokirjoituksissa. Vuonna 1960 pohdittiin, tulisiko englanninkielinen ilmaisu *shopping center* kääntää *osto-* vai *ostoskeskukseksi*.

Kiistaa lähti ratkaisemaan *Uusi Suomi* -sanomalehti järjestämällä pulman tiimoilta sanakilpailun lukijoilleen. Viidentuhannen ehdotuksen joukosta valittiin finaalivaiheeseen kaksi ehdotusta: *ostola* ja *puhto*. *Ostola* oli suora sovellus *ostaa*-verbistä, kun taas *puhto*-sanana tausta oli vaikeampi päätellä. *Puhto*-sanana ehdottaja, kansatieteilijä Kustaa Vilkuna perusteli kilpailuehdotustaan näin: ”Omasta vanhasta varastosta on mieluisinta lainata ja kasvattaa siitä uutta pääomaa. Käyttämättömänä on varaston hyllylle joutumassa suomen sana *puhto*. – – Vanhan polven käyttämänä sana vieläkin elää Keski-Pohjanmaalla, jossa olen kuullut sen useissa pitäjissä ja aina tarkoittamassa kylään kuuluvaa keskeisintä osaa, jossa on useita taloja tiheänä rykelmänä.” Vilkuna arveli sanalla olevan myös yhteys paikannimeen *Puhos*, joka tunnettiin 1700-luvulla suosittuna markkinapaikkana Kiteellä Oriveden ja Pyhäjärven välisellä kannaksella.

Äänestys ratkaisi kilpailun lopulta *puhto*-sanana voitoksi. Kilpailuraadissa kiinnostuttiin myös Vilkkunan mainitsemasta *puhoksesta*, sillä se ei herättänyt *puhto*-sanana tavoin haitallisia mielikuvia liittyen sanoihin *puhtoinen*, *puhdas*. Sekä kilpailuraadissa että Suomen Akatemian kielilautakunnassa kuitenkin epäiltiin *puhdon* ja *puhoksen* etymologista yhteyttä. Sanomalehden nimikilpailun lopputulos ei kuitenkaan ratkaissut nimikiistaa, eivätkä Vilkkunan ehdotukset vakiintuneet yleiseen käyttöön. Nimikilpailun tuloksia puitiin sekä yleisönosastokirjoituksissa että pakinoissa pilkkaavaan sävyyn, kunnes keskustelu lehtien palstoilla tyrehtyi ja kilpailu tuloksineen vaipui unohdukseen.

Muutama vuosi nimikilpailun jälkeen sana *puhos* pääsi kuitenkin koristamaan uutta ostoskeskusta, kun Puotinharjun ostoskeskus Puhos avasi ovensa. Ostoskeskusta käsittelevissä lehtijutuissa *puhos* esiintyi yleisnimenä: Otsikoihin pääsi ”Puotinharjun ennätyspuhos”, toisaalta mainittiin myös että ”Puotinharjun puhos on kaupallista hajakeskitystä”. Myös sanat *puhoslainen* ja pihalle suunnitellut *puhoskonsertit* löysivät tiensä lehtien sivuille. Lehtijutuista ja kauppakeskuksen tiedotteista huolimatta Puhos jäi käyttöön vain erisnimenä. Siihen tarkoitukseen nimi onkin osuva, voihan nimeä pitää muiden merkitystensä lisäksi Puotinharjun ostoskeskusta tarkoittavana lyhenteenä. Puotinharjun Puhos on Helsingin vanhoista ostareista ainoa, jolla on erisnimi.

Puhto ja *puhos* sekä *ostokeskus* väistyivät luontevampien, nykykäytössä olevien sanojen tieltä. Sanaa *ostoskeskus* käytettiin jo 1960-luvun alussa³⁵, ja vuosikymmenen loppuun mennessä se oli vakiintunut käyttöön. *Ostoskeskusten* lisäksi puhutaan totutusti *kauppakeskuksista* ja *liikekeskuksista* tai tuttavallisesti *ostareista*.³⁶

35 Ks. esim. Useita uusia ostoskeskuksia nousemassa Helsingin itäosiin. *US* 12.9.1963.

36 Taru Kolehmäinen. Ostoskeskus Puhoksen tarina. *Kielikello* 2/2000. *Kielenhuollon tiedotuslehti -verkkosivut*.

Arkkitehti Erkki Karvinen.
Erkki Karvisen perheen kotiarkisto.

Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Arkkitehti Erkki Karvinen

Keskusteluissa Erkki Karvisen perheen ja entisten kollegojen kanssa piirtyy kuva ahkerasta ja aikaansaavasta arkkitehdistä. Karvisella oli vahvat mielipiteet, mutta hän antoi töidensä puhua puolestaan. Mittavastasta urasta ja lukuisista toimeksiannoista huolimatta henkilö arkkitehtuurin takana sai jäädä taustalle. Oman toimiston kiireisimpinä vuosina töitä tehtiin paljon, mutta aikaa jäi kuitenkin myös tärkeille asioille; perheelle, liikunnalle ja tiiville ystäväpiirille.

Erkki Sakari Karvinen syntyi Viipurissa 1918 ja valmistui ylioppilaaksi vuonna 1938 Viipurin Suomalaisesta Lyseosta. Ennen arkkitehtuuriopintojaan Erkki Karvinen kävi kadettikoulun, jossa hän solmi pitkäaikaisia ystävyys- ja yhteistyösuhteita. Hän oli aktiivinen veteraani myös vanhemmalla iällä. Sotien jälkeen Karvinen aloitti opinnot arkkitehtiosastolla, josta hän valmistui vuonna 1953.

Vuosina 1950–1955 Karvinen työskenteli Alvar Aallon toimistolla Munkkiniemessä, jonne hänellä oli lyhyt matka Solnantien asunnoltaan. Aallon toimistolla hän suunnitteli muun muassa Jyväskylän yliopiston uudisrakennuksia. Oman toimistonsa Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy:n hän perusti vuonna 1953. Karvinen perheineen asuivat useammassa eri asunnossa Munkkiniemessä ja viihtyivät alueella. Tästä huolimatta hän suunnitteli ja rakennutti perheelleen omakotitalon vuonna 1960 Pyörökivenkujalle Tammisaloon, joka oli silloin tuntunut kaukaiselta verrattuna kantakaupunkisijaintiin. Näyttävä rakennus sijaitsee kauniilla tontilla meren rannalla ja on nykyään suojeltu.

Erkki Karvisen tyttären mukaan isä viihtyi hyvin kameran takana, mutta ei sen edessä. Tästä kertovat myös perheen valokuva-albumit, joissa on hyvin kauniita Karvisen ottamia valokuvia, mutta hän itse esiintyy vain hyvin harvoissa kuvissa.

Erkki Karvinen oli innokas maalaustaiteen keräilijä ja harrastaja. Hänellä oli avoin mutta vahva näkemys taiteeseen. Hänen tyttärensä muistelee, että isä osti erään taulun sen jälkeen kun Jyväskylän taidemuseo oli kieltäytynyt ottamasta sitä kokoelmiinsa sen ollessa liian moderni. Taulu oli ollut perheen omakotitalon seinällä vielä silloin kun itse rakennus myytiin, sillä se kuului rakennuksen sisustukseen. Karvinen maalasi paljon, ja maalausharrastus jatkui vielä eläkeiässä. Perheellä on laaja kokoelma Erkki Karvisen maalauksia, joiden aihepiiri oli moninainen vaihdellen henkilöistä maisemiin niin Suomessa kuin ulkomailla. Taiteen lisäksi arkkitehti oli innokas urheiluharrastaja. Hiihto ja suunnistus olivat Karvisen suosikkilajeja, ja hän osallistui muuan muassa useisiin hiihtokilpailuihin ympäri Suomea.

Erkki Karvinen jäi eläkkeelle vuonna 1988. Hän oli vielä eläkkeelle jäämisen jälkeenkin hyvin kiinnostunut arkkitehtuurista ja rakennetusta ympäristöstä. Erkki Karvinen kuoli Helsingissä vuonna 2005.³⁷

37 Erkki Karvisen tytär Leena Karvisen haastattelu lokakuussa 2019; Kurki 2002, 73–74.

Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy

Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy toimi alkuperäisellä nimellään vuosina 1953–1987. Toimiston tuotanto oli hyvin monipuolista vaihdellen teollisuuskiinteistöistä ja liikerakennuksista kouluihin ja asuntoihin. Erityisesti metsä-, metalli- ja telakkateollisuutta harjoittaneen Rauma-Repola Oy:n perustamisesta alkaen vuodesta 1952 eteenpäin teollisuusrakennuksia suunniteltiin toimistolla paljon. Rauman paperitehtaan useat rakennukset, Porin tehtaat, Lännen Tehtaat vuodesta 1950 alkaen sekä Karjaan jousitehdas työllistivät toimistoa useiden vuosien ajan.

Muutkin isot toimeksiantajat pitivät toimistoa kiireellisenä. 1950-luvulta alkaen toimisto suunnitteli eri puolille Helsinkiä rakennusliike Otto Wuorio Oy:n asuntotuotantoa, joista merkittävimpinä mainittakoon tuhannet vapaarahoitteiset asunnot Laajasaloon. Helsingin asuntotuotantotoimistolle suunniteltiin asuntoja sekä päiväkoteja. Toimiston referenssilistalta löytyy myös useita kouluja, koulutuskeskuksia, terveyskeskuksia sekä vanhainkoteja. Näiden lisäksi useat pääkaupunkiseudun ostoskeskukset ja liikerakennukset ovat Erkki Karvisen suunnittelemia. Puotinharjun Puhoksen lisäksi Karvisen kynänjälkeä ovat Kannelmäen, Kulosaaren, Puotilan, Konalan pieni, Maunulan Suursuon, Myllypuron, Laajasalon ja Konalan ostoskeskus Helsingissä sekä Martinlaakson, Pähkinärinteen ja Hakunilan ostoskeskukset Vantaalla.

Toimisto sai Puotinharjun Puhoksen toteutuksen arkkitehtuurikilpailun kautta ja osallistui 60-luvulla muihinkin suurehkon mittakaavan kilpailuihin. Kilpailumenestystä toivat esimerkiksi toisen palkinnon ansainnut ehdotus ”Pajarin koulu” Kemin yhteiskoulun koulurakennuksen kutsukilpailussa, jonka voitti Heikki Siren ehdotuksella ”Arkki”, sekä Rauman Yhteiskoulun suunnittelukilpailun voitto ehdotuksella ”Luonikast reissu”. Voittaneessa kilpailutyössä toimi yhtenä avustajana arkkitehtiylioppilas Paul Autere, joka oli mukana monissa toimiston ostoskeskussuunnitelmista.³⁸

Muita suuria töitä 1960-luvulla olivat muun muassa Rauman telakan materiaalikäsittelyn nykyaikais-taminen³⁹ sekä Laajalahden Yliskylän alue, jonne Erkki Karvisen toimisto suunnitteli professori Olli Kivisen asemakaavan pohjalta Laajasalon ensimmäiset, yli 700 huoneistoa käsittäneet käärmeäisesti maastoon levittäytyneet kerrostalot. Kerrostalojen kattolista on kautta alueen samassa korossa, ja rakennukset on sovitettu taidokkaasti maastoon. Pitkiä julkisivuja jäsentää paikoin läpikulkuaukot. OKO:n rakennuttamia kerrostaloja rakennettiin vuosina 1963–1965, ja ensimmäiset asukkaat muuttivat sisään joulukuussa 1964. Tässäkin projektissa urakoitsijana toimi Otto Wuorio Oy.⁴⁰

Vuonna 1963 Erkki Karvisen suunnittelema ”Finland-Haus” -valmistalomalli esiteltiin hyvällä menestyksellä Länsi-Saksassa. Omakotitalojen tuotantoa sekä Suomeen että ulkomaanmarkkinoille

38 *Kemin yhteiskoulun piirustuskilpailun voitti arkkitehti Heikki Siren. PS 14.4.1959; Rauman Yhteiskoulun suunnittelukilpailun voitti arkkitehti Erkki Karvinen. UA 15.12.1960; Rauman yhteiskoulutalon suunnittelukilpailu ratkaistu. SK 15.12.1960.*

39 *Rauman telakan materiaalikäsittely uusitaan kokonaan – Suuria investointeja Rauma-Repola Oy:ssä. US 24.8.1966.*

40 *Jalmari Torikka, Laajasalon kerrostalot nousevat kalliosta. IS 31.12.1963; Ensimmäiset asukkaat Laajasalon uusiin kerrostaloihin joulukuussa. SH 1.10.1964; Sidotun räystäsviivan ensiesiintyminen asunalähiössä. SD 18.11.1965.*

varten perustettiin yhteenliittymä Kylmäkoski Oy, jossa oli mukana muun muassa Rakennusliike Otto Wuorio Oy.⁴¹ Lisäksi *Arkkitehti*-lehden numerossa 7/1968 esiteltiin Karvisen asuinkorttelisuunnitelma Vantaan Tikkurilaan, johon kuului lisäksi pieni liikerakennus ja puistoalue. Punatiilirakennusten massoittelulla pyrittiin aikaansaamaan kortteliin rauhoitettu sisäpiha. Suunnittelutyö tehtiin yhdessä asemakaavan kehittämisen kanssa. Toimistolla tästä työstä vastasi arkkitehti Walter Schnitzler.⁴²

Erkki Karvinen jäi eläkkeelle 1980-luvun lopulla, jolloin arkkitehti Olli Saatsi astui toimiston johtoon. Virallisesti kommandiittiyhtiö Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy poistettiin kaupparekisteristä 15.4.1987, ja samana päivänä aloitti osakeyhtiö Saatsi Arkkitehdit Oy.⁴³ Toimiston nimi säilytettiin kuitenkin käytössä ennallaan 2000-luvun alkuun saakka.

Toimiston suunnittelemat ostoskeskukset

Helsinkiin rakennettiin vuosina 1956–1975 27 ostoskeskusta. 1950-luvulla rakennettiin ensimmäiset viisi ostoskeskusta, 1960-luvulla jopa 16 ja 1970–75 vielä kuusi ostoskeskusta. Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen suunnitteli Helsingin vanhoista ostoskeskuksista yhdeksän eli jopa kolmasosan. Toimiston 1960-luvulla valmistuneista kuudesta ostoskeskuksista kaikki muut viisi ovat sisäpihamallia paitsi Konalan pieni suorakaidemallinen ostoskeskus.⁴⁴ Monista töistä vastasi toimistolla Karvisen lisäksi arkkitehtiylöppilas Paul Autere, ja yleensä pääurakoitsijana toimi Otto Wuorio Oy.

Kannelmäen ja Kulosaaren ostoskeskukset esiteltiin *Arkkitehti*-lehden ”Ostokeskuksia”-teemaisessa numerossa 12/1960, Puotilan ostoskeskus myymälärakennuksia esittelleessä numerossa 1–2/1962 ja Myllypuron ostoskeskus julkisiin rakennuksiin keskittyneessä numerossa 5/1968.⁴⁵ Karvisen hienoimpiin töihin lukeutuva Kulosaaren ostoskeskus esiteltiin lisäksi hollantilaisessa *Dagblad Cobouw*-lehden Suomen nykyarkkitehtuuria ja Helsingin ostoskeskuksia käsittelevässä artikkelissa lokakuussa 1962.⁴⁶ Hämmästyttävää kyllä laadukasta ja erityistä Puotinharjun Puhosta ei koskaan julkaistu *Arkkitehti*-lehdessä. Yhtenä syynä saattoi olla, että ensiksi valmistunut osa oli vain kolmasosa aiotusta kokonaisuudesta, joka ei kuitenkaan koskaan sellaisenaan toteutunut, ja sitä pidettiin valmistuttuaan vielä keskeneräisenä.⁴⁷

Toimiston suunnittelemissa ostoskeskuksista kuusi on sittemmin purettu 2000-luvulla, viimeksi vuonna 2019 purettiin Laajasalon eli Yliskylän ostoskeskus vuodelta 1973.⁴⁸ Lisäksi Puotilan, Kulosaaren ja Konalan pieni ostoskeskus ovat purku-uhan alla.⁴⁹ Vanhojen ostoskeskusten tilalle kaavaillaan asuntoja, liiketiloja sekä uusia kauppakeskuksia. Tässä kappaleessa esitellään tarkemmin muutamia

41 *Stern* Nr. 36 8.9.1963; *Suomalainen valmistalo menestyi Länsi-Saksassa*. *SD* 22.4.1964; *Suomesta lähdetään ”ristiretkelle” Länsi-Saksan omakotitalomarkkinoille – Huomattava yhteenliittymä perustettu*. *US* 22.4.1964.

42 *Karvinen 1968a*. Kortteli 5410, Tikkurila. *Arkkitehti* 7/1968, 39.

43 *PRH*.

44 *Laitinen 2012*, 11–17.

45 *Arkkitehti* 12/1960, 188–192, 197–201; *Arkkitehti* 1–2/1962, 18–24; *Arkkitehti* 5/1968, 34–35.

46 *Hedendaagse architectuur in Finland – Winkelcentra in Helsinki*. *DC* 29.10.1962.

47 *Puotinharjun Puhos on kaupallista hajakeskitystä*. *SD* 26.2.1965.

48 *Laajasalon ostarin purku alkaa – tilalle viisi kerrostaloa*, 12.8.2019. *Helsingin Uutiset* -lehden verkkosivut.

49 *Maija Aalto. Puotilan 60-luvun ostoskeskus aiotaan purkaa ja rakentaa tilalle korkea talo*, 14.12.2019. *Helsingin Sanomien verkkosivut*; *Joonas Lehtonen. Lähien rapistuva sydän*, 29.7.2019. *Iltalehden verkkosivut*.

toimiston merkittävimpiä ostoskeskussuunnitelmia.

Kannelmäen ostoskeskuksen ensimmäinen osa valmistui 1959. Pohjaltaan L-kirjaimen mallinen rakennus reunusti avaraa toria, jonne avautuva julkisivu oli lähes kokonaan näyteikkunaa ja jonka edessä oleva kävelytaso oli katettu. Ostoskeskuksen pinta-ala oli noin 3 300 m². Ostoskeskus sijaitsi rinnemaastossa, ja tavarahuolto hoidettiin kellarikerroksen kautta. Raskaampaa huoltoa vaativat myymälät sijoitettiin pitkään 17 metriä syvään runkoon, johon yläikkunarivi antoi valoa myymälöiden keskiosaan. Liiketilat oli suunniteltu muunneltaviksi. Ostoskeskus toteutettiin kolmessa rakennusvaiheessa: ensin rakennettiin elintarvike- ja taloustavarapuoli, myöhemmin asusteosasto, pankit ja palveluliikkeet, ja viimeisessä vaiheessa kahvila ja konditoria sekä elokuvateatteri ja autohuoltoasema. Vieraspäikoitus järjestettiin torialueelle, henkilökunta ja huolto pysäköi tontin takaosaan. Toimistossa työstä vastasi arkkitehtiylöppilas Paul Autere. Pääurakoitsijana toimi Otto Wuorio Oy.⁵⁰ Ostoskeskus purettiin vuonna 2017.⁵¹

Kulosaaren ostoskeskus valmistui 1960. Pienemmät myymälät ja palveluliikkeet sijaitsivat neljässä kauppakujien toisistaan erottamassa rakennusrungossa. Raskaampaa huoltoa vaativat liikkeet on sijoitettu erilliseen rakennusrunkoon kauppa-aukion varrelle, ja huolto niihin tapahtuu takakautta. Myymäläpinta-alaa on yhteensä 2 100 m². Paikoitusta oli alun perin vain 20 autolle. Arkkitehtuuritoimistossa työtä hoiti arkkitehtiylöppilas Paul Autere. Pääurakoitsija Otto Wuorio Oy.⁵² Ostoskeskus tuotoiltaan, mittakaavaltaan ja porrastuksiltaan mieleen Kaakkois-Aasian tempelliarkkitehtuurin ja on säilynyt poikkeuksellisen hyvin tähän päivään saakka.

Konalan pieni ostoskeskus (myös **Konalanvuoren ostoskeskus**) valmistui 1961. Ostoskeskus koostuu kahdesta eri tasolla sijaitsevasta osasta, joita yhdistää näyttävien liimapuupalkkien kannattelemat katetut käytävät. Julkisivussa on tummaksi käsitelty pystyaukioitusta sekä harmaaksi maalattut teräspilarit ja U-teräkset. Muita tunnusomaisia piirteitä ovat pulpettipeltikatto sekä betoniset kaitteet. Vuonna 1971 rakennettiin Konalantieltä ostoskeskukselle nousevat betoniset portaat. Rakennuksessa on suoritettu useita myymälöiden käyttötarkoituksen muutoksia ja valomainosten asentamisia, mutta ulkoasuun vaikuttavia muutoksia ei ole tehty.⁵³

Puotilan ostoskeskus valmistui 1961. Rakennus sijoitettiin tulevan ”esikaupunkiradan” eli metron tuntumaan. Ostoskeskuksen keskipihan ympärille sijoittuu viisi erillistä kujan toisistaan erottamaa myymälää ja palveluliiketilaa. Näiden lisäksi kokonaisuuteen kuuluu kolme pientä kioskimyymälää. Raskasta huoltoliikennettä vaativat elintarvikeliikkeet on sijoitettu paikoitusalueen viereisiin kahteen suorakulmaiseen sisätilaan, joita vastapäätä ostoskeskuksen keskellä sijaitsivat alun perin pankit. Kaikki tilat on katettu yhteisellä suorakaiteen muotoisella kattorakenteella, joka on keskipihan koh-

50 Karvinen 1960a. Kannelmäen ostoskeskus. Arkkitehti 12/1960, 197–201; Ostoskeskus Etelä-Kaarelaankin. KL 12.7.1958.

51 Kannelmäen ostoskeskuksen paikalle asuntoja, 28.11.2016. Kiinteistölehden verkkosivut.

52 Karvinen 1960b. Kulosaaren ostoskeskus. Arkkitehti 12/1960, 188–192.

53 Konalan pieni ostoskeskus (Konalanvuoren ostoskeskus). Riihipellonkuja 3, Helsinki. Helsingin kaupunginmuseon rakennustietokanta. HKM.

dalta avoinna. Myymäläpinta-alaa on yhteensä 1 800 m². Arkkitehtuuritoimistossa työstä vastasi arkkitehtiylioppilas Paul Autere. Pääurakoitsijana toimi Otto Wuorio Oy.⁵⁴

Suursuon ostoskeskus Maunulassa valmistui 1962. Rakennus oli ulkoapäin sulkeutunut, eikä ulkoseinissä ollut lainkaan näyteikkunoita vaan ainoastaan kapeat ikkunanauhat seinän ylärajassa. Näyteikkunat sijaitsivat ostoskeskuksen sisällä lämpimien käytävien ja hallien molemmin puolin, jotta ”asiakkaan ei tarvitse astua ulkoilmaan lainkaan eri liikkeissä asioidessaan”. Ostoskeskuksen pinta-ala oli noin 1 700 m² ja siellä toimivat alun perin Tukon ja Keskon kauppiaamyymälät, HOK:n valintamyymälä ja kahvilabaari, pankkien konttorit, kukkakauppa, kemikalioliike, kampaamo ja kauneudenhoitola.⁵⁵ Ostoskeskus purettiin vuonna 2015.

Myllypuron ostoskeskus valmistui 1965. Ostoskeskus oli sisäänpäin kääntynyt, ja liiketilat näyteikkunoihin sijaitsivat muovikuvuilla katetun sisäkäytävän varrella. Ulkopäin näkyi vain rakennuksen suljettu betonikuori sekä sisäkäytäviin johtaneet sisäänkäyntiaukot. Ostoskeskuksen keskellä sijaitsi pieni tori. Alkuperäisistä suunnitelmista poiketen suoperäisen rakennuspohjan kuivatuksen jälkeen rakennukseen tehtiin kellarit, jonka kautta osa huollosta hoidettiin. Myymäläpinta-alaa oli 3 150 m². Urakoitsijana toimi Otto Wuorio Oy, toimistossa työtä hoiti arkkitehtiylioppilas Jarmo Uosukainen.⁵⁶ Myllypuron ostoskeskus on sittemmin purettu vuonna 2009.

Myllypuron ostoskeskus sai osakseen paljon kritiikkiä. Sitä tituleerattiin ”betonikuutioksi” ja ”vankilaksi” ja verrattiin Ranskan ensimmäisen maailmansodan jälkeen rakentamaan betonibunkkereista koostuneeseen Maginot-puolustuslinjaan.⁵⁷ Erkki Karvinen vastasi rakennuksen nostattamaan kritiikkiin *Helsinki-lehdelle* antamassaan lausunnossa: ”Myllypuron ostoskeskus lienee monen mielestä hieman odottamattoman näköinen betoniseininen ja sisäänpäin käännettyine ’kasvoineen’. Tällainen ostoskeskus ei tyypinä ole kuitenkaan millään lailla poikkeuksellinen ja esim. Yhdysvalloissa, jota on pidettävä ostoskeskusten syntymäkotina, se on paremminkin sääntö kuin poikkeus.” Hän mainitsi, että kauppiat yleensä haluavat kontrolloida liikkeidensä valaistusta, ja vertasi suunnitelmaa aiemmin suunnittelemaansa Suursuon ostoskeskukseen, joka ”edustaa samaa umpinaista tyyppiä, joskin se on pienempänä enemmän kauppahallirakennuksen luonteinen”.⁵⁸ Karvinen myös esitteli Myllypuron ostoskeskuksen *Arkkitehti*-lehdessä hieman puolustelemaan sävyyn, perustellen miksi rakennus kääntää selkensä ympäristölle. Vaihtoehtoina oli, että rakennus olisi avautunut ohi kulkeneelle kevyen liikenteen väylälle, mutta liiketiloista haluttiin ”samanarvoisia”. Toinen vaihtoehto olisi ollut sijoittaa liiketilat kevyen liikenteen väylän molemmin puolin, mutta muodostunut kauppakatu ”liian leveänä ei kuitenkaan olisi täyttänyt hyvälle ostoskadulle asetettavia tiiviyn vaatimuksia”. Jälkeenpäin voi todeta, että Myllypuron ulkoapäin sulkeutunut ostoskeskus ennakoiki nykyaikaisten kauppojen ja kaupakeskusten mallia, joissa harvat kadulle avautuvat ikkunat on järjestään teipattu umpeen.

54 Karvinen 1962. Puotilan ostokeskus. *Arkkitehti* 1–2/1962, 18–24.

55 Suursuon puhos valmistui ja avattiin. *US* 12.11.1962; Suursuon ”amerikkalainen” ostoskeskus avaa tänään ovensa. *HL* 9.11.1962.

56 Karvinen 1968b. Myllypuron ostoskeskus. *Arkkitehti* 5/1968, 34–35.

57 Fönsterlös betongfyrkant stadens nyaste köpcentrum – Kvarnbäckens köpcentrum ”som en bit av Maginotlinjen”. *NP* 5.4.1966.

58 *Arkkitehdin sana Myllypuron ostokeskuksesta*. *HL* 1.4.1966.

Erkki Karvisen toimistossa ja johdolla suunnitellut ostoskeskukset Helsingissä ja Vantaalla valmistumisvuosittain⁵⁹:

Helsinki:

1959 Kannelmäen ostoskeskus (purettu 2017)

1960 Kulosaaren ostoskeskus

1961 Puotilan ostoskeskus

1961 Konalan pieni ostoskeskus (Konalanvuoren ostoskeskus)

1962 Maunulan eli Suursuon ostoskeskus (purettu 2015)

1963 Konalan ostoskeskus (purettu 2008)

1965 Puotinharjun ostoskeskus "Puhos"

1965 Myllypuron ostoskeskus (purettu 2009)

1973 Laajasalon eli Yliskylän ostoskeskus (purettu 2019)

Vantaa:

1970 Martinlaakson Martinkeskus (purettu 2016)

1973 Pähkinärinteen ostoskeskus

1981 Hakunilan ostoskeskus

Lisäksi Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen on suunnitellut Puotinharjun Puhoksen laajennukset vuosina 1986–1987 sekä 1990. Ensimmäisessä laajennuksessa pääsuunnittelijana toimi Erkki Karvinen ja jälkimmäisessä arkkitehti Olli Saatsi.⁶⁰

⁵⁹ Laitinen 2012, 11, 14 & 17.

⁶⁰ Rakennusluvut 45-0932-86-A ja 45-0269-89-B. RVa.

*Ilmakuva Puotinharjun puhoksesta
1960- tai 1970-luvulta. Helsingin
kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.*

Puhoksen rakennushistoria

Suunnittelukilpailu

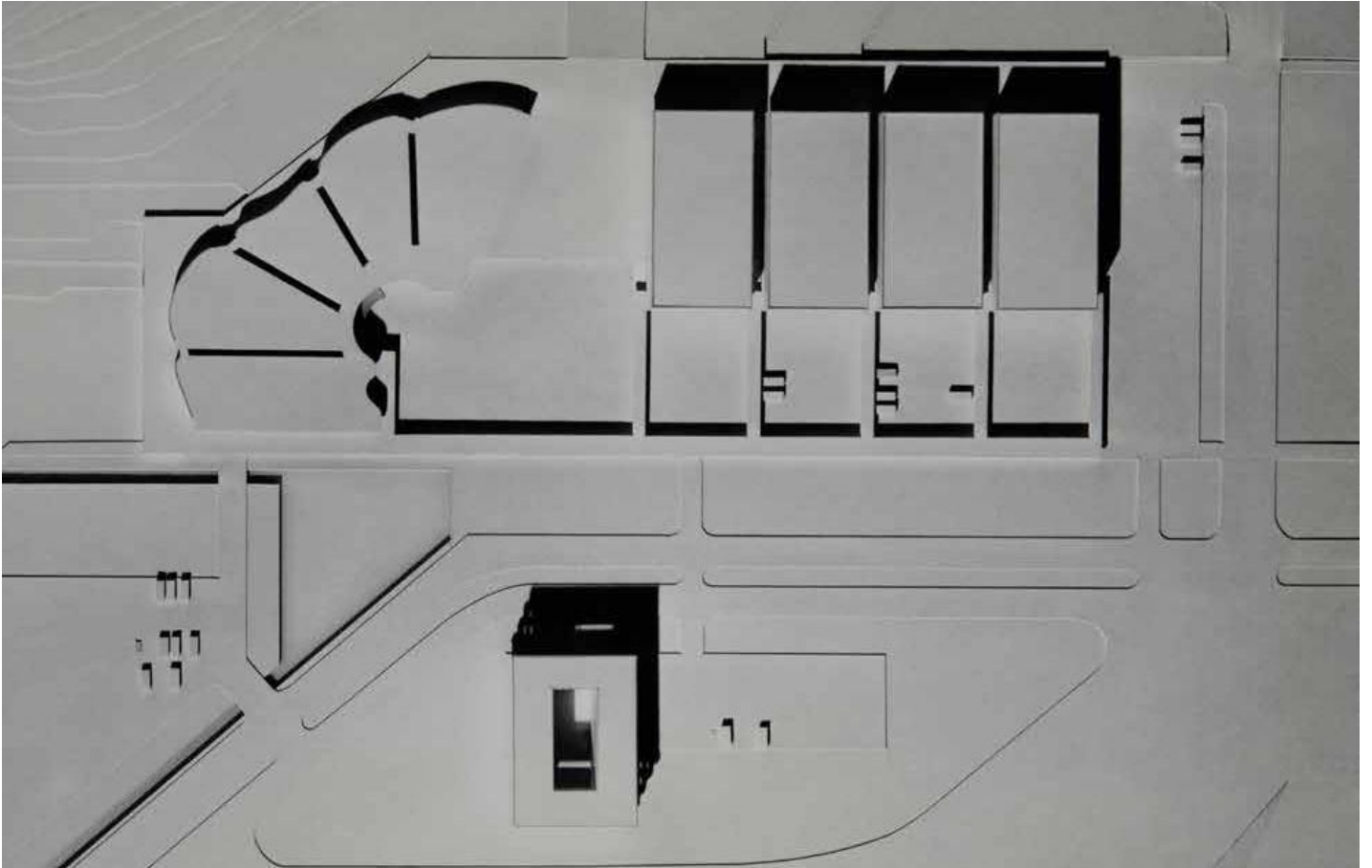
1960-luvun alussa Puotinharjuun suunniteltiin itäisten osien aluekeskusta, jonka arvioitu koko tulisi olemaan 21 000 m². Tämä toteutettaisiin ostoskeskuksena, jonka rakennuttamista varten perustettiin vuonna 1962 helsinkiläisten pankkien ja liikkeiden omistama Puotilan Puhos Oy. Yhtiön hallintaan siirtyi vuokraoikeuden nojalla ostoskeskuksen 28 570 neliömetrin laajuinen tontti, joka vuokrattiin Helsingin kaupungilta. Yhtiön nimi muutettiin pian Puotinharjun Puhos Oy:ksi.⁶¹ Ostoskeskuksen ensimmäisestä osasta järjestettiin arkkitehtuurikilpailu vuonna 1962. Kilpailuun kutsuttiin kolme arkkitehtia: Erkki Karvinen, Toivo Korhonen ja Olli Kuusi. Kilpailun voitti arkkitehti Erkki Karvinen ehdotuksellaan ”Puotipuksu”. Tuomariston koostui Puotinharjun Puhos Oy:n edustajista sekä arkkitehteistä Aarno Ruusuvaori ja Pentti Ahola, joka oli suunnitellut Puotinharjun asemakaavan. Palkintolautakunnan sihteerinä toimi arkkitehti Osmo Solansuu.

Suunnittelukilpailun tuloksista ja Puhoksen rakentamisesta kirjoitettiin ahkerasti sanomalehdissä. *Helsingin Sanomat* kirjoitti artikkelissaan ”Puotipuksu’ paras ehdotus Puotila II:n ostoskeskuskilpailussa” 26.10.1962 Erkki Karvisen voitokkaasta ehdotuksesta. Ehdotus oli nimetty kauppa-apulaista tarkoittavan sanan mukaan. Karvisen avustajina toimivat arkkitehdit Paul Autere, Matti Salmivalli, Matti Tommola, Walter Schnitzler ja arkkitehtiylioppilas Juhani Saarelainen. Palkintolautakunnan mukaan ”ehdotus on kauniisti sommiteltu ja niveltyy hyvin ympäröivään maastoon. Metrosta tuleva liikenne on hyvin johdettu keskusauiolle. Tavara- ja henkilöliikenne on hyvin ratkaistu eikä kellari-tilaa tarvitse rakentaa nykyisen maanpinnan alapuolelle”. Kilpailuehdotuksessa ensimmäisen vaiheen liiketilaa mitoitettiin noin 3 500 m². Toisessa vaiheessa suunniteltiin toteutettavaksi neljä saman- suuruista, suorakulmaista tavarataloa.

Kilpailun muut ehdotukset olivat Toivo Korhosen ”Puotilan Puhti”, jonka erityispiirteitä olivat hyvin tutkitut liiketilat sekä noin 50 metriä korkea mainostorni. Olli Kuusen ehdotus ”East Side Store” sisälsi puolestaan kaksi neliömäistä rakennusrunkoa, joista pienempi oli tarkoitus toteuttaa ensimmäisessä rakennusvaiheessa.⁶²

61 Betoniarkkitehtuuria Puotinharjun puhoksessa. SD 28.2.1965; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.1995. Pöytäkirja 4/1996: Hallituksen kokous 16.8.1996. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996, RMa.

62 ”Puotipuksu” paras ehdotus Puotila II:n ostoskeskuskilpailussa. HS 26.10.1962.

Pienoismalli Erkki Karvisen ehdotuksesta "Puotipuksu", joka voitti Puotinharjun Puhoksen arkkitehtuurikilpailun. Ehdotuksessa näkyy myös alkuperäinen, neljän suorakulmaisen rakennusmassan laajennussuunnitelma. Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.

Suunnitelma erottui omintakeisella arkkitehtuurillaan

Kilpailuehdotusta tutkittiin ennen rakentamisen aloittamista kaupungin rakennustarkastustoiminnossa sekä julkisivulautakunnassa. Lautakunta oli pitänyt Puhoksen suunnitelmaa Helsingin ostoskeskuksista omaperäisimpänä ja erikoisimpana. *Ilta-Sanomien* artikkelissa “Jättiläisviuhkassa tilat 30 myymälälle” 8.7.1963 puhutaan “erikoisen muotoisesta ja poikkeuksellisia suunnitteluratkaisuja sisältävästä ostoskeskuksesta”.

Ilta-Sanomien artikkelia varten haastateltiin arkkitehti Erkki Karvista. “Rakennuskompleksin viuhkamaisen ja epäsäännöllisen muodon motiiveina on ollut ohjata puotilalaiset tulevia puistopolkuja pitkin ostoskeskuksesta koteihinsa, tuoda vaihtelua Puotilan muuten symmetriseen asemakaavaan ja suora-kaiteen muotoisiin taloihin sekä antaa mahdollisuuksia vaihteleville myymälähuoneistoille”, arkkitehti toteaa haastattelussa.

Artikkelissa esiteltiin tarkasti suunnitelmaa: “Tuleva ostoskeskus on kaksikerroksinen, joissa molemmat kerrokset liittyvät maastoon ja katuverkkoon. Pääasiallisina julkisivuaineina ovat lasi ja betoni; puistomäen puoleiset kaarevat seinäpinnat on tarkoitus jättää betonivalun jälkeen myös maa-laamattomiksi. Turunlinnan tien puolella kulkeva jalankulku tie johdetaan ostoskeskuksen katoksen alle. Viuhkan tyvessä olevalle torille tulee lammikko, istutuksia ja lasten leikkialue. Myymälöitten huolto tapahtuu erityistä huoltotietä pitkin, joka sekin on kokonaan katettu. – – Kokonaisuutena suunnitelma kaarevine pintoineen, sisäänvedettyine näyteikkunatasoineen, pilareineen, portaikkoinen ja terasseineen antaa maalille voimakkaan tunnun nykyaikaisesta arkkitehtuurista.”⁶³

Poikkeuksellinen koko keräsi huomiota ja asetti odotuksia

Puhoksen ensimmäisen vaiheen oli tarkoitus palvella Puotinharjun 8 000 asukasta. *Ilta-Sanomien* lehtiartikkelissa todetaan ostoskeskuksen viuhkanmuotoiseen osaan rakennettavan noin kolmisenkymmentä myymälää. Ensimmäisen vaiheen koko olisi noin 5 800 neliometriä. Ensimmäiseen kerrokseen kaavailtiin neljää “jättiläismyymälää”, joista jokainen olisi kooltaan lähes 1000 m². Toinen kerros oli varattu monipuolisesti erikokoisille myymälöille, pankkeille ja toimistoille. Puhosta vertailtiin lehdistössä aikaisemmin rakennettuihin Puotila I:n (noin 1800 m²) ja Munkkivuoren (noin 3500 m²) ostoskeskuksiin, jotka jäivät mittoissaan tuntuvasti Puhoksen varjoon. Jo Puhoksen ensimmäinen osa oli mittoissaan erityinen, sillä se nousisi valmistuessaan maan suurimmaksi ostoskeskukseksi.

Toisen vaiheen asiakaskunnaksi oli nimetty kaikki itäisen alueen asunonväestö ja jopa 200 000 asukasta. Toisen vaiheen valmistumisen suunniteltiin nostavan ostoskeskuksen mitat käsittämään jopa 20 000 m². Täten ostoskeskus olisi aikanaan kilpaillut Pohjoismaiden suurimman ostoskeskuksen tittelistä Tukholman Vällingbyn kanssa. Metroliikenteen suunnittelu oli keskeisesti kytköksissä Puhoksen rakentamiseen, sillä huomioon oli otettu Turunlinnan tien toiselle puolelle sijoitettu asema. Metrosta suunniteltiin johdettavaksi tunneli ostoskeskuksen torille.⁶⁴

⁶³ *Jättiläisviuhkassa tilat 30 myymälälle. IS 8.7.1963.*

⁶⁴ *Ibid.*

Sisäpihanäkymä, 1960-luku. Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.

Ostoskeskuksen rakentaminen 1963–1965

Puhoksen ensimmäisen vaiheen rakentaminen alkoi suunnittelukilpailua seuraavana vuonna. Ostoskeskuksen rakennuttajana toimi Puotilan Puhos Oy, jonka osakkaat olivat helsinkiläisiä liikkeitä ja pankkeja. Ennen rakennustöiden alkamista Puhoksen valmistumista kaavailtiin joulukuuksi 1964. Ensimmäisen rakennusvaiheen kuluksi arvioitiin 3–4 miljoonaa markkaa aikansa valuuttaa.

Puotinharjun Puhoksen rakennesuunnittelijaksi valikoitui Insinööritoimisto Bertel Ekengren Ky. Bertel Ekengren oli tunnettu arkkitehtien keskuudessa hankalien rakenteiden ja hurjienkin ideoiden mahdollistajana. Yksi Ekengrenin pitkäaikaisimmista yhteistyökumppaneista oli arkkitehti Aarno Ruusuvoori, jonka kanssa Ekengren toteutti muun muassa Tapiolan kirkon rakenteet.

Rakennus perustettiin savimaalle, mikä asetti ostoskeskuksen paalutukselle suuret vaatimukset ja nosti rakennuksen kuluja. Kellarin väliseinät päätettiin anturoida kallioperään. Rakennuksen kaarevissa seinissä käytettiin poikkeuksellista ratkaisua ruiskubetonia, jota aiemmin oli käytetty lähinnä tunnelien rakentamisessa.⁶⁵

Ostoskeskuksen valmistuminen ja avautuminen yleisölle

Rakentamisen aikana alueen nimi ehti muuttua Puotila II:sta Puotinharjuksi. Puotinharjun Puhoksen rakennusaikataulu viivästyi muutamalla kuukaudella. Kaikkien myymälöiden oli tarkoitus avautua vuoden 1964 joulumyyntiä varten, mutta vain muutama liike ehti mukaan. Myymälöitä aukesi vaihteittain alkuvuoden 1965 aikana, ja helmikuun puoleenväliin mennessä useimmat Puhoksen liikkeistä olivat jo avanneet ovensa. Suurimpien myymälöiden Osuusliike Elannon yli 1 000 neliön suurmyymälän ja HOK:n ”supermyymälän” avaamisesta uutisoitiin perjantaina 26.2.1965 *Suomen Sosiaalidemokraatti* -lehdessä. Elannon kaksikerroksisen myymäläryhmän luvattiin puotinharjulaisten asiakaskahveilla olevan ”uudentyyppinen nimenomaan ympäristötaajamia varten suunniteltu elintarvikkeiden jakelukeskus, jossa asiakkaita palvellaan yhtä hyvin kuin asiakkaita uusimmissa keskikaupungin myymälöissä.” Pienemmissä liiketiloissa toimivat muiden muassa Fazerin kahvila ja konditoria, Apteekki, Kampaamo, Kemikaalio sekä lukuisia pankkikonttoreita. Näiden lisäksi oli lukuisia kenkä- ja vaatemyymälöitä, kuten Korsettibaari BB. Alkuperäiset käyttäjät on listattu kokonaisuudessaan luvussa *Käyttäjät*.

Valmistumisen aikaan Puhokselle suunniteltiin tulevaisuutta myös kulttuurikeskuksena. Sen kaunistasäpihaa toivottiin käytettävän asukkaiden iloksi muun muassa ”puhoskonserttien”, näyttelyiden ja esittelytilaisuuksien järjestämiseen. Avajaisuutisissa huomioitiin Puhoksen tulevaisuus itäistä Helsingin palvelevana kauppakeskittymänä. *Sosiaalidemokraatti*-lehdessä Puhosta kutsuttiin ”kaupalliseksi hajakeskitykseksi.” Autoilevia asiakkaita toivottiin toisen vaiheen valmistuttua saapuvan aina Porvoota myöten. Lehtijuttuja kuitenkin leimasi projektikokonaisuuden keskeneräisyys. Hanketta nimettiin kokonaisuuden tyngäksi, sillä se kattoi vain kolmasosan tulevaisuuden alueostoskeskuksesta.

⁶⁵ ”Puotiipuku” paras ehdotus Puotila II:n ostoskeskuskilpailussa. HS 26.10.1962; Lagerbohm 2015, 22–23; Saresto et al. 2004, 82; Betoniarkkitehtuuria Puotinharjun puhoksessa. SD 28.2.1965.

*Julkisivun betonikaaret lounaaseen.
1960-luku. Helsingin kaupunginmuseo,
kuvaaja tuntematon.*

Rakentamisaikataulu toiselle vaiheelle oli ensimmäisen osan valmistuessa vielä avoin, mutta Karvinen arveli *Sosiaalidemokraatti* -lehden haastattelussa ettei hankkeen toteuttamiseen kuluisi montaa vuotta.

Puhoksen ostoskeskus päätti yhden vaiheen Puotinharjun rakentamisessa, kun alueen kaupalliset palvelut avautuivat asuintalojen rakentumisen jälkeen. Puhoksen ostoskeskuksen ensimmäisen vaiheen valmistumisen jälkeen odotuksen kohteena olivat vielä koulu, neuvola, leikkikoulu, kerhotalo sekä tietysti metro, jonka päätepiste tulisi ostoskeskuksen lähelle.⁶⁶

Puhoksen arkkitehtuuri

Vuonna 1965 valmistunut Puhoksen ostoskeskus edusti 1960-luvulle ominaisia ostoskeskusarkkitehtuurin ihanteita ja vastasi pääosin alkuperäistä kilpailuehdotusta. Ostoskeskus oli alkuperäisessä asussaan modulimallin ja sisäpihamallin variaatio. Viuhkamaiset rakennusmassat ja liiketilat rakentuivat atriumpihan ympärille, jota reunusti ja rajasi osin katettu ulkotila. 1950–60-luvuille tyypillisesti rakennusmassa oli selkeä ja arkkitehtoniset aiheet vaakalinjoja korostavia. Liiketilat olivat Puhoksessa epätypillisesti kahdessa kerroksessa – liiketilat sijaitsivat tuohon aikaan yleensä vain ensimmäisessä kerroksessa, kun taas toiseen kerrokseen sijoitettiin toimistotiloja.⁶⁷ Kaksikerroksisena Puotinharjun Puhos poikkeaa myös muista Erkki Karvisen suunnittelemissa ostoskeskuksista. Linjakkaiden ja vaapaamotoisten muotojen yhdistäminen sekä viuhkamainen sommitelma tuovat vahvasti mieleen Alvar Aallon arkkitehtuurin.

Puotinharjun Puhoksen huonetilaohjelma käsitti kaksi maanpäällistä kerrosta ja rakennuksen pohjoispuolella koko rakennusmassan kiertävän huoltotunnelin. Huoltotunneli palveli ensimmäisen kerroksen liiketiloja ja muodosti samalla kansipihan rakennuksen pohjoispuolelle. Kokonaisuuteen kuului ostoskeskusten suunnittelun ihanteiden mukainen atriumpiha viheralueineen, sitä ympäröivä katos, suihkulähde sekä lasten leikkipaikka. Suihkulähteen erikoisuutena oli luonnonkivistä tehty pohja. Pihan eteläreunalle, Turunlinnantien puolelle sijoitettiin Suomen ensimmäinen ulkoliukuporras.⁶⁸ Uudenlainen porras herätti mielenkiintoa ja houkutteli leikkimään, mistä aiheutui myös vaaratilanteita lapsille.⁶⁹

Ostoskeskuksen ensimmäinen kerros rakentui yhtenäisenä. Kerrosta rajaa pohjoispuolelta huoltokäytävä, ja liiketilat avautuivat ainoastaan atriumpihan suuntaan. Toinen kerros muodostui neljästä viuhkamaisesta lohkokosta, joita yhdistivät katetut käytävät. Käytävät toimivat suoraan toiseen kerrokseen johtavina sisääntuloreitteinä pohjoisesta Puotinharjun uudelta asuinalueelta saapuville asiakkaille. Toisen kerroksen liiketilat avautuvat sekä sisäpihan suuntaan että käytäville, mukaan lukien kaarevien betoniseinien takaiselle käytävälle.

Vaikka Puhos sijaitsi Turunlinnantien varrella, ei tieltä ollut suoraa ajoyhteyttä ostoskeskukseen.

⁶⁶ Puotinharjun Puhos on kaupallista hajakeskitystä. *SD* 26.2.1965; Ostoskeskuksen ovet avautuvat. *HL* 12.2.1965.

⁶⁷ Saresto et al. 2004, 50–51.

⁶⁸ "Puotipuusu" paras ehdotus Puotila II:n ostoskeskuskilpailussa. *HS* 26.10.1962.

⁶⁹ Erkki Karvisen tytär Leena Karvisen haastattelu lokakuussa 2019.

Näkymä ylätasanteelta sisäpihalle ja Turunlinnantien suuntaan vuonna 1970. Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja Simo Rista SER.

Sisäpiha vuonna 1970. Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja Simo Rista SER.

Puhoksen paikoitukseen ajettiin rakennuksen itäsuunnalta Korsholmantien kautta pienempää tietä pitkin. Rakennuksen itäpuolella oli alun perin parkkipaikat sadalle autolle.⁷⁰

Ulkotilat

Puhoksen ostoskeskuksessa jalankulun pääväylä kulki rakennuskokonaisuuden eteläpuolella osin Turunlinnantien suuntaisesti. Keski-aukiolta pohjoiseen ja länteen avautuva viuhkamainen toinen kerros muodosti neljä kauppakäytävää, joihin pääsi myös pohjoispuolen tasanteelta. Lisäksi keskuksen johti reitti itäpuolelta parkkialueen suunnasta katetun, pihaa rajaavan käytävän sekä viheralueen läpi. Käytävän ja rakennuksen rajaama ulkotila on ollut valmistuessaan poikkeuksellisen näyttävä. Ulkotila muodostui kävelyreiteistä, kulmikkaista ja arkkitehtuuria mukailevista istutusalueista, suihkulähteestä sekä lasten leikkipaikoista.

Piha muodosti suojaisen tilan, vaikka sitä rajasi kahdelta suunnalta rakennusmassan sijaan katettu käytäväaihe. Pihalle oli suunniteltu korkeammaksi aiheeksi metallinen kiipeilyteline, jollaista on käytetty myös muissa saman aikakauden ostoskeskuspilhoissa. Viheralueita oli osittain rajattu jalankulkureiteistä matalalla metalliaidalla.⁷¹ Aidan muotokieli oli samanlainen kuin rakennuksen kaiteissa, valaisinkaiteissa ja osin myös ikkunoiden jakolistoissa. Piha-alueen laatoitetuissa osissa käytetty neliönmuotoinen betonilaatta erosi ostoskeskuksen käytävillä ja muilla ulko-alueilla käytetyistä laatoista. Eräs olennainen piirre oli, että piha-alueelle ei pystynyt ajamaan autolla edes huoltotarkoituksessa, sillä piha-alue oli rajattu autopaikoista pihaa rajaavan käytävän kohdalta samanlaisella matalalla teräsaidalla kuin nurmialue.

Puhoksen ensimmäisen rakennusvaiheen muodostamassa kokonaisuudessa piha- ja ulkoalueella oli olennainen arkkitehtuuria ja sen ryhmittymistä määrittelevä rooli. Neliön ja suorakaiteen muotoisista osista koostuva piha muodosti vastapainon rakennuksen kaareville ja viuhkamaisille aiheille. Kokonaisuus oli samanaikaisesti harmoninen sekä näyttävä.

Julkisivut ja rakenneratkaisut

Vanhan osan kantavat rakenteet toteutettiin paikallavalesta betonista ja teräspalkein. Rakennuksessa on kantava betoninen pilari-palkki-laatta-rakenne. Näyteikkunoiden kohdalla erityisesti eteläjulkisivussa on teräs-lasi-julkisivut. Rakennuksessa on tasakatto, kattorakenteet ovat osin teräksiset. Rakennus on paalutettu savimaalle, kellarin väliseinät on anturoitu kallioperään. Kevyet väliseinät tehtiin alun perin puolen kiven tiiliseinänä.⁷²

Puotinharjun Puhoksen pohjois- ja länsilaidalla sijaitsevan huoltokäytävän katolle muodostui laatoi-

⁷⁰ Puotinharjun Puhos on kaupallista hajakeskitystä. SD 26.2.1965.

⁷¹ Salovaara 2016, 21. AL/AY.

⁷² Alkuperäiset rakennepiirustukset. Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. RVa; Betoniarkkitehtuuria Puotinharjun puhoksessa. SD 28.2.1965.

*Betonikaaret pohjoisjulkisivulla 1960-luvulla.
Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon*

tettu terassi. Tätä reunusti toisen kerroksen lohkojen pohjoispäässä erityinen kaarevista betonikuo-
rista sommiteltu julkisivuosuus. Jokainen näistä kaarien osasta oli muodoltaan toisista poikkeava.
Kaarevissa seinissä käytettiin poikkeuksellisesti ruiskubetonia. Harjakorkeuteen asti yltävien kaarien
taakse jäi käytävämäistä, avointa jalankulkutilaa, johon liikkeiden näyteikkunat avautuivat. Kol-
miomaisten, viuhkaa muistuttavien massojen väleihin jäi pohjoisessa sisääntuloaukot, jotka johtivat
keskusaukion suuntaan suoraan ostoskeskuksen toiseen kerrokseen. Kaksoisjulkisivumaiset betoni-
kaaret muodostivat sisääntuloaukoista sisäkäytäviä kapeampia.

Viuhkamaisesti sommiteltujen samankeskeisten sisäkäytävien päätepisteenä oli pihan suihkulähde,
jonka ympärille sisäpihalle avautuva julkisivu oli jäsennelly. Eteläpuoleiset julkisivut, samoin kuin
käytävälle avautuneet julkisivut, olivat ajan ostoskeskuksille tyypilliseen tapaan lasiset. Itäpuolella oli
varauduttu myöhemmin tehtävään laajennukseen, minkä vuoksi itäjulkisivu oli umpinainen. Jul-
kisivuosuudella kulkee pihatasolta yläkannelle ramppi, joka on edelleen käytössä. Etelään ja itään
aukeavaa keskuspihaa ympäri katettu L-kirjaimen muotoinen käytävä. Rakennusmassan kaarevat,
sisäpihaa yhdeltä sivulta syleilevät muodot ovat epätyypillisiä ostoskeskusarkkitehtuurin piirteitä.
Molempia kerroksia reunustaa katettu ulkotila.

Ostoskeskuksille 1950- ja 1960-luvuille tyypilliseen tapaan julkisivun detajiiikka on niukkaa ja väritys
vaaleaa. Puotinharjun Puhoksessa pinnat jätettiin käsittelemättömälle betonipinnalle. Ikkunankar-
mien detajit sekä teräsosien värisävyt olivat tummat, miltei mustat. Yksittäisiä värillisiä aiheita olivat
muun muassa kioskin keltaiset markiisikankaat ja pihan kirkkaan punainen kiipeilyteline sekä mah-
dollisesti liikkeiden näyteikkunat. Itse rakennuksessa ei ollut muuta väritystä, vaikka tuohon aikaan
tehosteväreinä saattettiin käyttää voimakkaitakin sävyjä.⁷³ Pohjoisjulkisivun betonikaarien taakse
jäänyttä käytävää kritisoitiin aikanaan hämähäydestä ja liiketilojen varjostamisesta. *Suomen Sosiaa-
lidemokraatti* -lehdessä 28.2.1965 julkaistun artikkelin ”Betoniarkkitehtuuria Puotinharjun puhok-
sessa” mukaan Erkki Karvisen alkuperäisessä suunnitelmassa kaarien sisäpinnat eli vitriinijulkisivun
ja kulkukäytävän puoleiset pinnat oli vielä tarkoitus maalata ”voimakkailla väreillä”. Toisaalta varhai-
semmassa *Ilta-Sanomien* artikkelissa ”Jättiläisviuhkassa tilat 30 myymälälle” 8.7.1963 mainitaan, että
”kaarevat seinäpinnat on tarkoitus jättää betonivalun jälkeen myös maalaamattomiksi”.⁷⁴ Kaarevien
seinien väritystä ei toteutettu.

Erityispiirteet

Puotinharjun Puhoksen erityispiirteinä voi pitää poikkeuksellisen hienosti jäsennellyä kokonaisuutta,
jonka sisäpiha ja sen kaarevat julkisivut muodostivat. Yksittäisinä julkisivuosina uniikkeja olivat
pohjois- ja länsijulkisivun betonikaaret. Sisäpihan suihkulähde, jonka pohja toteutettiin suurilla luon-
nonkivillä, oli erityisen hieno. Aikakaudelle uskolliset pelkistetyt julkisivut ja arkkitehtuuri, käsitte-
lemättömät betonipinnat ja sirot detajit olivat vahvasti läsnä myös Puotinharjun Puhoksella. Kuten
kaupungin julkisivulautakunta kommentissaan vuodelta 1963 totesi, oli Puhos aikansa helsinkiläisistä
ostoskeskuksista omintakeisimpia ja erikoisimpia.⁷⁵

*Betonikaarien takana sijainnut
kulkukäytävä 1960-luvulla.
Helsingin kaupungin museo, kuvaaja
tuntematon*

⁷³ Saresto et al. 2004, 34.

⁷⁴ Betoniarkkitehtuuria Puotinharjun puhoksessa. SD 28.2.1965; Jättiläisviuhkassa tilat 30 myymälälle. IS 8.7.1963.

⁷⁵ Ibid.

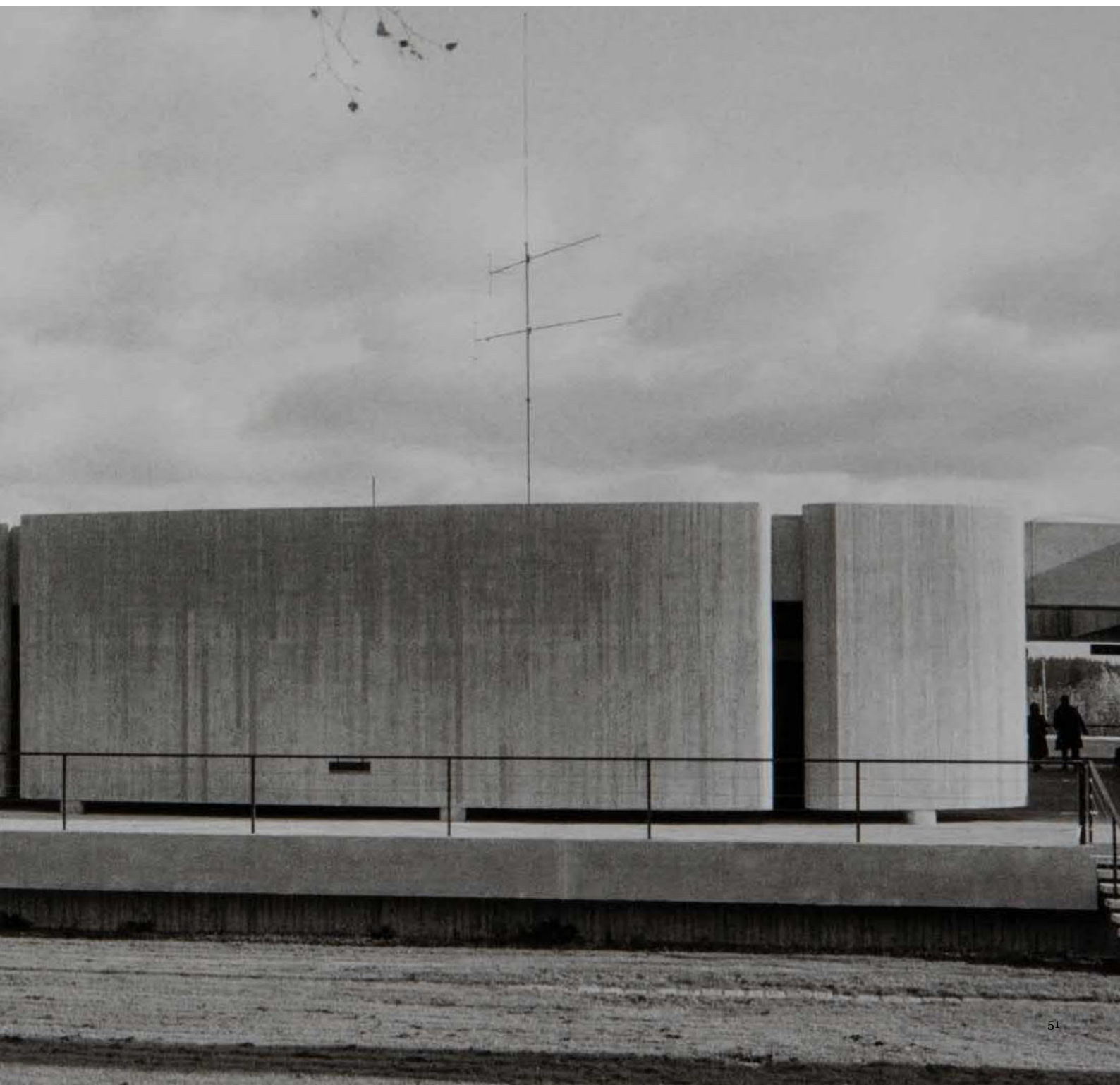

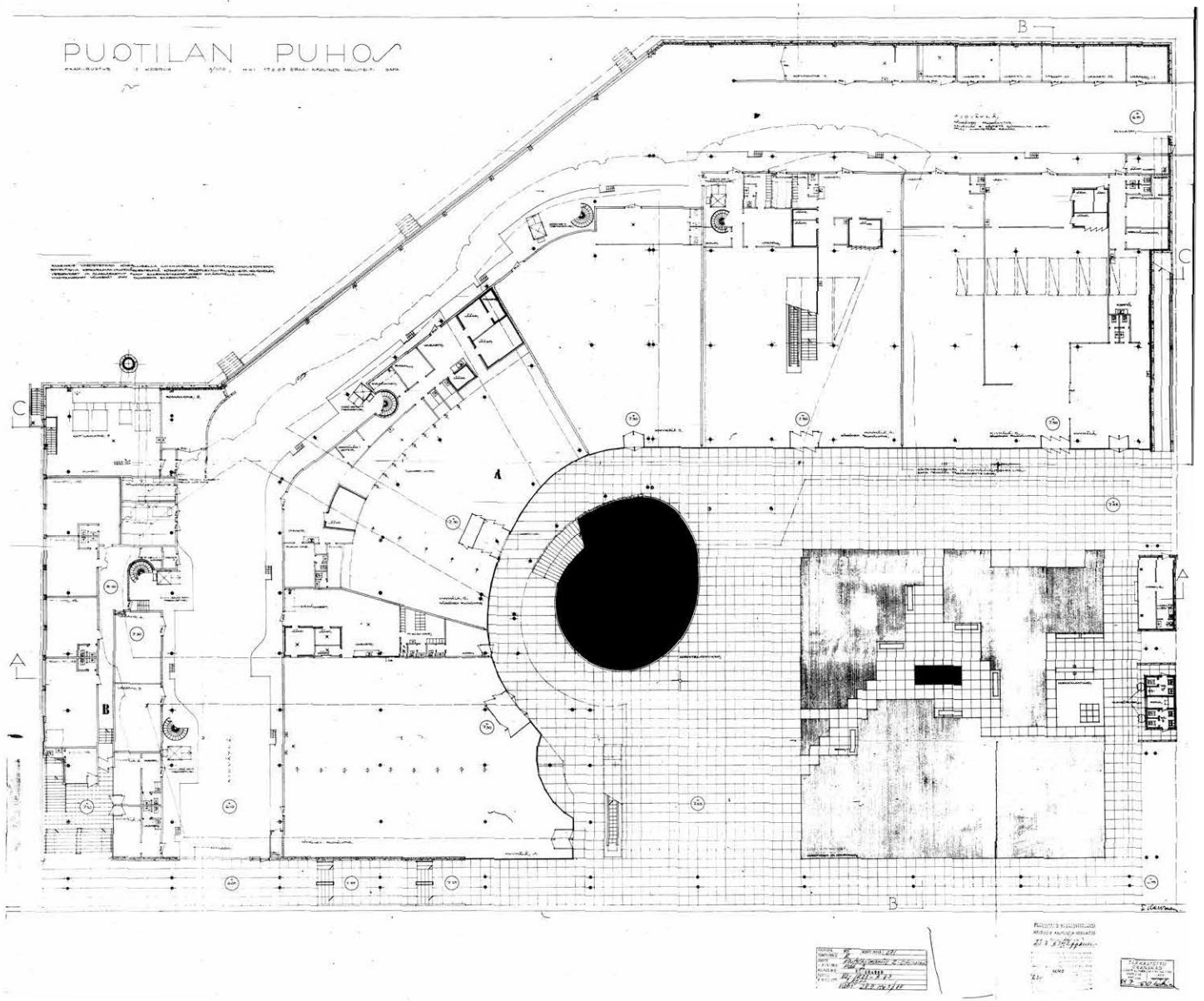
Alkuperäinen liukuporras ja lasikatos 1960-luvun lopulla. Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.

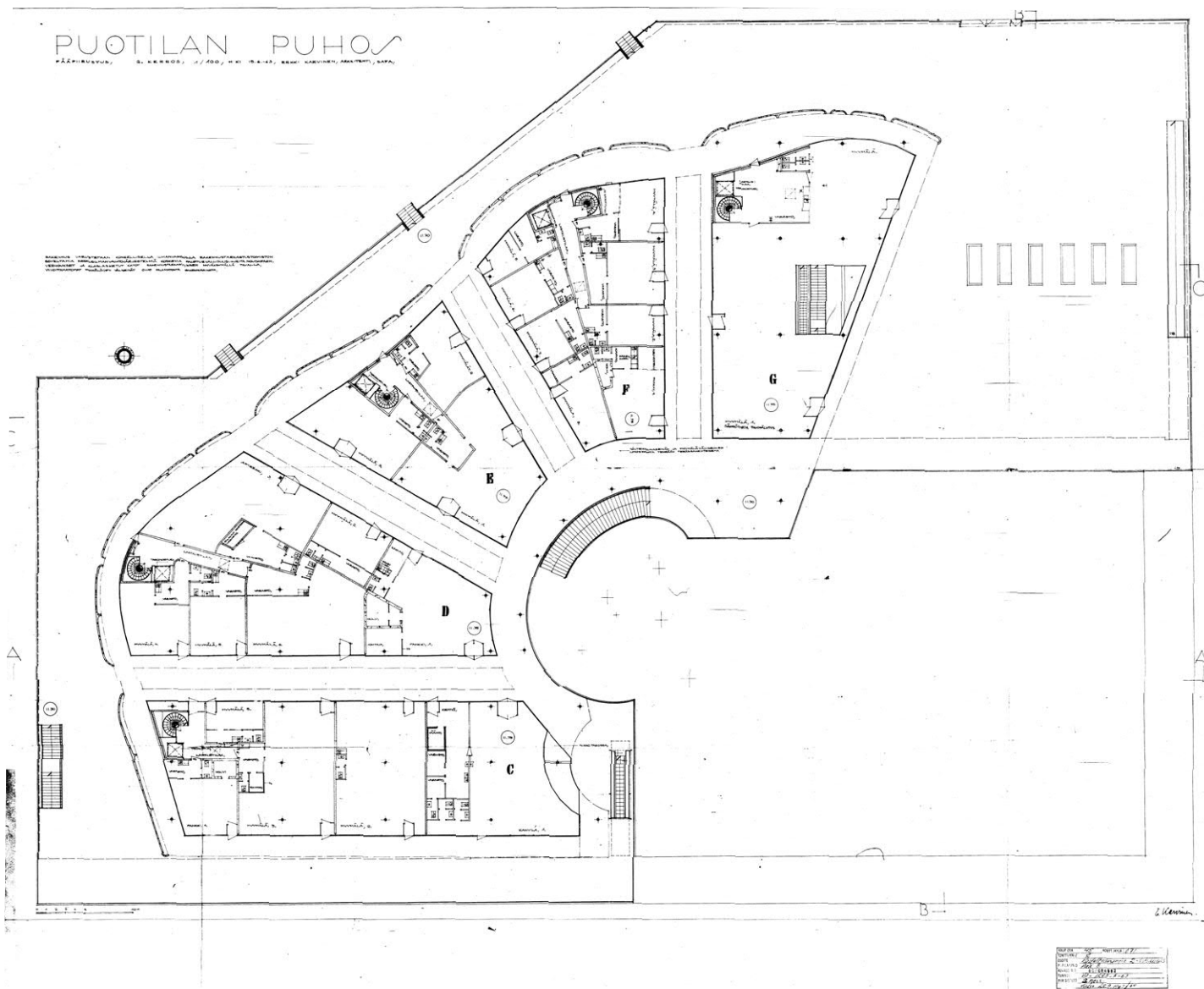
*Näkymä sisäpihalta portaikon ja suihkulähteen
suuntaa 1960-luvun lopulla.
Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon*

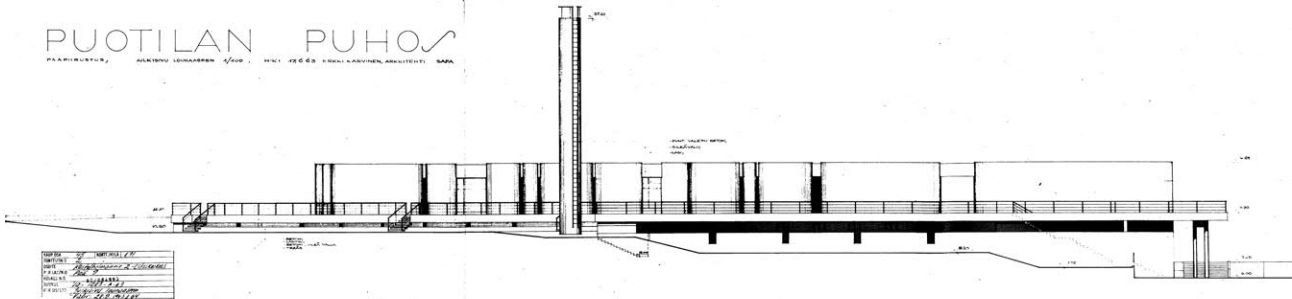
Alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1963, 1. kerros, 1:500.
 Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. RVa.

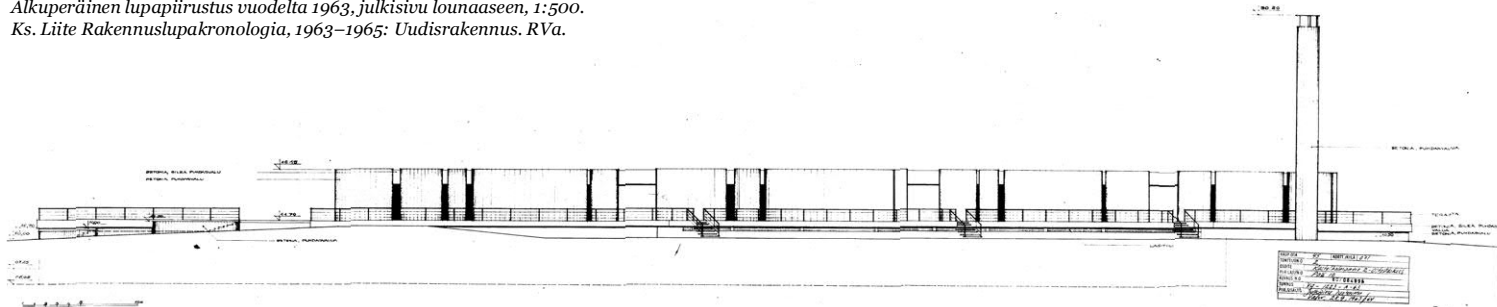
Alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1963, 2. kerros, 1:500.
 Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. R.Va.

PUOTILAN PUHOS

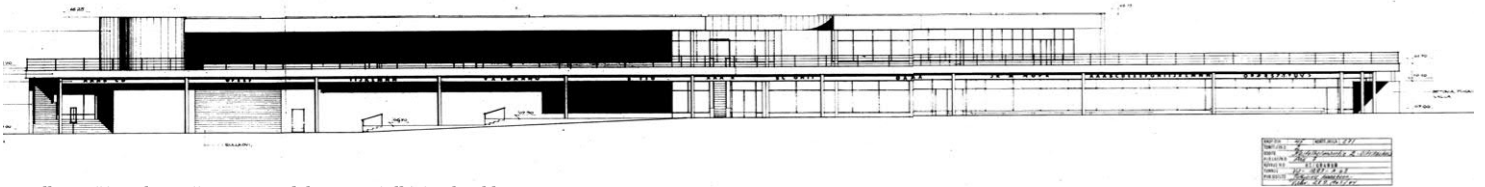
PAIKKINEN, ALKISTO LEHTINEN / OY • MUTI 2008 • ERIC CAHNER, ARCHITECT • SAA

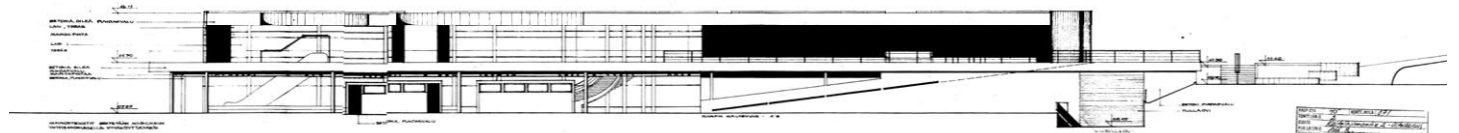
Alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1963, julkisivu lounaaseen, 1:500.
Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. RVa.

Alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1963, julkisivu luoteeseen, 1:500.
Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. RVa.

Alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1963, julkisivu kaakkoon, 1:500.
Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. RVa.

Alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1963, julkisivu koilliseen, 1:500.
Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. RVa.

Kritiikkiä ja puolustelua

“Tämä on kaupunki” -dokumentisarjan yhdyskuntasuunnittelua käsitelleessä jaksossa vuonna 1966 toimittaja Pekka Holopainen kritisoi Puotinharjun “puhosta” sekä ostokeskuksia yleisesti: “Ostokeskus eli ‘puhos’ on lähiön palvelukeskus, periaatteessa ajatukseltaan onnistunut, mutta suomalaisena toteutuksena usein epätarkoituksenmukainen. Kenen edun mukaista on sijoittaa samaan ostoskeskukseen useita samanlaisia kauppvoja, kuka kustantaa pankkien konttorit viereen? Tämä on tuhlausta, johonka meillä ei pitäisi olla varaa.” Samaisessa dokumentissa kuitenkin perusteltiin ostoskeskusten tarpeellisuutta: “Ostaja tahtoo tehdä ostoksensa mahdollisimman mukavasti. Ostospaikan tulee olla vaivattomasti saavutettavissa, ja siellä tulee olla valinnanvaraa. Ruokatavara-, maito- ja leipäkauppa voi sijaita lähellä kotia, ja sen valinnanvara riittää, vaikka myymälä on pienikin, mutta harvinaisempia ostoksia varten tarvitaan myymäläryhmä. Mitä suurempi se on, sitä houkuttelevampi se saattaa olla, edellytyksellä että se on oikein suunniteltu ja hyvin toimiva. Luultavasti kaikki kauppiat haluaisivat sijoittua kaupungin keskukseen, mutta he eivät mahdu sinne; siksi he mielellään ryhmittyvät ostoskeskukseen.”⁷⁶

Pieniä lisäyksiä ja perusparannus

Puotilan Puhos Oy oikeutettiin järjestämään vuokratonttinsa rakentamattomalle itäosalle noin 400 m² laajuinen taimitarha ja -myymälä 1.6.1965–31.12.1969 väliseksi ajaksi kuukauden irtisanomisajalla. Erkki Karvinen suunnittelemassa yksikerroksisessa rakennuksessa oli sisällä keskeltä avoin atriumpiha. Taimimyymälä sijoittui ostoskeskuksen pysäköintipaikkoja vastapäätä. Väliaikaiselle taimimyymälälle haettiin jatkolupaa vuosina 1971, 1976 sekä 1981.⁷⁷ Rakennus on purettu luultavasti Puhoksen ensimmäisen laajennuksen yhteydessä 1986–1987.

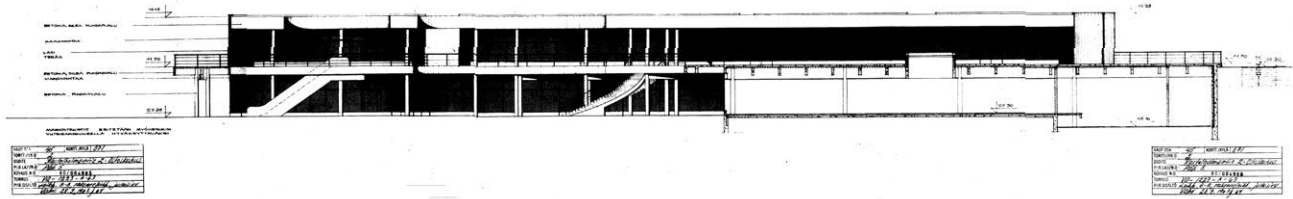
Puotinharjun Puhoksessa toteutettiin perusparannus vuonna 1977. Seuraavana vuonna suunniteltiin uusi grillikioski katetun käytävän alla sijaitsevan alkuperäisen kioskin vierelle, ja 1979 rakennettiin uusi betoninen ilmanvaihtopiippu kävelykannelle.⁷⁸

⁷⁶ Tämä on kaupunki, osa 4, 9.6.1966. *Areena/YLE*; Jukka Lindfors. *Ostosparatiisit*, 20.10.2009 (päivitetty 4.2.2016). *Yleisradion Elävä arkisto* -verkkosivut.

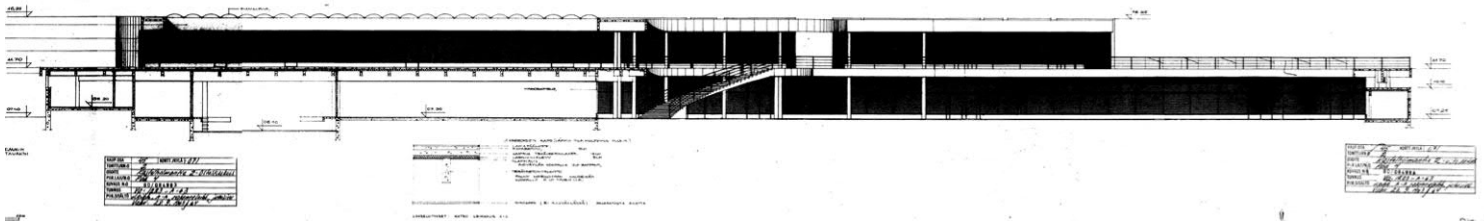
⁷⁷ *Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta 78. 1965 1967, 298. TK, HKa; Ks. Liite Rakennushupakronologia, 1966: Taimimyymälä pysäköintialueen laidalle, 1971 & 1976: Taimimyymälän jatkosuunnittelu ja 1981: Jatkolupa taimimyymälälle. RVa.*

⁷⁸ *Epävirallinen rakennus- ja huoneistorekisteriote, luotu 11.3.2020; Rakennusluvat 45-0918-77-C ja 45-1905-79-C. RVa.*

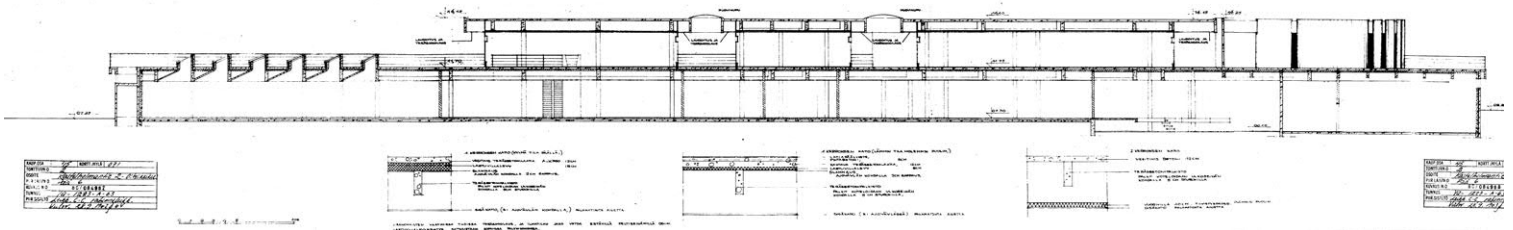
PUOTILAN PUHOS

Alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1963, leikkaus b-b, 1:500.
Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. RVa.

Alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1963, leikkaus a-a, 1:500.
Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. RVa.

Alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1963, leikkaus c-c, 1:500.
Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1963–1965: Uudisrakennus. RVa.

*Näkymä sisäpihalta portaikon ja suihkulähteen
suuntaa 1960-luvun lopulla.
Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.*

*Näkymä 2. kerroksen tasanteelta sisäpihalle ja itään
Puotilan suuntaan. Kuva 1960-luvun lopulta.
Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.*

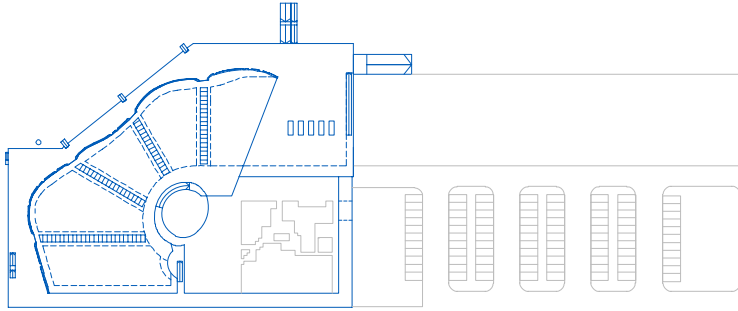
*2. kerroksen käytävä 1960-luvun lopulla.
Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.*

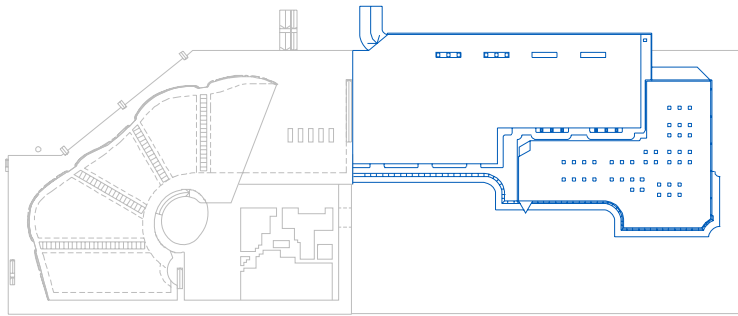
*Suihkulähde ja sisäpiha 1960-luvun lopulla.
Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.*

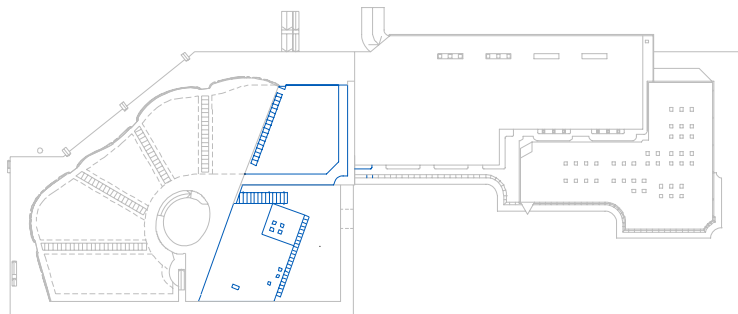
*A-osan siipirakennuksen sisääntulo. Portaat johtaa
betonikaarien edessä olevalle tasanteelle.
Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.*

A-osa 1964-1965

B-osa 1989-1987

C-osa ja laajennus 1990

Tärkeimmät muutosvaiheet 1980- ja 1990-luvuilla

Puotinharjun Puhoksen ostoskeskuksen laajentaminen oli suunnitelmassa jo Puotinharjun ensimmäisestä asemakaavasta ja Puhoksen arkkitehtuurikilpailusta lähtien. Erkki Karvisen kilpailuehdotuksessa ”Puotipuksu” laajennus koostui neljän massiivisen ja toistensa kanssa identtisen tavaratalon rivistä, jotka liittyivät alkuperäiseen osaan yhtenäisellä kävelykatoksella.⁷⁹ Ostoskeskusta laajennettiin 1980- ja 1990-luvuilla kahteen otteeseen, mutta alkuperäisen kilpailuehdotuksen toinen vaihe ei kuitenkaan toteutunut alkuperäisten suunnitelmien mukaisena. Tässä luvussa on käyty läpi ostoskeskuksen keskeisimmät muutosvaiheet. Luvussa vuonna 1965 valmistunutta ostoskeskuksen alkuperäistä vaihetta on kutsuttu A-osaksi, 1980-luvulla rakennettuja laajennuksia puolestaan B- ja C-osiksi.

Rakennusvaiheiden perustiedot⁸⁰

	Valmistumisvuosi	Huoneistoala m ²	Kerrosala m ²	Tilavuus m ³
A-osa	1964–65	6 518	9 515	37 500
B-osa	1986–87	7 338	9 109	41 935
C-osa	1990	1 498	1 592	7 360
Yhteensä		15 354	20 216	86 795

Alkuperäinen osa (A-osa)

Puhoksen ensimmäistä vaihetta rakennettaessa oli jo tiedossa, että ostoskeskusta tullaan laajentamaan uusilla liikerakennuksilla. A-osan valmistuessa sen erityistä, muista ostoskeskuksista poikkeavaa arkkitehtuuria ihasteltiin, mutta samalla jäätettiin odottamaan koko liikekeskuksen valmistumista. Rakennusta ylläpidettiin alkuperäisessä kunnossa 1980-luvun loppupuolelle, jolloin suuret laajentamispäätökset tehtiin. Puhosta laajennettiin kahteen otteeseen vuosina 1986–1987 sekä 1990, ja jälkimmäisen laajennuksen yhteydessä myös A-osaa peruskorjattiin julkisivujen osalta ja sen yläkerrosta laajennettiin.

Peruskorjauksen yhteydessä rakennuksen avoimen yläkannen päälle rakennettiin laajennusosa, ja suurin osa rakennuksen luonteelle merkittävistä pohjoisjulkisivun betonikaarista purettiin. Laajennuksen kohdalle sijoittui uusi sisäliukuporras sekä uusi pitseriatilan sisäporras. Samalla uusittiin kaiteet ja vesieristys. Lisärakentamisen rakennuslupaprosessin yhteydessä Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston julkisivulautakunta antoi kaarien purkamiseen liittyen voimakkaan lau-

⁷⁹ Asemakaava No 4959, joka käsittää osan 45. kaupunginosasta (Puotilan luoteisosa). Selvitys 10.4.1961. Helsingin asemakaavakartat, MkKr, HKY; ”Puotipuksu” paras ehdotus Puotila II:n ostoskeskuskilpailussa. HS 26.10.1962.

⁸⁰ Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.1995. Pöytäkirja 4/1996; Hallituksen kokous 16.8.1996. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996; Liite: Kiinteistön perustiedot. Pöytäkirja 8/97; Hallituksen kokous 20.11.1997. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1997, RMa.

*Miltei valmis B-osa vuonna
1986-1987. Helsingin
kaupunginmuseo, kuvaaja
Aleksi Leppänen.*

*C-osan rakennustyöt vuonna
1989. Kuvaaja T.E. Korhonen.*

sunnon toimenpidettä vastaan. Lausunnossaan 29.3.1989 “[t]oimikunta totesi, että ostoskeskuksen alkuperäinen osa kuuluu aikakautensa betoniarkkitehtuurin merkittävimpiin rakennuksiin ja ostoskeskusrakentamisen ensimmäisiin suunnannäyttäjiin. Tämän vuoksi sen ominaispiirteet ja asema tulisi säilyttää korostuneina lisärakentamisen yhteydessä. Rakennuksen luonteen kannalta olennaista takasivun betoniseinää ei tulisi poistaa.” Lisäksi julkisivulautakunta totesi, että “[k]atoksen rajaamalle, istutuksia ja oleskelupaikkoja nykyisellään käsittävälle etupihan alueelle esitettyä lisärakentamista ei toimikunta pitänyt suunnitellussa muodossa mahdollisena. Lausuntonaan toimikunta ei puoltanut suunnitelmaa esitetyssä muodossaan.” Lausuntoa ei kuitenkaan otettu huomioon, vaan lisärakentaminen toteutettiin ja alkuperäiset betonikaaret purettiin pientä osuutta lukuunottamatta. Peruskorjaus ja lisärakentaminen muutti huomattavasti alkuperäistä arkkitehtonista kokonaisuutta ja rakennuksen luonnetta. Alkuperäisosan muutostöissä sekä lisärakentamisessa oli kaikissa pääsuunnittelijana arkkitehti Olli Saatsi Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy:stä.⁸¹

Laajennusosat (B- ja C-osat)

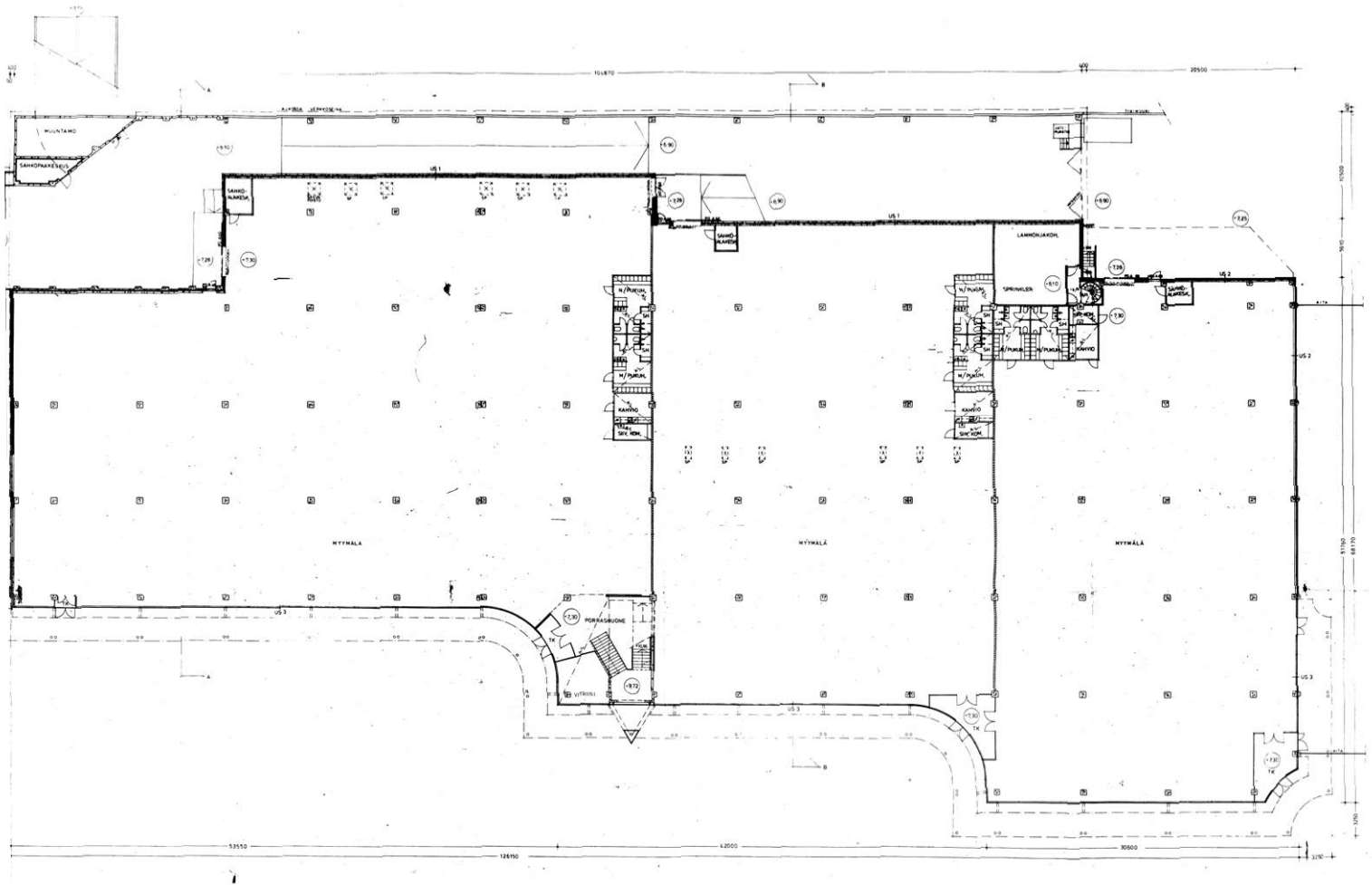
1980-luvun lopulla käynnistetty laajennushanke ei varsinaisesti seurannut Erkki Karvisen alkuperäistä luonnosta neljästä pienoistavaratalosta, vaikkakin molemmat laajennusosat suunniteltiin Karvisen toimistolla. Alkuperäistä ostoskeskusta laajennettiin ensin itään (B-osa), ja myöhemmin atriumpihalle rakennettiin kokonaan uusi rakennusmassa (C-osa), joka sulki pienen osan ulkotilasta sisäpihaksi hävittäen samalla kaksi kolmasosaa alkuperäisestä pihasta. Entisistä ulkotilan arkkitehtuuriaiheista, kuten pyöreästä vesialtaasta ja kaarevasta portaasta, tuli osa suljettua sisäpihaa. Vajaa kolmasosa pihan itäpuolesta säilytettiin avoimena, mutta sen ilme muuttui radikaalisti. Vaikka alkuperäistä atriumpihaa rajannut L-muotoinen katettu käytävä säilytettiin, sen viheristukset poistettiin ja käytävän sisäpuolelle alettiin sallia autoliikennettä ostoskeskuksen aiemmista periaatteista poiketen. Vuosina 1986–1987 rakennetun B-osan pääsuunnittelijana toimi vielä Erkki Karvinen.⁸² Karvinen jäi eläkkeelle 1988, ja vuonna 1990 rakennetun pienemmän C-osan suunnitteli arkkitehti Olli Saatsi.

Helsingin kaupunginmuseo ja Helsingin kaupunki eivät ole arvottaneet näitä laajennusosia arkkitehtonisesti merkittäviksi. Alustavasti tavoitteena on suojella vain alkuperäinen A-osa. Helsingin kaupungin vuosina 2019–2020 järjestämän Itä-Helsingin keskustan arkkitehtikilpailun kilpailuohjelmassa näille uudisosille on osoitettu purkumahdollisuus.⁸³

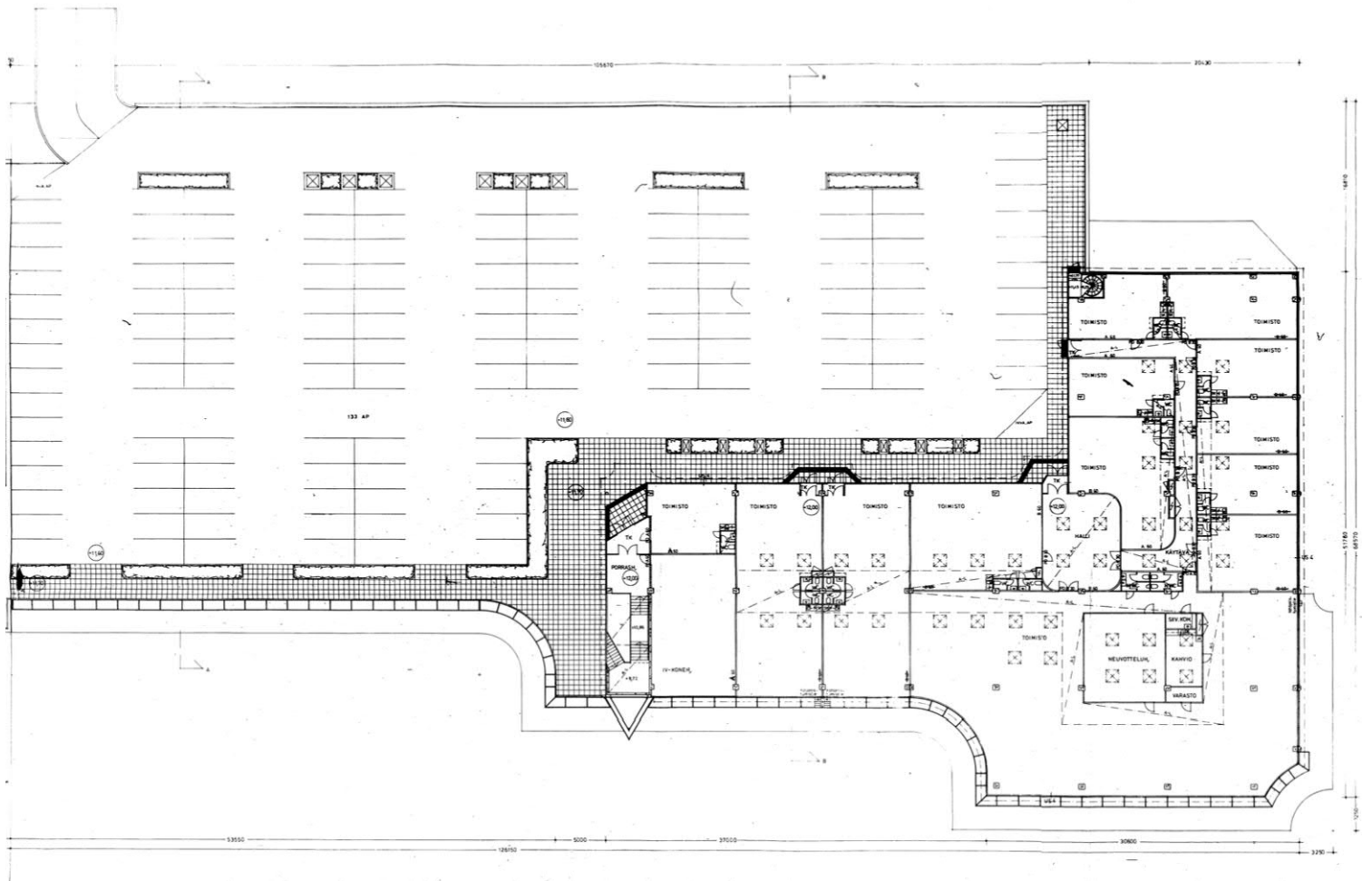
⁸¹ *Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston julkisivutoimikunnan pöytäkirja Nro 13, 29.3.1989. Cb:35 Julkisivujen tarkastustoimikunnan pöytäkirjat liitteineen 1989. RVV, HKa; Arkkitehti Anna Brunowin haastattelu joulukuussa 2019.*

⁸² *Rakennuslupa 45-0932-86-A. RVa.*

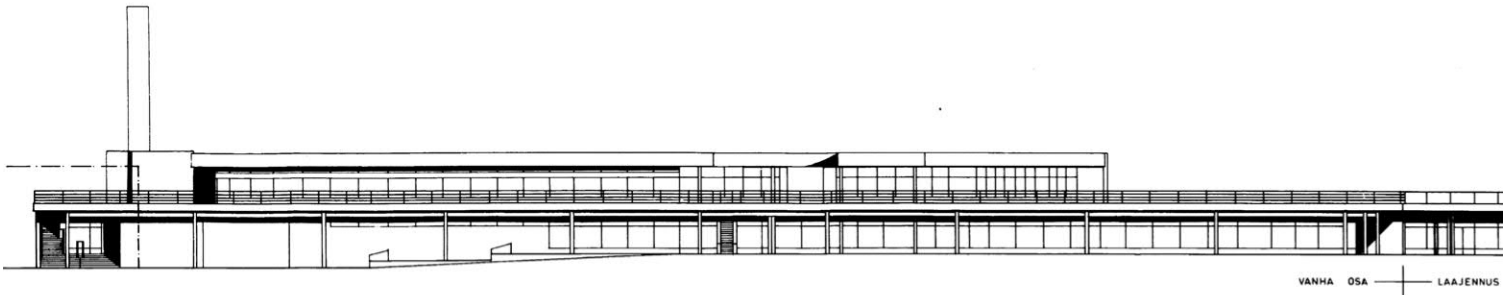
⁸³ *Itä-Helsingin keskusta. Kansainvälinen ideakilpailu 2019–2020. Kilpailuohjelma 2019, 60.*

*B-osan alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1986, pohjapiirros 1. kerros, 1:500.
Ks. Rakennuslupakronologia, 1986–1987: Laajennusosa (B-osa). Rva.*

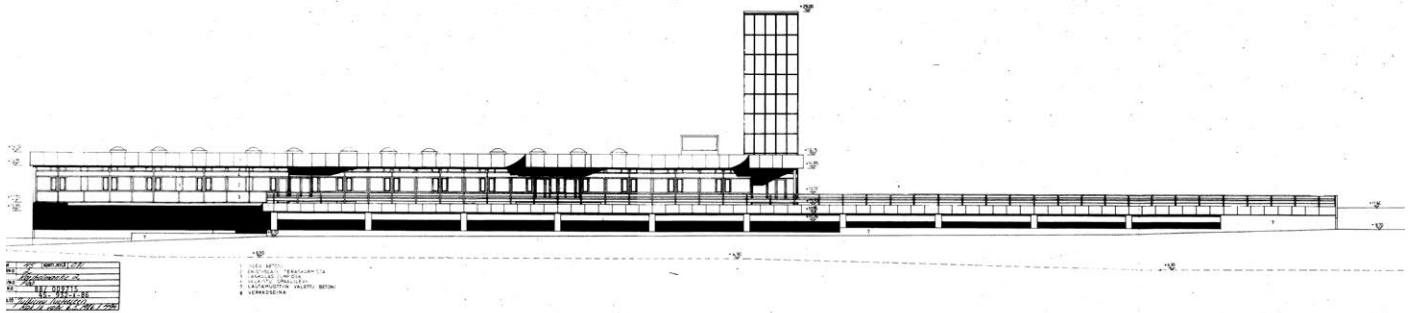

B-osan alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1986, pohjapiirros 2. kerros, 1:500.
 Ks. Rakennuslupakronologia, 1986–1987: Laajennusosa (B-osa). Rva.

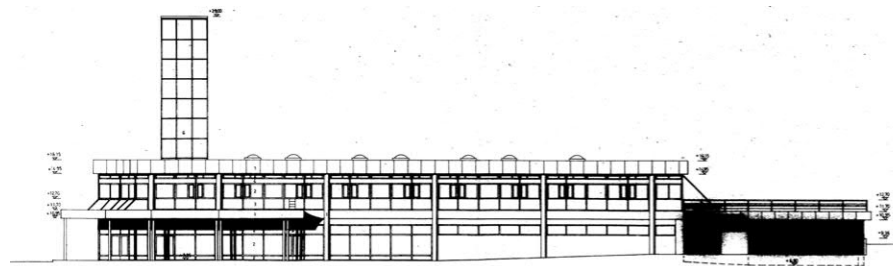

VANHA OSA — LAAJENNUS

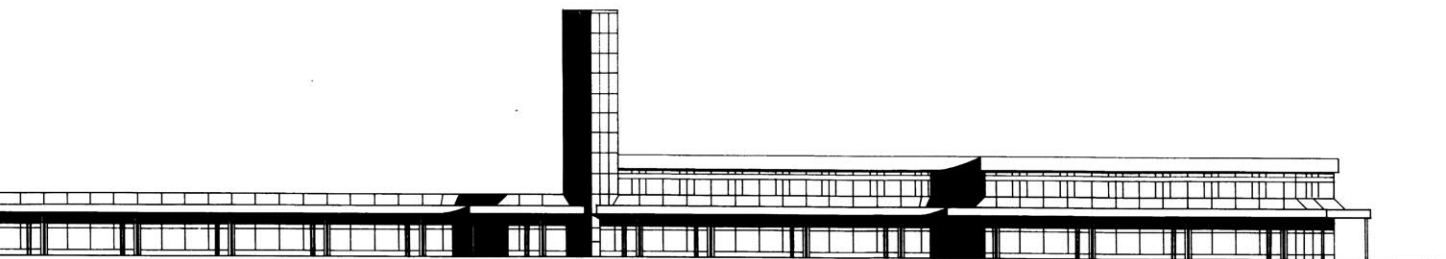
*B-osan alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1986, julkisivu kaakkoon, 1:500.
Ks. Rakennuslupakronologia, 1986–1987: Laajennusosa (B-osa). RVa.*

*B-osan alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1986, julkisivu luoteeseen, 1:500.
Ks. Rakennuslupakronologia, 1986–1987: Laajennusosa (B-osa). RVa.*

*B-osan alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1986, julkisivu koilliseen, 1:500.
Ks. Rakennuslupakronologia, 1986–1987: Laajennusosa (B-osa). RVa.*

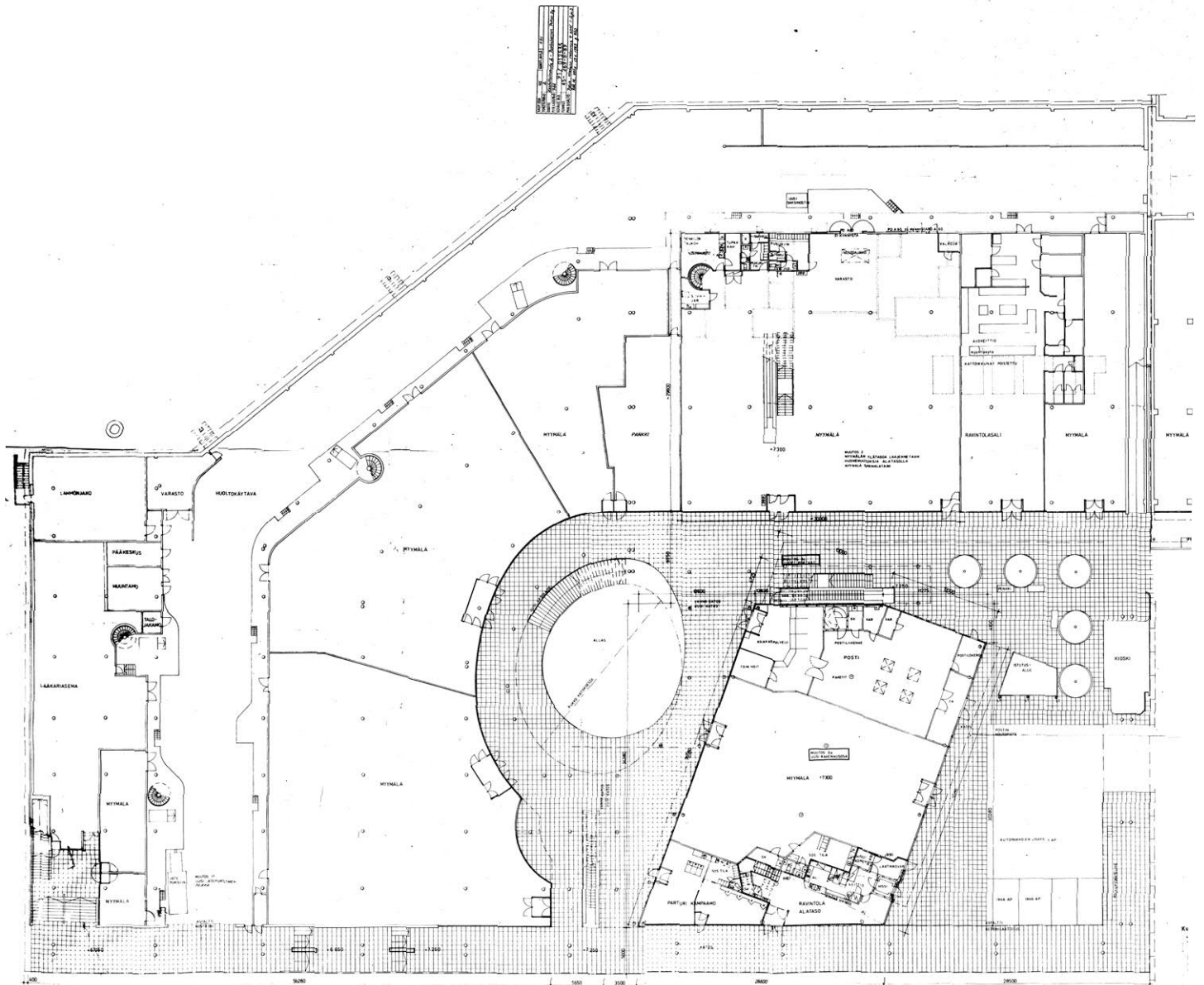

B-osa (1986–1987)

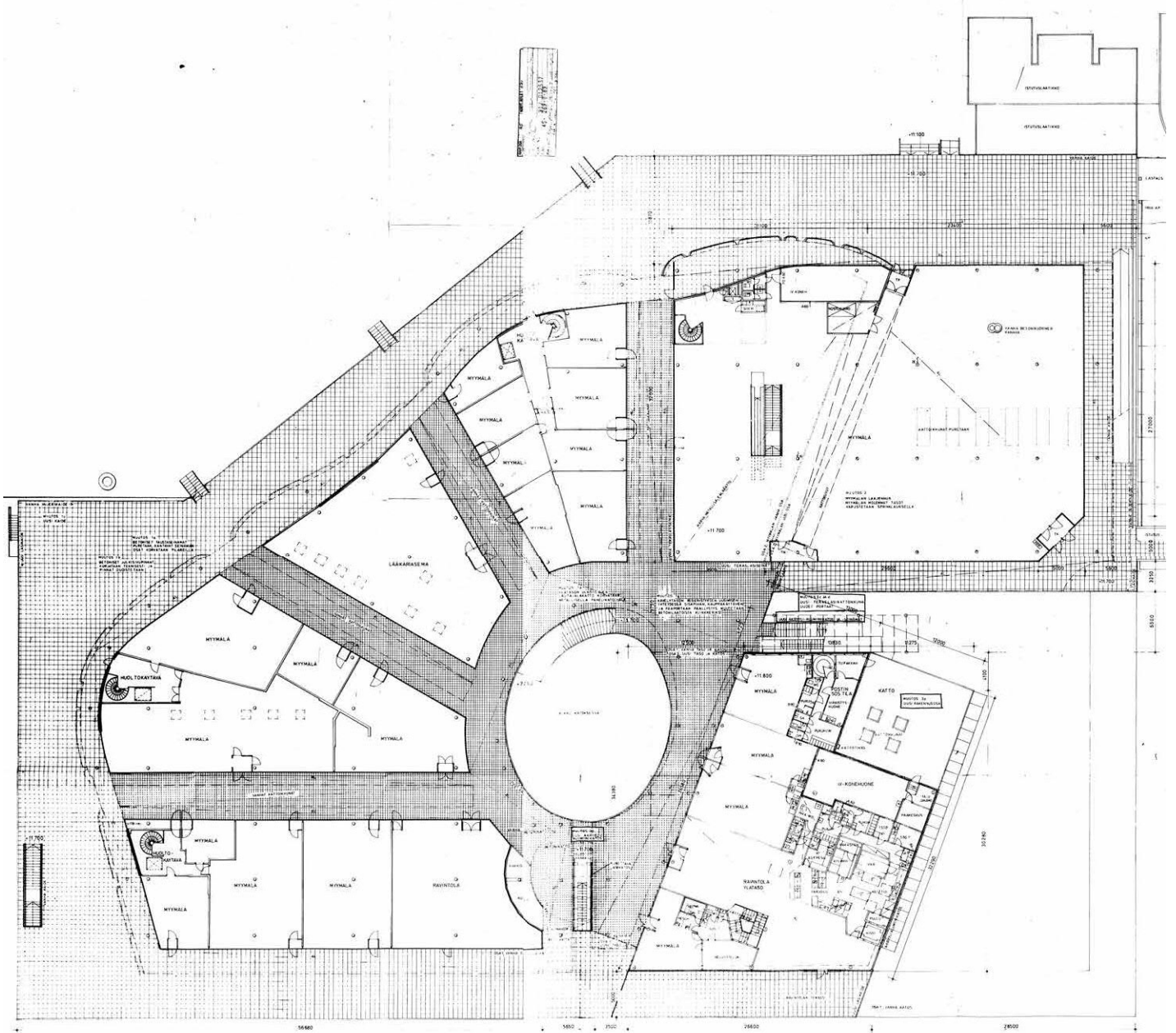
Vuosina 1986–1987 Korsholmantien varteen rakennettiin kaksikerroksinen liike- ja toimistorakennus, joka jatkoi Puhoksen alkuperäistä rakennusmassaa koilliseen. Puotinharjun ostoskeskuksen laajennus (B-osa) liittyi alkuperäiseen osaan yksikerroksisena jalankulkukatoksella, ja uuden osan katolle sijoitettiin autopaikkoja. B-osan itäpäässä on kaksikerroksinen osa, jonka yhteydessä sijaitsee mainostorni.⁸⁴

B-osa, samoin kuin muutama vuosi myöhemmin rakennettu C-osa, edustaa tyypillistä 1980-luvun postmodernistista arkkitehtuuria, jolle tunnusomaista oli monumentaalisuus ja koristeellisuus. Postmodernismissa tavoiteltiin leikkisyyttä ja yksilöllisyyttä, joka ilmeni muun muassa arkadien, kulmatornien ja monimuotoisten katosten rakentamisena. Pastellivärejä suosittiin ja yksilöllisyyttä korostettiin. Näitä elementtejä on nähtävillä myös Puhoksen laajennuksissa: pastellisävyjä, puoliympyrän muotoisia kattorakennelmia ja vinoja pintoja.

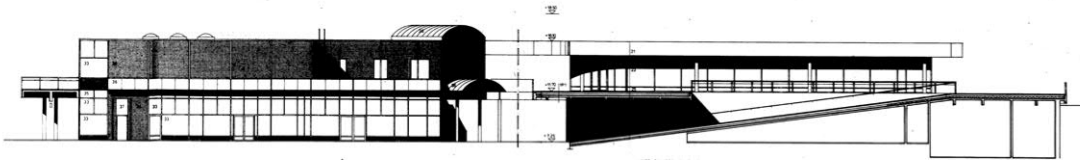
⁸⁴ Saresto et al. 2004, 82.

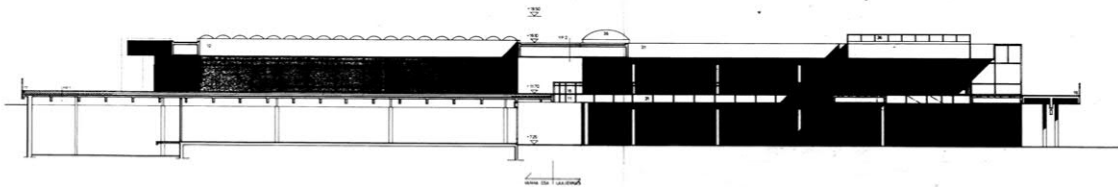
C-osan ja laajennuksen alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1989, pohjapiirros 1. kerros, 1:500.
Ks. Rakennuslupakronologia, 1989–1990: Peruskorjaus, laajennus sekä lisäosa (C-osa). RVa.

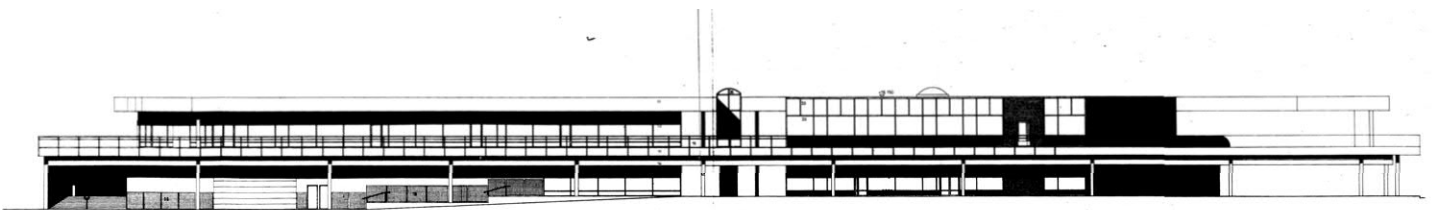
C-osa ja laajennuksen alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1989, pohjapiirros 2. kerros, 1:500.
Ks. Rakennuslupakronologia, 1989–1990: Peruskorjaus, laajennus sekä lisäosa (C-osa). RVa.

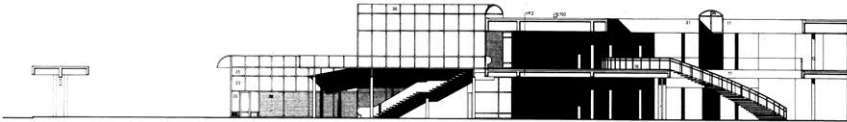
*C-osan ja laajennuksen alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1989, osaleikkaus ja julkisivu koilliseen, 1:500.
Ks. Rakennuslupakronologia, 1989–1990: Peruskorjaus, laajennus sekä lisäosa (C-osa). RVa.*

*C-osan ja laajennuksen alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1989, osaleikkaus ja julkisivu lounaaseen ja sisäpihalle, 1:500.
Ks. Rakennuslupakronologia, 1989–1990: Peruskorjaus, laajennus sekä lisäosa (C-osa). RVa.*

*C-osan ja laajennuksen alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1989, osaleikkaus ja julkisivu kaakkoon, 1:500.
Ks. Rakennuslupakronologia, 1989–1990: Peruskorjaus, laajennus sekä lisäosa (C-osa). RVa.*

C-osan ja laajennuksen alkuperäinen lupapiirustus vuodelta 1989, osaleikkaus ja julkisivu luoteeseen, 1:500. Ks. Rakennuslupakronologia, 1989–1990: Peruskorjaus, laajennus sekä lisäosa (C-osa). RVa.

C-osa (1990)

Vuonna 1990 alkuperäistä rakennusmassaa jatkettiin itään. Uusi laatikkomainen C-osa ei jatkanut alkuperäisen osan muotokieltä, ja se sulki alun perin avoimen pihan sisäpihaksi. Liikerakennuksen laajennus tehtiin alkuperäisen puutarhapihan päälle, ja laajennusosa yhdistettiin vanhaan osaan yhteisellä katoksella ja lasikatolla, joiden alta kulkivat liukuportaat. Laajennuksen välipohjat toteutettiin ontelolaatoilla ja julkisivut elementeillä. Rakennus paalutettiin savimaalle ja perustus tehtiin betonisin anturoin. Myös alapohjapalkisto on betoninen. Samana vuonna Puhokselle tehtiin mainosten yleissuunnitelma. Peruskorjauksen ja laajennuksen suunnitteli arkkitehti Olli Saatsi, ja työn loppukatselmus tehtiin vasta 1995.⁸⁵

Tämän jälkeen rakennuksia on lähinnä ylläpidetty pakollisia kattoremontteja sekä viemäri- ja vesivahinkokorjauksia lukuun ottamatta vaatimattomalla tasolla. Rakennuksen seiniin ja kattolistoihin on myöhemmin lisätty useita värikkäitä valo- ja kilpimainoksia. Sisätiloja on muutettu, luvanvaraisena ja luvatta, vuokralaisten toimesta moneen otteeseen. 1990-luvulta lähtien liiketiloja on muutettu pääsääntöisesti kahviloiksi ja ravintoloiksi.⁸⁶ Alkuperäisistä sisätiloista on säilynyt käytännössä vain tuulikaapit ovineen. Nykyään ylätasolle vievät liukuportaat eivät enää toimi, ja erityisesti vanhin osa on rapistunut ja on mittavan peruskorjauksen tarpeessa.⁸⁷

⁸⁵ Saresto et al. 2004, 82; Rakennusluvut 45-0269-89-B, 45-0270-89-B, 45-1812-90-C ja 45-1093-90-R. RVa.

⁸⁶ Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1990-luku: Myymälätilojen muutoksia ja 2009–2019: Liiketilojen muutoksia kahviloiksi ja ravintoloiksi. RVa.

⁸⁷ Tommi Kolehmainen. Rapistunut Puhoksen ostari oli aikoinaan Suomen suurin: sukella nyt virtuaalisesti Itä-Helsingin "etniseen basaariin", 22.10.2017. Yleisradion verkkosivut; Jussi Vehkasalo. Pääkirjoitus: Puotinharjun Puhos on uuden ajan äärellä, 6.6.2018. Helsingin Uutiset -lehden verkkosivut.

B-osa vuonna 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

C-osa vuonna 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

C-osa ja samaan aikaan valmistunut toisen kerroksen laajennus vuonna 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

Puhoksen rapistuminen vuosituhanen vaihteessa

Maunulainen kansalaisvaikuttaja ja lähiöistä paljon kirjoittanut diplomi-insinööri Hannu Kurki toteaa kirjoituksessaan ”Mitä tapahtui Maunulan ostarille?”, että osasyy lähiöiden ostoskeskusten rapistumiseen on ollut kaupankäynnin rakennemuutos ja lähiöiden ostoskeskusten kyvyttömyys reagoida tähän muutokseen. Vaikka ostoskeskukset rakennettiin lähiöiden keskuksiksi, missä ne toimivat alueidensa näyteikkunoina ja asuinalueiden imagon luojina, ei ostoskeskusten liikeidea ole juurikaan kehittynyt vuosikymmenten aikana. Tätä on vaikeuttanut entisestään ostoskeskusten hajanainen omistajapohja sekä ongelmallinen omistamisjärjestelmä: jokaisen liiketilan omistaa eri taho, ja ”omistamisjärjestelmää muistuttaa tavallisen asunto-osakeyhtiön omistamisjärjestelmä, jossa kukin omistaja hallinnoi vain omaa tilaansa”. Näin ollen suurempia kehittämis- ja korjauspäätöksiä varten tarvitaan vähintäänkin enemmistön tuki.

Ostoskeskusten menestys ja kehittyminen onkin läheisesti riippuvainen niiden kyvystä sopeutua muutoksiin, jotka tapahtuvat niin niiden ympäristössä, alueen asukasluvun kasvussa, liiketoimintamallien muutoksessa kuin yksittäisten liiketilojen omistajavaihdoksissakin. Erityiskauppojen väheneminen, kaupan liiketoimintamallien siirtyminen yhä suurempiin yksiköihin sekä palvelurakenteen muuttuminen ovat omalta osaltaan myötävaikuttaneet sopeutumsvaikeuksien syntyyn.

Myös Puotinharjun Puhoksessa omistajapohja on hajanainen. Alkuperäisinä rakennuttajina toimineet suurliikkeet, ja niiden kautta kaupan edellytykset, sekä aikalaisten näkemys ostoskeskuksista asettivat alkuperäiset tavoitteet ja tarpeet ostoskeskukselle. Rakenteellisina tekijöinä toimivat itse rakennuksen lisäksi johtamis- ja omistajajärjestelmä sekä tontin omistussuhde. Puotinharjun Puhoksen tontin vuokra-aikaa on jatkettu vuonna 2000 kahdellakymmenellä vuodella vuoden 2020 loppuun saakka, ja vastineeksi Helsingin kaupunki vaati Puotinharjun Puhos Oy:tä tekemään kiinteistön kehityssuunnitelman. Omistajapohjan ollessa laaja ja hajanainen liiketilojen vuokraus tapahtuu yksittäisten omistajien maksimoidessa vuokratuottojaan. Tämä hankaloittaa osaltaan ostoskeskusten kokonaisidean ja sen kantavuuden pitkäaikaista kehittämistä.⁸⁸ Puotinharjun Puhoksessa, jossa toimijoina ovat osakkeenomistajat, isännöitsijä, yrittäjät sekä huolto-yhtiö, kehitystyö on ollut haastavaa edellä mainittujen seikkojen takia.

1980-luvulla Puhoksen naapuriin rakennetun kauppakeskus Itäkeskuksen jatkuva laajentuminen, liikennejärjestelyjen muuttuminen, 1990-luvun alun lama sekä asiakasvirtojen väheneminen aina 2010-luvulle saakka lisäsivät Puotinharjun Puhoksen kehitysvaikeuksia. Itäkeskus, nykyiseltä nimeltään Itis, on nykyään pinta-alaltaan ja palvelujen määrältään lähes kymmenkertainen Puhokseen verrattuna.⁸⁹

88 Kurki 2002, 72–79; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 5/2000 22.8.2000. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001, RMa.

89 Tommi Kolehmainen. Rapistunut Puhoksen ostari oli aikoinaan Suomen suurin: sukella nyt virtuaalisesti Itä-Helsingin ”etniseen basaariin”, 22.10.2017. Yleisradion verkkosivut.

Puotinharjun Puhos Oy:n hallituksen kokousten pöytäkirjat 1990-luvun loppupuolelta sekä 2000-luvun alusta antavat kuvan ostoskeskuksesta, joka sinnitteli muutoksen keskellä pyrkien ylläpitämään kiinteistöään minimikustannuksin. 1990-luvun alun jälkeen alkuperäistä A-osaa on pidetty vaatimattomassa kunnossa ja suuria peruskorjaustoimenpiteitä ei ole tehty. Kulueriä on tietoisesti karsittu sekä jopa yritetty välttää. 2000-luvun alussa säästökohteeksi joutui keskusaukion ikoninen suihkulähde, ja 1990-luvun lopulla atriumpihaa kehystävä katos oli myös purku-uhan alla kiinteistöosakeyhtiön toimesta, mutta tältä purkutyöltä onneksi vältyttiin. Sittenmuun muassa betonipintojen peitto-maalaustyöt sekä alkuperäistä arkkitehtuuria huomioimattomat lukuisat huoltotyöt ovat rapauttaneet yleisilmettä entisestään.⁹⁰

Vuodesta 1987 Arkkitehtitoimisto Erkki Karvista johtanut Olli Saatsi toimi Puotinharjun Puhos Oy:n luottomiehenä, johon viitattiin ”Puhoksen asiantuntija-arkkitehtina” ja jolta tilattiin uusia suunnitelmia. Saatsi hoiti myös yhtiön asioita, kuten parkkipaikkoihin tai mainoksiin liittyviä lupa-asioita, kaupungin viranomaisten kanssa.⁹¹

Tässä kappaleessa on lueteltu vuosituhanen vaihteessa toteutettuja korjaus- ja muutostöitä.

Liikennejärjestelyjä 1990-luvulla

1990-luvun lopulla suunniteltiin ja toteutettiin Puotinharjun Puhoksen ja Stoan pysäköintialueiden yhdistäminen ajoyhteydellä. Pysäköintipaikan ja ympäröivien istutusalueiden kunnostus aloitettiin syksyllä 1997 ja työ valmistui toukokuussa 1998. Työn suunnitelmien mukaisen valvonnan hoiti arkkitehti Olli Saatsi.⁹² Kaupunkisuunnitteluinsinööri Markku Salimäen selostuksessa Puotinharjun Puhos Oy:n hallitukselle elokuussa 1995 Itäkeskuksen asemakaavatilanteesta sekä liikennejärjestelyistä todettiin, että Turunlinnantien ja Korsholmantien valoristeykseen tullaan rakentamaan vuoden 1996 loppuun mennessä vasemmalle kääntyville oma kaista, joka helpottaa Puhokseen päin liikennöivien ruuhkaa jonkin verran. Samalla pohdittiin myös Puhoksesta Itäkeskukseen johtavan kävelysillan rakentamista, mikä olisi ollut kaavan mukaan mahdollista, mutta kaupungilla ei ole projektiin rahoitusta eikä Puotinharjun Puhos Oy:lläkään ollut resursseja projektin rahoittamiseen.⁹³

⁹⁰ Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat vuosilta 1995–2001. RMa.

⁹¹ Liite: Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston faksi Puotinharjun Puhos Oy:n liikennejärjestelyistä. Pöytäkirja 4/95: Hallituksen kokous 30.8.1995; Pöytäkirja 7/1996: Hallituksen kokous 3.10.1996. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996, RMa.

⁹² Liite: Ote piirustusten päätösluettelosta 6.8.1996, Helsingin kaupungin kiinteistöviraston tonttiosasto. Pöytäkirja 6/1996: Hallituksen kokous 3.9.1996. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996, RMa; Pöytäkirja 3/1997: Hallituksen kokous 29.5.1997; Pöytäkirja 7/97: Hallituksen kokous 25.9.1997; Pöytäkirja 8/97: Hallituksen kokous 20.11.1997. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1997, RMa; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/98 5.5.1998. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1998–1999, RMa.

⁹³ Liite: Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston faksi Puotinharjun Puhos Oy:n liikennejärjestelyistä. Pöytäkirja 4/95: Hallituksen kokous 30.8.1995. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996, RMa.

Korjauksia ja muutoksia 1990- ja 2000-luvuilla

1990-luvulla murrut sekä ilkivalta aiheuttivat suuren osan korjaus- ja huoltokustannuksista. Tämän seurauksena ilkivallan kohteeksi joutuneet näyteikkunoiden alaosien kapeat lankalasisit korvattiin vuonna 1996 pellityksellä ja eristyksellä. 0,6 millimetrin paksuinen muovitettu pelti kiinnitettiin maalatuilla pop-niiteillä ja tiivistettiin uretaanilla. Loppuvuodesta 1995 tilattiin videovalvontajärjestelmä asiattoman oleskelun ja töhrimisen kitkemiseksi sekä huoltotunnelin ovilaitteiston rikkovien autojen selville saamiseksi.⁹⁴

Kiinteistön varavalvontajärjestelmä uusittiin viranomaisten vaatimuksesta alkuvuodesta 1995. Vuoden 1996 aikana huollettiin ja korjattiin kiinteistön ilmastointijärjestelmää sekä päätettiin kunnostaa rakennuksen sisäinen alkuperäinen toisen kerroksen huoltotoimintoja palveleva tasonosturi, joka oli ollut käyttämättä ja huoltamatta noin kymmenen vuotta. Rakennuksessa sijaitsee useampia vastaavanlaisia nostimia. Liukuportaiden käsijohteet uusittiin 1999. Samana vuonna kiinteistön valvonta- ja ohjauskeskus ohjelmineen uusittiin nykyaikaiseksi. Kiinteistön huoltokirja tilattiin loppuvuodesta 2000 ja se valmistui kesällä 2001.⁹⁵ Useita alkuperäisiä myymälähuoneistoja muutettiin ravintoloiksi 1990- ja 2000-luvuilla.⁹⁶

Kevään 1997 aikana A-osan vesikatossa todettiin useita vuotoja. Suoritetussa tarkastuksessa katto todettiin niin huonokuntoiseksi, että vesikatto päätettiin peruskorjata. Katon korjaus valmistui joulukuun alkuun. A-rakennuksen viemäreitä jouduttiin 1990-luvulla ja vuonna 2000 korjaamaan ja uusimaan vuotojen takia useita kertoja. Lisäksi vuotojen jälkiä jouduttiin korjaamaan osassa huoneistoja. Viemärit olivat vuotokohdiltaan pahasti syöpyneitä. Sadevesiviemäreitä jouduttiin myös avaamaan ja huuhtelemaan vuoden 2000 aikana niiden tukkeutumisen takia. A-osan viemäriverkoston peruskorjaus toteutettiin vuonna 2002.⁹⁷

94 Liite: Hallituksen toimintakertomus vuodelta 1994. Pöytäkirja 1/95; Hallituksen kokous 22.3.1995; Liite: Helsingin Katto ja Kaide Oy:n urakkatarjous 10.5.1996. Pöytäkirja 3/1996; Hallituksen kokous 13.6.1996; Pöytäkirja 6/95; Hallituksen kokous 29.11.1995. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996, RMA; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.1996. Pöytäkirja 1/1997; Hallituksen kokous 26.2.1997. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1997, RMA

95 Pöytäkirja 1/95; Hallituksen kokous 22.3.1995; Liite: Työryhmä Laitinen-Myyry-Kantolan muistio 6.9.1996 Puotinharjun Puhos Oy:n Elannon tiloissa olevan tasonosturin kunnostuskustannuksista. Pöytäkirja 7/1996; Hallituksen kokous 3.10.1996. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996, RMA; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.1996. Pöytäkirja 1/1997; Hallituksen kokous 26.2.1997. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1997, RMA; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.1999. Pöytäkirja: Hallituksen kokous 1/2000 2.3.2000; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.1999. Pöytäkirja: Hallituksen kokous 1/2000 2.3.2000; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 7/2000 4.12.2000 & Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/2001 5.9.2001. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001, RMA.

96 Ks. esim. Pöytäkirja 2/99; Hallituksen kokous 14.4.1999. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1998–1999, RMA.

97 Liite: Kokouskutsu: Esityslista 04.09.1997. Pöytäkirja: Ylimääräinen yhtiökokous 25.9.1997; Pöytäkirja 8/97; Hallituksen kokous 20.11.1997. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1997, RMA; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.1996. Pöytäkirja 1/1997; Hallituksen kokous 26.2.1997. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1997, RMA; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.1999. Pöytäkirja: Hallituksen kokous 1/2000 2.3.2000; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.2000. Pöytäkirja: Hallituksen kokous 1/2001 14.2.2001; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/2001 5.9.2001. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001, RMA; Ks. Rakennuslupakronologia, 2002–2003: Viemärien uusiminen, sadevesiverkostoon liittyminen. RVa.

*Näkymä A-osan toisesta kerroksesta, 2019.
Kuvaaja Niclas Mäkelä.*

Ostoskeskuksen mainossuunnitelmia

Kaupunki joutui huomauttamaan useaan otteeseen Puhoksen epävirallisista mainoskylteistä ja lakanoina. Hallituksen kokouksessa 24.9.1996 “todettiin kaupungin yleisesti haluavan mainosten sopeutumista rakennusten kokonaisuuteen ja yhtenäistä linjaa. Puhokseen on ilmestynyt kaikenlaisia mainosvaatteita ja eriparisia kylttejä, jotka antavat epämääräisen vaikutelman.” Alkuvuodesta 2000 “tiedotettiin käyttäjiä, että vain valomainosluvan mukaiset mainokset ovat sallittuja; luvan vastaiset kyltit ja lakanat tulee poistaa välittömästi.” Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy:n tuolloin laatimassa mainosten ja mainosvalojen *Parannusehdotuksessa* todettiin Puhoksen ongelman olevan päivällä omatekoiset mainokset, joista “huomattava osa [on] rakennustarkastajan luvan vastaisia” ja jotka “tekevät epäyhtenäisen ja nuhrusen vaikutelman”. Vastaavasti ehdotuksen mukaan Puhoksen ongelma pimeällä oli, että: “Puhos ei näy riittävästi edes Turunlinnantielle lukuun ottamatta tornia ja eräitä mainoksia. Ratkaisuehdotus: 1. Noudatetaan voimassa olevaa mainosvalosuunnitelmaa mahdollisin täydennyksin; sovitaan yhteisistä mainossäännöistä. 2. Käytetään katoksen reunapalkkia valolla korostettuna, yhtenäisenä mainospintana, jonka pituus Turunlinnantielle on 340 m! Yhtenäisellä valonauhalla näytään ja näytetään ulospäin Puhoksen laajuutta ja monipuolisuutta! Sattumalta samaa ideaa ovat taiteilijat käyttäneet W&G:n talossa (lehtileike)! 3. Parannetaan katoksen alapuolen valaistusta; valoteho on kyllä riittävä jalankulkijoille, mutta ulospäin tulisi antaa vahva valaistun tilan tuntu.” Katoksen palkki ehdotettiin “kunnostettavaksi” maalaamalla taitetulla valkoisella. Vanhan osan katoksen alla oleva valoramppi ehdotettiin kunnostettavaksi tai uusittavaksi “nykytekniikan mukaiseksi”. Arkkitehti Olli Saatsin suunnittelemaa mainosvalohanketta ei kuitenkaan jatkettu. Saatsin suunnittelemat kiinteistön valaistut opasteet asennettiin joulukuussa 2000.⁹⁸

Alkuperäisen suihkulähteen kohtalo

Puhoksen yrittäjät lähestyivät Puotinharjun Puhos Oy:n hallitusta esityksellä suihkulähteen kunnostamisesta ja yleisilmeen kohentamisesta, joka käsiteltiin hallituksen kokouksessa 10.6.1999. Tuolloin “[p]äätettiin, että tässä vaiheessa suoritetaan altaan puhdistus, mutta istutuksia ym. ei rakenneta. Altaan muuta kunnostusta ja parantamista mietitään myöhemmin. Lisäksi huoltoyrityötä pyydetään huolehtimaan alueen siisteydestä entistä paremmin. Asiasta tiedotetaan yrittäjille.” Suihkulähdettä käsiteltiin seuraavan kerran hallituksen kokouksessa otsikolla “Keskipihan kehittäminen: Todettiin, että keskipihan parantaminen ja suihkulähteen poistaminen vaikuttaisi järkevältä toimenpiteeltä. Päätettiin kuitenkin tutustua tilanteeseen vielä seuraavassa kokouksessa ja päättää jatkotoimenpiteistä tällöin.” Seuraavassa kokouksessa 2.3.2000 käytiin läpi Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy:n laatima *Suihkualtaan parannusehdotus*, jossa ehdotettiin, että, “Suihkuallas korvataan istutusaltaalla[, johon istutetaan] muutama, vähän istutuskorkeutta vaativa pieni puu sekä matalia pensasis-

⁹⁸ Liite: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy:n muistio kaupunkikuva-arkkitehti Antti Melajärven ja arkkitehti Olli Saatsin neuvotteluista 24.9.1996. Pöytäkirja 8/1996: Hallituksen kokous 31.10.1996. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996, RMa; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 1/2000 2.3.2000 (Ks. myös Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/2000 6.6.2000.); Liite: Parannusehdotus, Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy. Pöytäkirja: Hallituksen kokous 1/2000 2.3.2000; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 2/2000 4.4.2000; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 5/2000 22.8.2000; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 7/2000 4.12.2000. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001, RMa.

tutuksia[. Lisäksi tehdään] mahdollisesti laatoitettu istuinpenkkialue. Ainavihreät istutukset toimivat ympäri vuoden, kasvien tulee olla matalia näkökatveiden välttämiseksi. Suihkuallasta voidaan käyttää hyväksi istutuksessa. Istuinpenkit ovat hyvä ajatus: istujat on vain voitava valita.” Kokouksessa “[p]äätettiin, että suihkulähde muutetaan kivetyksi aukioksi; penkkejä ei tässä vaiheessa asenneta. Pyritään saamaan vuokrattua aukio esim. Vihannesmyyjälle, jolloin keskipiha elävöityisi.” 6.6.2000 pidetyssä kokouksessa käsiteltiin suihkulähdealueen kunnostuksen *Suunnitteluyhteenveto ja kustannusarvio*, jossa allas ehdotettiin täytettäväksi soralla ja pinnoitettavaksi kivi- ja graniittilaatoilla. Kokouksessa kuitenkin “[p]äätettiin, että pinnoitus tehdään betonilaatoilla siten, että siihen tulee esim. ruutukuvioita tummilla laatoilla.” Myös suunniteltujen kesävesipostin ja sähkövarauksen tekemisestä luovuttiin kustannussyistä. Suihkulähde päätettiin ainoastaan peittää ja päälle asentaa laatoitus. Vuoden 2000 toimintakertomuksessa todettiin, että vuoden “2001 aikana kunnostetaan A- ja C-osien välillä oleva aukio poistamalla suihkulähde käytöstä.” Suihkulähteen muutostyö valmistui kesällä 2001.⁹⁹

Toteutumattomia purku- ja muutostöitä

A-osan Itäkeskuksen puoleinen alakatto päätettiin maalata vuonna 2000. Samana vuonna Puotinharjun Puhos Oy:n hallitus päätti, että julkisivujen otsapintojen maalaus tai pinnoitus on tarpeellista “ulkonäöllisistä syistä”. Tätä ennen päätettiin kuitenkin selvittää “A-osan lipan mahdollista purkua tms. muutosta, jotta voitaisiin parantaa 2-kerroksen näkyvyyttä”. Seuraavassa kokouksessa “[k]äytiin keskustelu alataason katoksen ja otsapintojen purkamismahdollisuuksista”, mutta “[t]odettiin, ettei asia ole tässä vaiheessa ajankohtainen”.

Julkisivujen maalaustyöt, samoin kuin B-rakennuksen saumaustyöt, käynnistyivät toukokuussa 2001 ja valmistuivat saman vuoden elokuussa.¹⁰⁰ Syksyllä 2000 A-osan yläkannen betonilaatoituksen todettiin olevan osin huonossa kunnossa, eikä tilalle löytynyt enää vastaavia laattoja. Alue päätettiin kunnostaa “minimikustannuksin”, ja jopa yläkannen päällystämistä asfaltoimalla harkittiin. Tästä vaihtoehdosta kuitenkin luovuttiin, kun todettiin ettei kannen kantavuus ei olisi riittänyt. Rikkinäiset laatat korjattiin kesällä 2001 paikallisesti valamalla.¹⁰¹

2010-luvun muutokset

2010-luvulla Puotinharjun Puhos Oy:n hallituksessa käsiteltiin useaan otteeseen mahdollisia kehittämis- ja korjaushankkeita, joista osa saatiin toteutettua. Vuonna 2010 yritettiin käynnistää julkisivun parannushanke, ”Face lift” kuten hallitus hanketta kutsui. Hanketta ei kuitenkaan toteutettu,

99 Pöytäkirja 3/99: Hallituksen kokous 10.6.1999; Pöytäkirja 6/99: Hallituksen kokous 8.12.1999. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1998–1999, RMa; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 1/2000 2.3.2000; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 5/2000 22.8.2000; Liite: Suihkulähdealueen kunnostus – Suunnitteluyhteenveto/kustannusarviot. Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/2000 6.6.2000; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.2000. Pöytäkirja: Hallituksen kokous 1/2001 14.2.2001; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/2001 5.9.2001. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001, RMa.

100 Pöytäkirja: Hallituksen kokous 5/2000 22.8.2000; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 6/2000 17.10.2000; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 7/2000 4.12.2000; Pöytäkirjat: Hallituksen kokous 2/2001 3.5.2001; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/2001 5.9.2001. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001, RMa.

101 Pöytäkirja: Hallituksen kokous 6/2000 17.10.2000; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 1/2001 14.2.2001; Pöytäkirjat: Hallituksen kokous 2/2001 3.5.2001. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001, RMa; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/2001 5.9.2001. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001, RMa.

ainoastaan alaparkkipaikalla sijainnut ostoskärrykatos purettiin. Samana vuonna aloitettiin keskustelut myös B-osan vesikatteen uusimisesta ja toteutettiin A-osan putkistosaneeraus.

Muita suurempia saneeraustöitä tehtiin A-osassa vuosina 2011, 2012 kun betonivaurioita korjattiin ja toteutettiin sähkösaneeraus. Vuonna 2013 pohdittiin myös yläkannen asfaltointia, mutta alue päätettiin sen sijaan aidata verkkoaidoilla. Huolto- ja korjaustöitä aiheuttivat lukuisat luvattomat muutoshankkeet vuokralaisten toimesta. Myös muita pienimuotoisia korjaus- ja huoltotoimenpiteitä on suoritettu tarpeen niin vaatiessa.

Vuonna 2010 täydennysrakentamiskeskustelut kaupungin kanssa alkoivat. Kaupungin toimesta teetettiin oppilastyönä luonnos tontin jatkojalostamisesta, joka esiteltiin hallitukselle. Täydennysrakentamista tontille on tutkittu myös eri yhteistyökumppaneiden kanssa, vuonna 2013 Nortecon Oy teki arvion kiinteistön kehittämismahdollisuuksista, vuonna 2014 Rakennuttajatoimisto HTJ Oy tutki kiinteistön ja tontin kehittämistä ja vuonna 2018 kiinteistösjoiutusyhtiö NREP esitteli oman suunnitelmansa. Vuonna 2018 kaupunki päätti järjestää kansainvälisen ideakilpailun Itäkeskuksen ja Puotilan alueiden kehittämisestä. Kilpailu järjestettiin vuonna 2019 ja ratkeaa vuonna 2020. Samaan aikaan vuonna 2000 jatkettussa maanvuokrasopimuksessa yhtiötä on edellytetty laatimaan kiinteistön kehityssuunnitelma maanvuokrasopimuksen jatkon mahdollistamiseksi vuoden 2020 jälkeen. Tätä selvitystä kirjoitettaessa yhtiön suunnitelmissa on sekä A-osan suojele- että kiinteistön kehittämissuunnitelmat.¹⁰²

¹⁰² Pöytäkirja 3/2019: Hallituksen kokous 11.4.2019. Puotinharjun Puhos Oy, Pöytäkirjat 2010-luku, RMa, Pöytäkirja 4/2013: Hallituksen kokous 19.9.2013. Puotinharjun Puhos Oy, Pöytäkirjat 2010-luku, RMa. Pöytäkirja 1/2010: Hallituksen kokous 12.2.2010. Puotinharjun Puhos Oy, Pöytäkirjat 2010-luku, RMa, Pöytäkirja 7/2012: Hallituksen kokous 10.12.2012. Puotinharjun Puhos Oy, Pöytäkirjat 2010-luku, RMa. Pöytäkirja 7/2014: Hallituksen kokous 26.11.2014. Puotinharjun Puhos Oy, Pöytäkirjat 2010-luku, RMa.

*Alkuperäinen, sisäpihaa rajannut katos, 2019.
Kuvaaja Niclas Mäkelä.*

Ilmakuva A-osan suuntaan 2019. Etualalla vuoden 1989 laajennus ja alkuperäisellä sisäpihalla C-osa. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

Nykytilanne

Seuraava inventointi on yleispiirteinen ja siinä on tarkasteltu yleisesti nykytilannetta ja säilyneisyyttä tilaryhmittäin. Kohde on dokumentoitu valokuvaamalla heinä-, elo- ja syyskuussa 2019.

Ostoskeskusten yhteiset ongelmat

Helsingin kaupunginmuseon kulttuuriympäristöpäällikön Sari Sareston mukaan Helsinkiin rakennettujen ostoskeskusten ensimmäinen aalto edusti tyylipuhdasta modernismia, ja sommittelussa oli havaittavissa vaikutteita hienovaraisesta japanismista. Virtaviivainen ja niukkaeleinen arkkitehtuuri on kuitenkin jäänyt hämärään etenkin suurten ikkunapintojen peittyessä epäyhtenäisiin mainoksiin, logoihin ja tyyppiväreihin. Mainosteippaukset, suunnittelemattomat anniskeluterassit ja umpeen liisteröidyt ikkunat ovat muuttaneet monet ostoskeskukset “umpinaisiksi ja kirjaviksi laatikoiksi”.

Ostoskeskusten arkkitehtuuri toteutettiin harkiten vuoropuheluun ympäröivän asuinrakentamisen kanssa. Alueen sisäistä eheyttä on mahdollista tukea alkuperäistä arkkitehtuuria kunnioittamalla ja kunnostamalla, kun taas sopimattomat laajennukset ja muutokset vaurioittavat lähiön ytimen kaupunkikuvallista yhtenäisyyttä. Mainokset, teippaukset, markiisit ja kyltit ovat poistettavissa ja ylimääräiset katokset muutettavissa alkuperäistä arkkitehtuuria kunnioittaviksi. Puhoksen ostoskeskus on kuitenkin kohdannut mainosteippausten lisäksi arkkitehtonista vaikutelmaa muuttavia laajennuksia ja julkisivumuutoksia, jotka ovat vaikuttaneet Puhoksen arkkitehtoniseen sommitelmaan ratkaisevasti.¹⁰³

Alkuperäisen arkkitehtuurin säilyneisyys

Vuosina 1986–1987 ja erityisesti 1990 toteutettujen laajennusten myötä ostoskeskuksen alkuperäistä muotoa on vaikea hahmottaa. A-osan viuhkamainen muoto ei juurikaan erotu uudempien laajennusosien lomasta. Alkuperäisen osan alun perin samanaikaisesti rajattu ja toisaalta avoin oleskeluun tarkoitettu puutarhapiha on käytännössä muuttunut suljetuksi sisäpihaksi idänpuoleisen laajennuksen myötä. Noin vajaa kolmasosa alkuperäisen pihan itäosasta on säilynyt avoimena, mutta sen luonne on muuttunut radikaalisti. Viheralueet, leikkialueet ja kävelyreitit on poistettu ja piha-alueelle on sallittu autoliikennettä. Nämä muutokset ovat hämärtäneet uuden ja vanhan osan rajaa, ja ne ovat muodostaneet alkuperäisestä suunnitelmasta tilallisesti ja arkkitehtonisesti suuresti poikkeavan kokonaisuuden. Kun alkuperäisiä osia, kuten pohjoispuolen aaltoilevia betonikaaria ja pihan suihkulähde, on purettu, ovat ostoskeskuksen alkuperäiset arkkitehtoniset aiheet hämärtyneet entisestään.

Saresto toteaa, että Puhoksen tilavaikutelma on lisärakentamisen myötä muuttunut hajanaiseksi. Itäkeskuksen kauppakeskuksen valmistumisen myötä toteutetut muutokset ovat olleet alkuperäiseen arkkitehtuuriin sopimattomia, ja nykyisellään Puotinharjun Puhos liittyy sekä toiminnallisesti että arkkitehtonisestikin pikemminkin Itäkeskukseen kuin Puotinharjun asuinalueeseen.¹⁰⁴ Kilpailu asi-

¹⁰³ Saresto et al. 2004, 9 & 48–49.

¹⁰⁴ Ibid, 82.

Alkuperäinen ikkunajako on säilynyt A-osan lasijulkisivuissa. Kuva vuodelta 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

Osa alkuperäisistä heloista ja postilaatoista on edelleen tallella. Kuva vuodelta 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

akkaista on hyvinkin saattanut vaikuttaa voimakkaasti Puhoksen 1900-luvun lopun kehitykseen, jota ajoivat tavoitteet huoneistoalan maksimoimisesta ja samalla kulujen minimoimisesta.

Ulkotilat

Turunlinnantien puoleinen aukio

Vuonna 1990 rakennetun laajennusosan (C-osa) myötä alkuperäisestä piha-aukiosta on käytännössä jäljellä vain sitä kehystänyt katos. Katos on säilynyt alkuperäisessä asussaan ja yhtenäisenä kokonaisuutena. C-osan suorakulmainen rakennusmassa katkaisi yhteyden suihkulähteeltä aukiolle, ja alkuperäinen leikkipaikka ja viheralue kivetettiin. Katokseen liittyvä kioski on säilynyt ilman suurempia muutoksia. Katoksen alla Turunlinnantien puoleisella julkisivulla olevat käsijohteet on vaihdettu alkuperäisiä mukaileviksi. Tosin alkuperäistä tummaa värisävyä ei ole käytetty.

Sisäpiha, portaikko ja suihkulähde

Vuoden 1990 laajennuksessa toisen kerroksen tasanteet yhdistettiin molemmista reunoista ja ostoskeskukseen syntyi suljettu sisäpiha. Vanhan ja uuden tasanteen rajat näkyvät edelleen kattorakenteissa, sillä katon alaslasku jää reunarakenteiden yläpuolelle. Ostoskeskuksen alkuperäinen suihkulähde täytettiin ja päällystettiin betonikiveyksellä vuonna 2001.¹⁰⁵ Myös lähteen muoto ja reuna on edelleen havaittavissa sisäpihan kiveyksessä. Pyöreä sisäpiha kaarevine ulkoportaineen on nykyään Puhoksen tunnistettavin piirre.

Julkisivut

Julkisivu Puotinharjun asuinalueen suuntaan

Alkuperäinen julkisivun aaltoileva betoniseinä on suurimmaksi osin purettu vuonna 1990 A-osan peruskorjauksen yhteydessä. Vain osa poikkeuksellisesta seinästä on säilynyt yhdessä toisen kerroksen lohkoista takaseinässä. Alkuperäisessä suunnitelmassa aaltomaisten kaarien taakse muodostui käytävä, johon liikkeiden näyteikkunat avautuivat. Nykyinen säilynyt kaariosa on suljettu kummatakin päädyistä ovilla, ja sinne on sijoitettu ilmastointikonehuone.

Lasijulkisivut

Alkuperäiset ikkunat ja niiden ikkunajaot sekä osa liikkeisiin johtavista ulko-ovista on säilytynyt liiketilojen julkisivuissa. Osa näyteikkunoiden alaosaista on levytetty umpeen vuonna 1996 ilkvallan torjumiseksi, mutta alkuperäisten julkisivujen mukainen idea liikkeiden nimien sijoittelusta on edelleen tallella. Samoin osa alkuperäisistä heloista, ovipumpuista sekä postilaatikoista on edelleen tallella. Lisäksi liikkeiden tuulikaapit ja niiden sisäovet vetimiseen ovat pääosin säilyneet.

¹⁰⁵ Liite: Suihkulähdalueen kunnostus – Suunnitteluyhteenveto/kustannusarviot. Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/2000 6.6.2000; Pöytäkirja: Hallituksen kokous 3/2001 5.9.2001. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001, RMa.

Kaiteet

Alkuperäiset sirot tummat vaijerikaiteet oli kiinnitetty suoraan betonilaatan päälle, mikä aiheutti varsin pian rakenteellisia ongelmia. Kaiteet on purettu vuoden 1990 peruskorjauksen ja laajennuksen yhteydessä ja korvattu laatan kylkeen kiinnitetyillä osittain lasitetuilla kaiteilla. Alkuperäinen tumma väri on korvattu vaaleansinisellä. Kaiteiden alkuperäinen ilmava ilme on muuttunut merkittävästi.

Näkymä sisäpihalle 1970-luvun alkupuolelta. Sisäpihaa reunustaa katos, joka on säilynyt nykypäivään. Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja Aleksi Leppänen.

*Verrantokuvat julkisivusta pohjoiseen.
Betonikaarien välistä aukesta näkymä
etelään ja suihkulähtelle. Kuva 1960-luvun
lopulta. Helsingin kaupunginmuseo, kuvaaja
tuntematon.*

*Verrantokuvat julkisivusta pohjoiseen.
Betonikaaret on purettu, kaiteet vaihdettu
ja avoin näkymä rakennuksen läpi vaihtunut
C-osan laajennukseksi. Kuva vuodelta 2019.
Kuvaaja Niclas Mäkelä.*

Verrantokuva 2. kerroksen myymälöistä ja portaikosta. Lasijulkisivuissa ja kaitteissa alkuperäinen tumma sävy. Kuva 1960-luvun lopulta. Helsingin kaupungin museo, kuvaaja tuntematon.

*Verrantokuva sisäpihalta vuonna 2019.
Alkuperäinen laatoitus on vaihdettu ja kaiteet
uusittu. Myymälöiden ikkunat on teipattu
umpeen ja betonipilarit maalattu vaaleiksi.
Kuvaaja Niclas Mäkelä.*

*Verrantokuva sisäpihalta. Vasemmalla
ulkoliukuportaatt ja keskellä suihkulähde
portaineen. Kuva 1960-luvun lopulta. Helsingin
kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.*

Verrantokuva kuvattuna samasta kohdasta vuonna 2019. C-osa sijoittuu pihan keskelle ja sisäpihan on muutettu parkkipaikaksi. Kuvaaja Nielas Mäkelä.

*Verrantokuva sisäpihalta ja suihkulähteeltä.
Kuva 1960-luvun lopulta. Helsingin
kaupunginmuseo, kuvaaja tuntematon.*

Verrantokuva kuvattuna samasta kohdasta vuonna 2019. Suihkulähteen reunakiveys erottuu yhä. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

*Näkymä sisäpihalle vuonna 2019. Kuvaaja
Niclas Mäkelä.*

Käyttäjät

Puotinharjun Puhos Oy

Puotinharjun ostoskeskuksen omistaa vuonna 1962 perustettu Puotinharjun Puhos Oy, jonka alkuperäiset osakkaat olivat helsinkiläisiä liikkeitä ja pankkeja. Nykyään omistajia on noin 30, joista monet ovat pienomistajia. Yhtiö merkittiin kaupparekisteriin 18.5.1962 alun perin nimellä Puotilan Puhos Oy. Yhtiö hallitsee vuokraoikeuden nojalla tonttia numero 2 Helsingin kaupungin 45. kaupunginosassa korttelissa 45071.¹⁰⁶

Alkuperäiset liikkeet

Puhoksen avautuessa vuonna 1965 suurimmat liikkeet olivat pinta-alaltaan yli 1000 neliömetrin Osuusliike Elannon suurmyymälä, joka sijoittui kahteen kerrokseen, sekä HOK:n yli 700 neliömetrin Super Market -tyyppinen pikamyymälä. Ostoskeskuksen muut alkuperäiset liikkeet olivat Valinta Penttinen, Helsingin Tekstiili ja Kangas, Valinta Kajava, Fazer kahvila ja konditoria, Gyldi Shop -tekstiililiike, Rautakirja, Pohjolan Pesula, Pesula Lindström, Lääkärikeskus Meditest, Parturi Sorsa, HOK:n Korona-baari, Tampereen Jalkine, Kirjakauppa Olavi Pauni, Kansallis-Osake-Pankki, Helsingin Osakepankki, Pohjoismaiden Yhdyspankki, Apteekki, Helsingin Työväen Säästöpankki, Postisäästöpankki ja posti, Neovius, Kukkakauppa, Jalkinekorjaamo Sihvonen, Kampaamo Laukkanen, Sähköliike H. Veijalainen, Kemikaalio T. Guster, Kenkä-Puoti, Nuorten Aitta [-]askarteluliike, Tuotex-tekstiililiike, Kenkäkauppa Kenkä-Teppo, Korsettibaari BB ja Lasten Asuste.¹⁰⁷

Muuttuvia liiketiloja

Vuosikymmenten aikana Puhoksen liiketiloissa on tapahtunut lukuisia omistajavaihdoksia, joista luetaan tässä muutamia. Ostoskeskuksessa on muun muassa toiminut 1960-luvun lopulta lähtien Alko, jonka myymälää laajennettiin vuonna 1973. Samana vuonna on toteutettu HOK:n elintarvikemyymälän muutos sekä Suomen Työväen Säästöpankin laajennus viereisen myymälän tiloihin.¹⁰⁸ Vuonna 1976 pienempiä myymälöitä yhdistettiin Elannon valintamyymäläksi. HOK:n myymälä muutettiin Alkon myymäläksi 1978, ja seuraavana vuonna toteutettiin myymälätilan muutos Carrols-hampurilaisravintolaksi.¹⁰⁹

1980-luvulla Puhoksessa muutettiin myymälätiloja konttoreiksi ja pankkeja bingosaleiksi. Toisen

¹⁰⁶ "Puotiipuku" paras ehdotus Puotila II:n ostoskeskuskilpailussa. HS 26.10.1962; Liite: Toimintakertomus 1.1.–31.12.1995. Pöytäkirja 4/1996: Hallituksen kokous 16.8.1996. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996, RMa.

¹⁰⁷ Puotinharjun Puhos on kaupallista hajakesitystä. SD 26.2.1965; Ostoskeskuksen ovet avautuvat. HL 12.2.1965.

¹⁰⁸ Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1968 & 1970: Pieniä muutoksia liiketiloissa ja 1973: Alkon myymälän sekä Suomen Työväen Säästöpankin laajennukset. RVa.

¹⁰⁹ Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1976: Pienempien myymälöiden yhdistäminen Elannon valintamyymäläksi ja 1978–1980: Muutoksia myymälätiloissa. RVa.

Toisen kerroksen liiketiloja. Lähetulkoon kaikki myymälöiden ikkunat on teipattu umpeen. Alkuperäinen ikkunajako on säilynyt. Kuva vuodelta 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

Portaikko ja sisäpiha kesällä 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

kerroksen myymälätiloja muutettiin vuonna 1982 vakuutusyhtiö Sampon konttoriksi ja 1984 Urheiluseura Puotinkylän Valtti ry:n bingohallitiloiksi. Puhokseen tuli vuonna 1985 STS Säästöpankin pikapankki. Samana vuonna pohjakerroksessa sijainnut kahvila muutettiin pankkitiloiksi. Seuraavana vuonna toteutettiin pankkisalini, johtajanhuoneen ja pankkiholvin muutos Itä-Bingin bingosaliksi sekä kahvion muutos toimistotilaksi.¹¹⁰

1990-luvulta lähtien Puhoksen liiketiloja on muutettu pääsääntöisesti kahviloiksi ja ravintoloiksi.¹¹¹ Ostoskeskuksessa alusta alkaen toiminut Osuusliike Elanto möi 2 480 neliömetrin suuruisen liikehuoneistonsa rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa Kesko Oy:lle 31.5.1996. Puhoksen Alko lopetti elokuussa 1999.¹¹²

Nykyiset liikkeet ja omistajat

Nykyään Puhoksessa toimii parikymmentä liikettä, joihin lukeutuu useita etnisiä ravintoloita, kahviloita ja ruokakauppoja. A-osan ylätasolla sijaitsee pieni moskeija. Kaksi Puhoksen yrityksistä vuokraa työvoimaa. Laajennusosassa toimii Fidan kirpputori sekä Alepa. Moni laajennusosassa toiminut isompi liikeketju, kuten Jysk, Elixia, Musti ja Mirri sekä Intersport, on lopettanut toimintansa Puhoksessa vuosina 2018–2019. Vuonna 2018 Puotinharjun Puhos Oy:n suurimmat omistajat olivat HOK-Elanto, Kesko, Ilmarinen ja Sponda. Omistajia on pienemmät mukaan lukien kaikkiaan noin 30. Neljännos ostoskeskuksen omistavasta Puotinharjun Puhos Oy:stä kuuluu pienomistajille, joista monet ovat maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä. *Helsingin Uutiset* tutki helmikuussa 2020 satunnaisotannalla viidentoista Puhoksen yrityksen menestystä. Valtaosa yrityksistä oli pärjännyt viime vuosina taloudellisesti vähintäänkin kohtalaisesti ja osa jopa loistavasti. Etenkin ruokakaupat kukoistivat. Tutkituilla yrityksillä ei useimmilla ollut rekisteröityjä maksuhäiriöitä. Uusin yrityksistä on Malmilla aloitettu huonekaluliike Diwan.¹¹³

Lista Puhoksen nykyisistä toimijoista löytyy selvityksen liitteestä “Puotinharjun Puhos Oy:n osakkaat ja vuokralaiset 26.11.2019”.

110 Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1982–1985: Pieniä myymälätilojen muutoksia; Rakennuslupa 45-2439-86-C. RVa.

111 Ks. Liite Rakennuslupakronologia, 1990-luku: Myymälätilojen muutoksia, 2007: Lääkäriaseman tilojen muutos sosiaalityön päiväkeskuksiyksiköksi ja 2009–2019: Liiketilojen muutoksia kahviloiksi ja ravintoloiksi. RVa.

112 Liite: Kaupunkikirja Osuusliike Elannon ja Kesko Oy:n välillä. Pöytäkirja 6/1996: Hallituksen kokous 3.9.1996. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996, RMa; Pöytäkirja 4/99: Hallituksen kokous 8.9.1999. Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1998–1999, RMa.

113 Jussi Vehkasalo, Itäkeskuksen ”basaaria” myydään nyt kiinteistöjättille – ”Vanhinta osaa Puhoksesta ei tulla purkamaan”, 22.5.2018. *Helsingin Uutiset* -lehden verkkosivut; Tommi Kolehmainen, Rapistunut Puhoksen ostari oli aikoinaan Suomen suurin: sukella nyt virtuaalisesti Itä-Helsingin ”etniseen basaariin”, 22.10.2017. *Yleisradion verkkosivut*; Jukka Hämäläinen, Puhoksen yritykset menestyjiä. *HU* 22.–23.2.2020.

Monikulttuurinen Puhos

Viimeisten kymmenen vuoden aikana Puhos ja etenkin sen vanhin osa on muuttunut maahanmuuttajataustaisten pienyrittäjien kauppapaikaksi. Palveluiden ja erikoistuotteiden tarjonta, erilaiset monikulttuuriset tapahtumat sekä kaksi moskeijaa tuovat Puhokseen viikoittain runsaan määrän ihmisiä, ja ostoskeskus onkin viime vuosina saanut lempinimen ”Itäkeskuksen basaari”.¹¹⁴

Itä-Helsingin keskustan kansainvälisen ideakilpailun kilpailuohjelmassa mainitaan, että “[a]lueen liikekeskusten joukossa ostoskeskus Puhos poikkeaa selvästi muista. Siinä missä Itis, Easton ja Prisma ovat suuryritysten omistamia liikekeskuksia, joiden tärkeimmät vuokralaiset ovat päivittäistavara-kaupan jättiläisiä ja ketjuliikeitä, Puhoksen omistajakunta on kirjava ja pirstaloitunut ja vuokralaisten joukossa on huomattavan paljon maahanmuuttajataustaisia yrittäjiä ja muita toimijoita, kuten islamilainen yhdyskunta. Maahanmuuttajataustaisten yrittäjien ja muiden rakennuksessa toimivien vuokralaisten tarjoamien palveluiden ansiosta Puhoksesta on kehittynyt 2000-luvun aikana vilkas monikulttuurinen asiointi- ja kohtaamispaikka. Maahanmuuttajataustaisten osakkaiden ja vuokralaisten tilat ovat keskittyneet ostarin vanhimpaan rakennusosaan, joka on tavoitteena säilyttää ja peruskorjata sekä suojella asemakaavalla.”¹¹⁵

Tämän selvityksen laadinta-ajankohtana lähes kaikki Puhoksen vanhan A-osan ja uudemman C-osan omistajista ja vuokralaisista on ulkomaalaistaustaisia pienyrittäjiä. B-osassa omistajina ja toimijoina on suurempia kauppiaita, mutta tässäkin osassa yli puolet yrittäjistä on ulkomaalaistaustaisia. Suurten kauppakeskusten vieressä Puhos on saanut kehittyä monikulttuuriseksi, maahanmuuttajataustaisten yhteisöjen kohtaamispaikaksi, joka on muodostunut hyvin merkitykselliseksi käyttäjäkunnalleen ja Puhoksen yrittäjille.

Alueen tulevat muutossuunnitelmat

Puhoksen kohtalosta on viime vuosina uutisoitu paljon, ja sen herättämä kiinnostus on ollut laajaa. Ostoskeskus jopa toimi kuvauspaikkana Aki Kaurismäen maahan muuttaneiden elämää Helsingissä käsittelevässä elokuvassa *Toivon tuolla puolen* vuodelta 2017. Yleisradio tuotti samana vuonna Puhoksesta interaktiivisen 3D-mallin, jonka avulla ostoskeskuksessa pääsee liikkumaan virtuaalisesti sekä kuulemaan tarinoita ostarilla toimivien ihmisten kertomana. 3D-malli toteutettiin yhteistyössä Aalto-yliopiston kanssa.¹¹⁶

Puhoksen tontin vuokrasopimus Helsingin kaupungin kanssa on päättymässä vuonna 2020. Ostoskeskusrakennus on päässyt huonoon kuntoon, mutta Puotinharjun Puhos Oy:llä ei ole ollut varaa kunnostaa rakennuksia. Kustannusarvion mukaan vanhan osan peruskorjaus maksaisi useita miljoonia euroja. Kaupunki on uhannut jättää tontin vuokrasopimuksen uudistamatta, jos peruskorjaukselle ei löydy rahoittajaa, jolloin yhtiön pitäisi käytännössä palauttaa tontti kaupungille ilman sille pystytettyjä

¹¹⁴ Tommi Kolehmainen. Rapistunut Puhoksen ostari oli aikoinaan Suomen suurin: sukella nyt virtuaalisesti Itä-Helsingin ”etniseen basaariin”, 22.10.2017. Yleisradion verkkosivut; Jussi Vehkasalo. Itäkeskuksen ”basaaria” myydään nyt kiinteistöjättille – ”Vanhinta osaa Puhoksesta ei tulla purkamaan”, 22.5.2018. Helsingin Uutiset -lehden verkkosivut.

¹¹⁵ Itä-Helsingin keskusta. Kansainvälinen ideakilpailu 2019–2020. Kilpailuohjelma 2019, 60.

¹¹⁶ Tommi Kolehmainen. Rapistunut Puhoksen ostari oli aikoinaan Suomen suurin: sukella nyt virtuaalisesti Itä-Helsingin ”etniseen basaariin”, 22.10.2017. Yleisradion verkkosivut.

Näkymä 2.kerroksen liukuportaalta vuonna 2019. Katossa näkyy edelleen laajennuksen raja. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

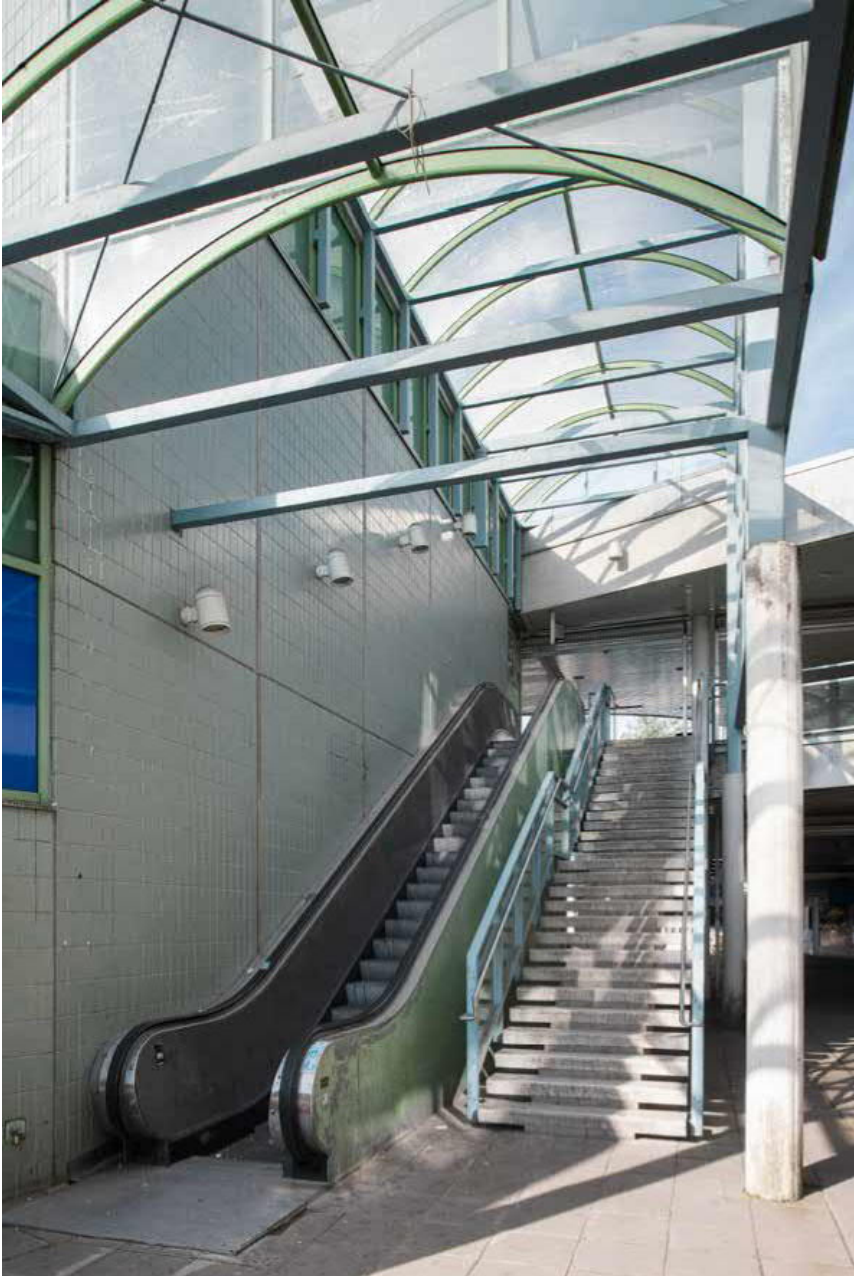
rakennuksia. Rakennusten purkamisen on arvioitu maksavan lähes kaksi miljoonaa euroa.

Puhoksen suuri tontti sijaitsee keskeisellä paikalla, mutta iso osa tontista on parkkipaikkaa. Kaupunki haluaisikin kehittää aluetta tiiviiksi asuinalueeksi. Helsingin kaupunkiympäristölautakunta myönsi keväällä 2018 kiinteistökehitysyritys NREP:lle, jolle osa Puotinharjun Puhos Oy:n osakkaista oli valmis myymään osakkeensa, suunniteluvarauksen Puhoksen alueelle. NREP:n tarkoituksena oli kunnostaa alkuperäinen A-osa, purkaa 1980- ja 1990-luvuilla rakennetut B- ja C-osat sekä rakentaa alueelle asuntoja. Suunnitelma kuitenkin kaatui, kun osa Puotinharjun Puhos Oy:n osakkaista vastusti hanketta voimakkaasti.¹¹⁷

Keväällä 2020 Itäkeskuksen alueen kehittämistä on käynnissä kansainvälinen ideakilpailu, jonka tavoitteena on tiivistää kaupunkirakennetta sekä muuttaa alue "läpikulkukeskuksesta kaupunkimaiseksi ja eläväksi Itä-Helsingin keskustaksi, jonka vahvuutena on alueen omaleimainen ja monikulttuurinen identiteetti". Lisäksi "[t]avoitteena on kehittää alueelle viihtyisiä kaupunkitiloja (aukioita, puistikkoita, jalankulun ja oleskelun katu ympäristöä) kaupunkilaisten yleiseen käyttöön muokkaamalla nykyisiä kaupunkitiloja ja luomalla uusia. – – Tavoitteena on myös viherympäristön lisääminen kilpailualueella." Kilpailuohjelmassa todetaan, että alkuperäinen osa on "tavoitteena säilyttää ja peruskorjata sekä suojella asemakaavalla. Ostarin uudemmat rakennusosat tullaan lähtökohtaisesti purkamaan."¹¹⁸

117 Jussi Vehkasalo. Itäkeskuksen "basaaria" myydään nyt kiinteistöjättille – "Vanhinta osaa Puhoksesta ei tulla purkamaan", 22.5.2018. Helsingin Uutiset -lehden verkkosivut; Lari Malmberg. Ostoskeskus Puhos jatkaa rapistumistaan, remonttisuunnitelma kaatui – Pienosakkaiden vastarinta karkotti rahakkaan kiinteistösiirtäjän, 14.11.2018. Rakennuslehden verkkosivut.

118 Itä-Helsingin keskusta. Kansainvälinen ideakilpailu 2019–2020. Kilpailuohjelma 2019, 5–8, 60.

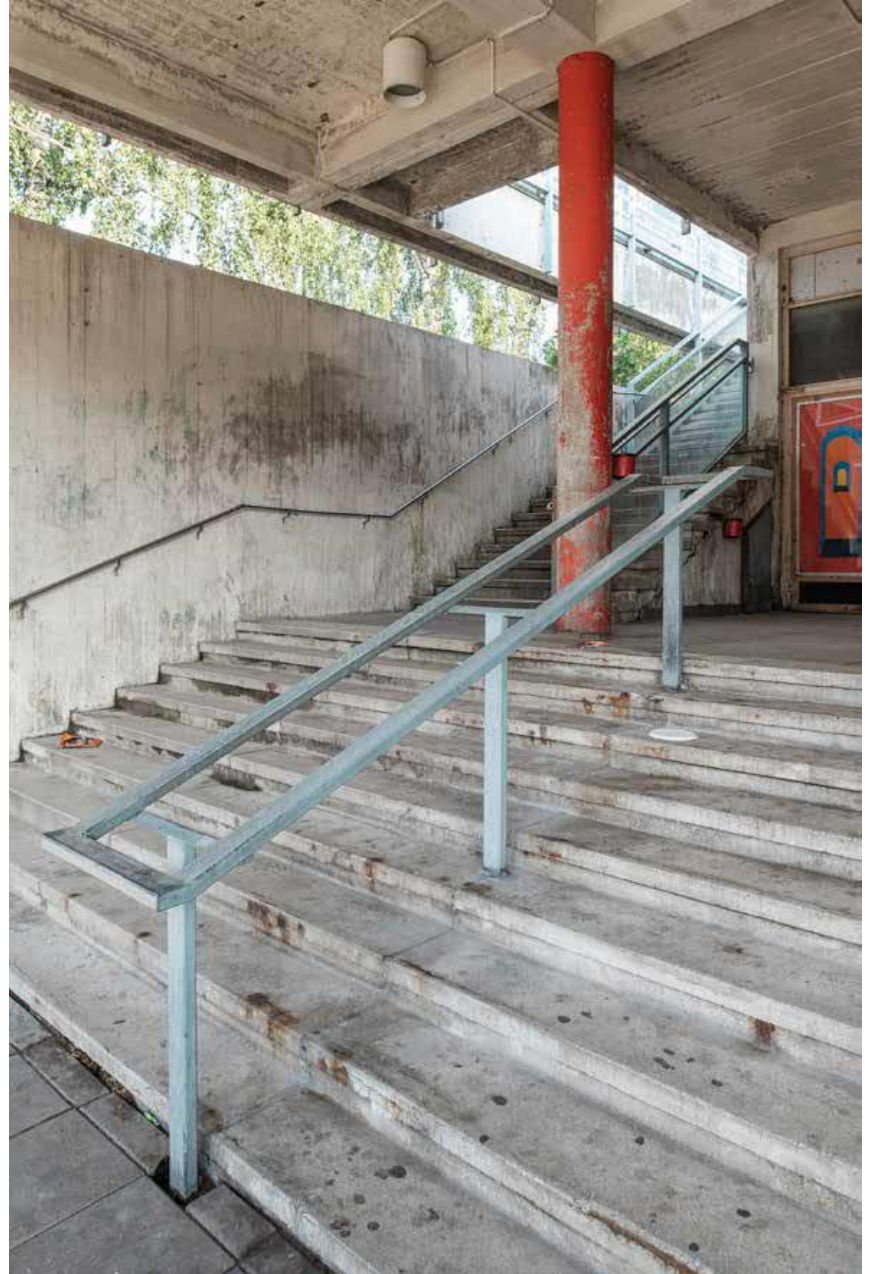

Pohjoisjulkisivu vuonna 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

1980 arkkitehtuurin tunnusmerkit näkyvät myös Puhoksen C-osan laajennuksessa kaarevina muotoina ja väreinä. C-osa kuvattu 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.

*Sisääntulonäkymä aukiolle Turunlinnatie
suunnasta, 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.*

*A-osan alkuperäinen portaikko 1. kerroksen
siivessä, 2019. Kuvaaja Niclas Mäkelä.*

*Näkymä 2.kerroksen tasolta sisäpihalle, 2019.
Kuvaaja Niclas Mäkelä.*

Yhteenveto

Puotinharjun Puhos on ollut valmistuttuaan poikkeuksellisen hieno ostoskeskus, jolle ei löydy suoraa vertailukohtaa arkkitehti Erkki Karvisen muusta tuotannosta tai suomalaisesta ostoskeskusarkkitehtuurista. Tähän lienee vaikuttanut määrätietoinen suunnitelma Puotinharjun ostoskeskuksesta tulevana metroradan varteen sijoittuvana laajempaan Helsingin itäisten osien aluekeskuksena. Puhoksen suunnitteluun ja toteutukseen panostettiin huomattavasti, mikä myös näkyi lopputuloksessa. Rakennus sisälsi paljon sekä tilallisesti että visuaalisesti rikkaita ratkaisuja, ja se edusti 1960-luvun betoniarkkitehtuuria parhaimmillaan. Se tuki pohjoismaisia ostoskeskushanteita tuomalla kauppojen ja erikoisliikkeiden rinnalle arkisia palveluita sekä viihtyisät oleskelualueet.

Sittemmin 1980-luvun alusta lähtien rakentunut Itäkeskus on ottanut paikan alueen keskuksena. Kilpailu asiakkaita viereisen kauppakeskuksen kanssa johti nopeaan laajenemiseen, joka ei kuitenkaan vastannut alkuperäistä laajentumissuunnitelmaa. 1980- ja 1990-lukujen laajennukset muuttivat lyhyessä ajassa rakennuksen ilmeen ja aseman radikaalisti, kun ostoskeskuksen alkuperäinen osa jäi laajennusvaiheiden peittoon. Pohjoisjulkisivujen betonikaarien purkaminen ja kaiteiden uusiminen vuonna 1990 sekä suihkulähteen täyttämisen ja tasoittamisen vuonna 2001 ovat riisuneet alkuperäistä arkkitehtuuria entisestään.

Suuri osa niin Helsingin vanhoista kuin Erkki Karvisenkin suunnittelemissa ostoskeskuksista on jo purettu, ja vauhti on 2010-luvulla vain kiihtynyt. Helsingin kaupungin tavoitteena on kuitenkin alkuperäisen ostoskeskuksen suojeleminen ja peruskorjaus sekä uudisosien purkaminen. Käytännössä suurin osa A-osan alkuperäisistä rakennusosista onkin edelleen tallella lisäosien, pintaverhousten ja maalipintojen alla. Puotinharjun Puhoksen alkuperäinen osa on rakennustaiteellisesti sekä historiallisesti merkittävä ja suojelemisen arvoinen. Ostoskeskuksessa tapahtuneiden muutosten seurauksena rakennuksen peruskorjaus tulee kuitenkin olemaan haastava tehtävä, johon ei ole olemassa valmista ratkaisua. Pohdittaviksi tulevat kysymykset muun muassa autenttisuudesta, tulevaisuuden tarpeista, kestävyyydestä sekä muuttuvasta ympäristöstä.

Lähdeluettelo

Painamattomat lähteet

Aalto-yliopisto (AY)

Arkkitehtuurin laitos (AL)

Salla Salovaara, 2016. Elämyksellistä ja edustavaa. Ostoskeskusten julkiset ulkotilat 60- ja 70-lukujen vastavalmistuneissa lähiöissä. Kandidaatintutkielma.

Erkki Karvisen perheen kotiarkisto

*Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston julkisivutoimikunnan pöytäkirja Nro 13, 29.3.1989
Lehtileikkeitä vuosilta 1958–1966
Valokuvia*

Helsingin kaupunginarkisto (HKA)

Rakennusvalvontavirasto (RVV)

Cb:35 Julkisivujen tarkastustoimikunnan pöytäkirjat liitteineen 1989

Helsingin kaupunginkanslia (HKK)

Kaupunkitutkimus ja -tilastot

Helsingin kaupunginmuseo (HKM)

Helsingin kaupunginmuseon rakennustietokanta

Helsingin kaupungin rakennusvalvonnan arkisto (RVa)

Helsingin kaupunkiympäristön toimiala (HKY)

Maankäyttö ja kaupunkirakenne (MkKr)

Helsingin asemakaavakartat

Helsingin yleiskaava 2016

Helsingin yliopisto (HY)

Geotieteiden ja maantieteen laitos (GM)

Kerola, Jenni, 2016. Ostarin tulevaisuus. Helsingin ostoskeskusten nykytila ja kehittäminen. Kandidaatintutkielma.

Patentti- ja rekisterihallitus (PRH)

Realia Management Oy:n arkisto (RMA)

Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1995–1996

Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1997

Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 1998–1999

Puotinharjun Puhos Oy – Pöytäkirjat 2000–2001

Yleisradio (YLE), Areena

Tämä on kaupunki 9.6.1966. Osa 4: Yhdyskunta. Yhteiskuntasuunnittelu. Katsottavissa Yle Areena -palvelussa nimellä "Raportti Puotinharjun ostoskeskuksesta" [<https://areena.yle.fi/1-50123875>].

Suullisia tietoja antaneet

Brunow, Anna, arkkitehti, Helsinki

Karvinen, Leena, Erkki Karvisen tytär, Porvoo

Saresto, Sari, Helsingin kaupunginmuseon kulttuuriympäristöpäällikkö, Helsinki

Internet-lähteet

- Aalto, Maija. Puotilan 60-luvun ostoskeskus aiotaan purkaa ja rakentaa tilalle korkea talo, 14.12.2019. Helsinki: Helsingin Sanomat. [<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006343654.html>] (luettu 11.3.2020).
- Alueellinen sijoittuminen: Itäisessä suurpiirissä asuu yli neljännes ulkomaalaistaustaisista ja vieraskielisistä, 12.8.2019. Helsinki: Ulkomaalaistaustaiset Helsingissä. [<https://ulkomaalaistaustaiset helsingissa.fi/alueellinen-sijoittuminen>] (luettu 11.3.2020).
- Historiikka, 14.1.2016. Suomen Raitiotie-seura ry. [<https://www.raitio.org/metro/helsinki/historiikka>] (luettu 7.3.2020).
- Kannelmäen ostoskeskuksen paikalle asuntoja, 28.11.2016. Helsinki: Kiinteistölehti. [<https://www.kiinteistolehti.fi/kannelmaen-vanhan-ostoskeskuksen-uudisrakentaminen-alkaa/>] (luettu 8.3.2020).
- Kolehmainen, Taru. Ostoskeskus Puhoksen tarina. Kielikello 2/2000. Kielenhuollon tiedotuslehti. [<https://www.kielikello.fi/-/ostoskeskus-puhoksen-tarina>] (luettu 17.2.2020).
- Kolehmainen, Tommi. Rapistunut Puhoksen ostari oli aikoinaan Suomen suurin: sukella nyt virtuaalisesti Itä-Helsingin ”etniseen basaariin”, 22.10.2017. Helsinki: Yleisradio [<https://yle.fi/uutiset/3-9891171>] (luettu 9.3.2020).
- Laajasalon ostarin purku alkaa – tilalle viisi kerrostaloa, 12.8.2019. Vantaa: Helsingin Uutiset. [<https://www.helsingin uutiset.fi/artikkeli/791496-laajasalon-ostarin-purku-alkaa-tilalle-viisi-kerrostaloa>] (luettu 8.3.2020).
- Leppänen, Marko. Viisaasti toivomisesta ja tapaus Puotinharju, 28.12.2009. Esoteerinen maantiede ja periferiaterapia -blogi. [<http://esoteerinenmaantiede.blogspot.com/2009/12/viisaasti-toivomisesta-ja-tapaus.html>] (luettu 12.2.2020).
- Malmberg, Lari. Ostoskeskus Puhos jatkaa rapistumistaan, remonttisuunnitelma kaatui – Pienosakkaiden vastarinta karkotti rahakkaan kiinteistösiirtäjän, 14.11.2018. Helsinki: Rakennuslehti. [<https://www.rakennuslehti.fi/2018/11/ostoskeskus-puhos-jatkaa-rapistumistaan-remonttisuunnitelma-kaatui-pienosakkaiden-vastarinta-karkotti-rahakkaan-kiinteistosiirtajan/>] (luettu 9.3.2020).
- Moniääninen Stoa. Helsinki: Itäisen Helsingin kulttuuritalo Stoa. [<http://www.stoa.fi/fi/esittely>] (luettu 10.3.2020).
- Lindfors, Jukka. Ostosparatiisit, 20.10.2009 (päivitetty 4.2.2016). Helsinki: Yleisradio, Elävä arkisto. [<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2009/10/20/ostosparatiisit>] (luettu 17.3.2020).
- Vehkasalo, Jussi. Itäkeskuksen ”basaaria” myydään nyt kiinteistöjättille – ”Vanhinta osaa Puhoksesta ei tulla purkamaan”, 22.5.2018. Vantaa: Helsingin Uutiset. [<https://www.helsingin uutiset.fi/artikkeli/664173-itakeskuksen-basaaria-myydaan-nyt-kiinteistojatille-vanhinta-osaa-puhoksesta-ei>] (luettu 9.3.2020).

Sanomalehdet

- Arkkitehdin sana Myllypuron ostokeskuksesta. Helsinki-lehti (HL) 1.4.1966.*
- Betoniarkkitehtuuria Puotinharjun puhoksessa. Suomen Sosiaalidemokraatti (SD) 28.2.1965.*
- Ensimmäiset asukkaat Laajasalon uusiin kerrostaloihin joulukuussa. Suur-Helsinki (SH) 1.10.1964.*
- Fönsterlös betongfyrkant stadens nyaste köpcentrum – Kvarnbäckens köpcentrum "som en bit av Maginotlinjen". Nya Pressen (NP) 5.4.1966.*
- Jättiläisviuhkassa tilat 30 myymälälle. Ilta-Sanomat (IS) 8.7.1963.*
- Hedendaagse architectuur in Finland – Winkelcentra in Helsinki. Dagblad Cobouw (DC) 29.10.1962.*
- Hämäläinen, Jukka, 2020. Puhoksen yritykset menestyjiä. Helsingin Uutiset (HU) Viikonvaihe 22.–23.2.2020.*
- Kemin yhteiskoulun piirustuskilpailun voitti arkkitehti Heikki Siren. Pohjolan Sanomat (PS) 14.4.1959.*
- Torikka, Jalmari, 1963. Laajasalon kerrostalot nousevat kalliosta. Ilta-Sanomat (IS) 31.12.1963.*
- Ostokeskuksen ovet avautuvat. Helsinki-lehti (HL) 12.2.1965.*
- Ostokeskus Etelä-Kaarelaankin. Kauppalehti (KL) 12.7.1958.*
- Puotila II sai asukkaita jo 1.5. Helsinki-lehti (HL) 14.6.1963.*
- Puotinharjun Puhos on kaupallista hajakesitystä. Suomen Sosiaalidemokraatti (SD) 26.2.1965.*
- "Puotipuksu" paras ehdotus Puotila II:n ostokeskuskilpailussa. Helsingin Sanomat (HS) 26.10.1962.*
- Puotilan Puhos Oy:n suurostokeskus. Suur-Helsinki (SH) 12.3.1964.*
- Rauman telakan materiaalikäsitteily uusitaan kokonaan – Suuria investointeja Rauma-Repola Oy:ssä. Uusi Suomi (US) 24.8.1966.*
- Rauman Yhteiskoulun suunnittelukilpailun voitti arkkitehti Erkki Karvinen. Uusi Aika (UA) 15.12.1960.*
- Rauman yhteiskoulutalon suunnittelukilpailu ratkaistu. Satakunnan Kansa (SK) 15.12.1960.*
- Sidotun räystäsviivan ensiesiintyminen asumalähiössä. Suomen Sosiaalidemokraatti (SD) 18.11.1965.*
- Suomalainen valmistalo menestyi Länsi-Saksassa. Suomen Sosiaalidemokraatti (SD) 22.4.1964.*
- Suursuon "amerikkalainen" ostokeskus avaa tänään ovensa. Helsinki-lehti (HL) 9.11.1962.*
- Suursuon puhos valmistui ja avattiin. Uusi Suomi (US) 12.11.1962.*
- Useita uusia ostokeskuksia nousemassa Helsingin itäosiin. Uusi Suomi (US) 12.9.1963.*

Aikakausilehdet

Arkkitehti 3/1956.

Auvinen, Antti & Äijö, Kristian, 2019. Yksityinen julkinen yksityinen. *Arkkitehti* 1/2019, 18–22.

Karvinen, Erkki, 1960a. Kannelmäen ostokeskus. *Arkkitehti* 12/1960: Ostokeskuksia, 197–201.

Karvinen, Erkki, 1960b. Kulosaaren ostokeskus. *Arkkitehti* 12/1960: Ostokeskuksia, 188–192.

Karvinen, Erkki, 1962. Puotilan ostokeskus. *Arkkitehti* 1–2/1962: Myymälärakennuksia, 18–24.

Karvinen, Erkki, 1968a. Kortteli 5410, Tikkurila. *Arkkitehti* 7/1968, 39.

Karvinen, Erkki, 1968b. Myllypuron ostokeskus. *Arkkitehti* 5/1968, 34–35.

Stern Nr. 36 8.9.1963.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Astikainen, Riitta, Riitta Heiskanen & Raija Kaikkonen, 1997. *Elämää lähiössä*. Helsinki: Helsingin Sanomat.

Gruen, Victor & Smith, Larry, 1960. *Shopping Towns USA: The Planning of Shopping Centers*. New York: Reinhold.

Lindegren, Yrjö & Kråkström, Erik, 1955. *Helsingin keskus. Keskusalueen asemakaavaehdotus 1954. – Helsingfors centrum. Förslag till stadsplan för det centrala området 1954. Helsingin kaupungin julkaisuja N:o 3. Helsingfors stads publikationer N:o 3*. Helsinki: Helsingin kaupunki.

Hankonen, Johanna, 1994. *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta: Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentumisessa 1960-luvulla*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto.

Hanski, Raimo, 2005. *Kerrostaloalueiden kehitys. Maalaismaisemista Itä-Helsingiksi*. Toim. Kyllikki Kailari. Helsinki: Itä-Helsingin Kulttuuriseura ry, 185–207.

Helasvuo, Olli & Vainio, Niina, 2008. *Laatua Laitakaupungilla. Vantaan ostoskeskukset 1961–1986*. Vantaa: Vantaan kaupunginmuseo & Vantaan kaupunkisuunnittelu.

Ilmonen, Mervi, 2016. *Tulevat lähiöt: segregatiota vai gentrifikaatiota? Lähiö ja kaupunki – asuinalueen rajat muutoksessa*. Toim. Markku Norvasuo. Aalto-yliopiston julkaisusarja Aalto TT 3/2016. [<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/20295>] Espoo: Aalto-yliopisto, 101–117.

Itä-Helsingin keskusta. *Kansainvälinen ideakilpailu 2019–2020. Kilpailuohjelma – Helsinki East Urban Centre. International ideas competition 2019–2020. Competition Programme*, 17.6.2019. Helsinki: Kaupunkiympäristön toimiala.

Kailari, Kyllikki, 2005. *Itä-Helsingin kartanot. Maalaismaisemista Itä-Helsingiksi*. Toim. Kyllikki Kailari. Helsinki: Itä-Helsingin Kulttuuriseura ry, 25–76.

- Kurki, Hannu, 2002. Mitä tapahtui Maunulan ostarille? Markkinoilta markettiin. Toim. Marja Ivars. Suomen Kotiseutuliiton julkaisu A:8. Helsinki: Suomen kotiseutuliitto, 72–81.*
- Lagerbohm, John, 2015. Ilmiö nimeltä EKE. Toim. Riitta Ekengren et al. Espoo: EKE-Yhtiöt.*
- Laitinen, Karitta, 2012. Helsingin ostoskeskukset – Uutta, modernia ja kadonnutta. Aalto-yliopiston julkaisusarja Tiede + Teknologia 12/2012. [<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/5153>] Espoo: Aalto-yliopisto.*
- Luukinen, Ari & Santasalo, Tuomas, 1990. Vanhojen ostoskeskusten kaupallinen kehittäminen. Helsinki: Tuomas Santasalo Ky.*
- Meurman, Otto-Iivari, 1947. Asemakaavaoppi. Helsinki: Otava.*
- Saresto, Sari, Anne Salminen & Mira Vierto, 2004. Ostari – Lähiön sydän. Rakennushistoriallinen selvitys. Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 2/2004. Helsinki: Helsingin kaupunginmuseo.*
- Turpeinen, Oiva, Timo Herranen & Kai Hoffman, 1997. Helsingin historia vuodesta 1945. 1: Väestö, Kaupunkisuunnittelu ja asuminen, Elinkeinot. Helsinki: Helsingin kaupunki.*

Kiitokset

Kiinteistö Osakeyhtiö Puotinharjun Puhos Oy:n hallitus

Maija Paju

Maria von Flittner

Mikko Näveri, Asemakaavoitus / Itäinen alueyksikkö/ Kaupunkiympäristön toimiala/ Helsingin kaupunki

Sakari Mentu, Asemakaavoitus / Kaupunkiympäristön toimiala/ Helsingin kaupunki

Sari Saresto, Helsingin kaupunginmuseo

Riitta Ekegren, EKE Group

Raija Kujasivu, EKE Group

Insinööri Claus Nygård

Pekka Saatsi, Saatsi Arkkitehdit Oy

Olli Saatsi

Ville Suhonen, Kotikatu Oy

Ippo Marttinen, Realia Oy

Antti Syrjälä, Asumapalvelut Oy

Leena Karvinen

Valokuvaaja Niclas Mäkelä

Anna Brunow, Arkkitehtitoimisto Brunow & Maunula

Puotinharjun Puhoksen rakennuslupakronologia

Puotinharjun Puhoksen rakennuslupa-asiakirjat on tutkittu Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkistossa. Niiden piirustusten kohdalla, joiden rakennuslupatunnus ei ole tiedossa, on löytämisen helpottamiseksi erikseen mainittu piirustusnumerot, jotka vastaavat Helsingin kaupungin rakennusvalvontapalveluiden arkiston sähköisen ARSKA-asiontipalvelun tuotenumeroita.

1963–1965: Uudisrakennus

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024231 – 73-024237)

Toimenpide: Pohjatutkimukset

Vahvistettu: pohjatutkimusraportti päivätty 22.3.1963

Suunnittelija: Pohjatutkimus Oy

Piirustukset: Pohjatutkimuskaaviot, -raportti

Rakennuslupatunnus: Va-1223-63-A

Toimenpide: Uudisrakennus

Vahvistettu: 28.9.1963

Suunnittelija: Erkki Karvinen Arkkitehti SAFA

Piirustukset: Asemapiirustus, pohjapiirustukset, leikkaukset, julkisivut

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024092 – 73-024230, 73-024238 – 73-024271)

Toimenpide: Uudisrakennus, alkuperäiset rakennepiirustukset ja -laskelmat

Vahvistettu: piirustukset vuosilta 1963–1964

Suunnittelija: Insinööritoimisto Bertel Ekengren

Piirustukset: Rakennepiirustukset ja -laskelmat

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 3801-160-94 – 3801-172-94)

Toimenpide: Vesi- ja viemärijohto

Vahvistettu: 15.11.1963

Suunnittelija: Insinööritoimisto Pajanen & Co

Piirustukset: Vesi- ja viemärijohtokaaviot 1. ja 2. kerros ja kattilahuone, nousukaaviot

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumero 3801-173-94)

Toimenpide: Päivitetty vesi- ja viemärijohtosuunnitelmat

Vahvistettu: 13.3.1964

Suunnittelija: Insinööritoimisto Pajanen & Co

Piirustukset: Asemapiirustus

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 3801-179-94 – 3801-186-94)

Toimenpide: Päivitetty vesi- ja viemärijohtosuunnitelmat

Vahvistettu: muutokset 3.12.1963 – 30.5.1964

Suunnittelija: Insinööritoimisto Pajanen & Co

Piirustukset: Nousukaaviot

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumero 3801-187-94)

Toimenpide: Bensiniin erotuskaivo

Vahvistettu: 9.10.1964

Suunnittelija: Insinööritoimisto Pajanen & Co

Piirustukset: Bensiniin erotuskaivo 1:20

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 3801-174-94 – 3801-178-94)

Toimenpide: Päivitetty vesi- ja viemärijohtosuunnitelmat, mukana kioski

Vahvistettu: 21.11.1964

Suunnittelija: Insinööritoimisto Pajanen & Co

Piirustukset: Nousukaaviot

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024276 – 73-024289)

Toimenpide: Ilmanvaihtosuunnitelmat

Vahvistettu: piirustukset vuodelta 1964

Suunnittelija: Oy Aerator Ab

Piirustukset: Ilmanvaihtokaaviot

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024070 – 73-024071)

Toimenpide: Työpiirustus rakennusosa B, 1. kerros

Vahvistettu: 4.12.1963

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Työpiirustus rakennusosa B, 1. kerros

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024072 – 73-024073)

Toimenpide: Työpiirustus rakennusosa A 1-3, 1. kerros

Vahvistettu: 18.12.1963

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Työpiirustus rakennusosa A 1-3, 1. kerros

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024074 – 73-024075)

Toimenpide: Työpiirustus rakennusosa A 4-5, 1. kerros

Vahvistettu: 21.12.1963

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Työpiirustus rakennusosa A 4-5, 1. kerros

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024080 – 73-024081)

Toimenpide: Työpiirustus rakennusosa C, 2. kerros

Vahvistettu: 22.4.1964

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Työpiirustus rakennusosa C, 2. kerros

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024076 – 73-024079, 73-024082 – 73-024083)

Toimenpide: Työpiirustukset rakennusosat D, E, F ja G, 2. kerros

Vahvistettu: 28.4.1964

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Työpiirustukset rakennusosat D, E, F ja G, 2. kerros

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024086)

Toimenpide: Rautakirjan kioski

Vahvistettu: piirustus päivätty 9.6.1964

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Pohjapiirustus ja leikkaus

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024084 – 73-024085)

Toimenpide: Työpiirustukset

Vahvistettu: 31.8.1964

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Työpiirustus rakennusosa G, 2. kerros

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 73-024087 – 73-024090)

Toimenpide: Työpiirustus rakennusosa B, 1. kerros, muutos

Vahvistettu: 21.9.1964

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Työpiirustus rakennusosa B, 1. kerros

Rakennuslupatunnus: Va-2147-64-C

Toimenpide: Huonejakomuutoksia 1. ja 2. kerroksessa, koneellinen ilmanvaihto

Vahvistettu: 16.2.1965

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Asemapiirustus, 1. ja 2. kerroksen pohjapiirustukset

Rakennuslupatunnus: 45-0133-65-C

Toimenpide: Pieniä huonejakomuutoksia 1. ja 2. kerroksessa, koneellinen ilmanvaihto

Vahvistettu: 27.2.1965

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen

Piirustukset: Asemapiirustus, 1. ja 2. kerroksen pohjapiirustukset

1966: Taimimyymlä pysäköintialueen laidalle

Rakennuslupatunnus: 45-2642-65-A

Toimenpide: Uudisrakennus taimimyymlää varten pysäköintialueen laidalle

Vahvistettu: 15.1.1966

Suunnittelija: Erkki Karvinen Arkkitehti SAFA

Piirustukset: Asemapiirustus, taimimyymlän pohjapiirustus, julkisivut ja leikkaus

Rakennuslupatunnus: 45-2462-65-A

Toimenpide: Uudisrakennus taimimyymlää varten pysäköintialueen laidalle, rakennepiirustukset

Vahvistettu: 24.3.1966

Suunnittelija: Erkki Karvinen Arkkitehti SAFA, Insinööritoimisto Bertel Ekengren

Piirustukset: Rakennepiirustukset

Rakennuslupatunnus: 45-0888-66-C

Toimenpide: Uudisrakennus taimimyymlää varten pysäköintialueen laidalle

Vahvistettu: 31.5.1966

Suunnittelija: Erkki Karvinen Arkkitehti SAFA

Piirustukset: Asemapiirustus, taimimyymlän pohjapiirustus

1968 & 1970: Pieniä muutoksia liiketiloissa

Rakennuslupatunnus: 45-2025-68-C

Toimenpide: Muutoksia Alkon myymälässä, koneellinen ilmanvaihto

Vahvistettu: 3.10.1968

Suunnittelija: SOK:n rakennusosasto

Piirustukset: Asemapiirustus, 1. kerroksen pohjapiirustusote, ilmanvaihtopiirustukset

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumero 3801-188-94)

Toimenpide: Alkon myymälän vesi- ja viemärimuutokset

Vahvistettu: 3.12.1968

Piirustukset: Pohjapiirustusote 1. kerros, vesi- ja viemärintiipiiirustus

Rakennuslupatunnus: 45-0612-70-C

Toimenpide: Pohjoismaiden Yhdyspankin (PYP) uusi yösäilö 1. kerrokseen,

julkisivumuutos: mainosteksti

Vahvistettu: 7.4.1970

Suunnittelija: Yhdyspankin rakennusosasto, sisustusarkkitehti Juhani Halinen

Piirustukset: Asemapiirustus, julkisivuote

Rakennuslupatunnus: 45-2141-70-C

Toimenpide: Kesko Oy:n elintarvikekonttorin muutos

Vahvistettu: 16.10.1970

Suunnittelija: Kesko Oy:n rakennustoimisto

Piirustukset: Asemapiirustus, 1. kerroksen pohjapiirustusote, ilmanvaihtopiirustukset

1971 & 1976: Taimimyymlän jatkosuunnittelu

Rakennuslupatunnus: 45-1361-71-A

Toimenpide: Uudisrakennus taimimyymlää varten pysäköintialueen laidalle

Vahvistettu: 30.7.1971, lupaa jatkettu 22.7.1976 vuoden 1979 loppuun saakka

Suunnittelija: Erkki Karvinen Arkkitehti SAFA

Piirustukset: Asemapiirustus, taimimyymlän pohjapiirustus, julkisivut ja leikkaus

1973: Alkon myymälän sekä Suomen Työväen Säästöpankin laajennukset

Rakennuslupatunnus: 45-0276-73-C

Toimenpide: Alkon myymälän laajennus, HOK:n elintarvikemyymälän muutos, koneellinen ilmanvaihto

Vahvistettu: 1.3.1973

Suunnittelija: Oy Alko Ab, SOK:n rakennusosasto

Piirustukset: Asemapiirustus, 1. kerroksen pohjapiirustusotteet, ilmanvaihtopiirustus

Rakennuslupatunnus: 45-1256-73-C

Toimenpide: Suomen Työväen Säästöpankin laajennus viereisen myymälän tiloihin

Vahvistettu: 27.7.1973

Suunnittelija: Suomen Työväen Säästöpankin kiinteistöosasto

Piirustukset: Asemapiirustus, 2. kerroksen pohjapiirustusote

1976: Pienempien myymälöiden yhdistäminen Elannon valintamyymäläksi

Rakennuslupatunnus: 45-2005-76-C
Toimenpide: Pienempien myymälöiden yhdistäminen valintamyymäläksi 1. kerroksessa, koneellinen ilmanvaihto
Vahvistettu: 3.12.1976
Suunnittelija: Tekn. Väinö Karvonen
Piirustukset: Asemapiirustus, 1. kerroksen pohjapiirustusote

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumero 3801-189-94)
Toimenpide: Elannon myymälän vesi- ja viemärimuutokset
Vahvistettu: 31.12.1976
Suunnittelija:
Piirustukset: Pohjapiirustusote 1. kerros, vesi- ja viemärintiipirustus

1978–1980: Muutoksia myymälätiloissa

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 3801-193-94 – 3801-194-94)
Toimenpide: Kansaneläkelaitoksen viemärit ja vesijohdot
Vahvistettu: 6.2.1978
Suunnittelija: LVI ja Sähkökonsultit Hepacon Oy
Piirustukset: Pohjapiirustusote 1. ja 2. kerros, vesi- ja viemärintiipirustukset

Rakennuslupatunnus: 45-0239-78-C
Toimenpide: HOK:n myymälän muutos Alkon myymäläksi, koneellinen ilmanvaihto
Vahvistettu: 30.3.1978
Suunnittelija: Reino Keränen rak.mest.
Piirustukset: Asemapiirustus, 1. kerroksen pohjapiirustusote, ilmastointipiirustus

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumero 3801-190-94)
Toimenpide: Alkon myymälän vesi- ja viemärimuutokset
Vahvistettu: 27.4.1978
Suunnittelija: Insinööritoimisto Teppo Väinö Ky
Piirustukset: Pohjapiirustusote 1. kerros, vesi- ja viemärintiipirustus

Rakennuslupatunnus: 45-0918-77-C
Toimenpide: Uusi grillikioski alkuperäisen kioskin vierelle
Vahvistettu: 19.6.1978
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Risto Skogström Oy, Timo Viikari Arkkitehti SAFA
Piirustukset: Asemapiirustus, grillikioskin pohjapiirustus, julkisivut ja leikkaus

Rakennuslupatunnus: 45-2378-78-C
Toimenpide: Myymälätilojen muutos: Kansaneläkelaitoksen toimisto, alakaton vahvistus palkein, koneellinen ilmanvaihto
Vahvistettu: 5.2.1979
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen
Piirustukset: Asemapiirustus, 2. kerroksen pohjapiirustusote, julkisivu kaakkoon, rakennepiirustukset ja -laskelmat, ilmanvaihtopiirustukset

Rakennuslupatunnus: 45-1905-79-C
Toimenpide: Myymälän 5 muutos Carrols-ravintolaksi, myymälän sisäänkäynnin siirto, koneellinen ilmanvaihto, uusi betoninen ilmanvaihtopiippu kävelykannelle
Vahvistettu: 26.11.1979
Suunnittelija: Sisustusarkkitehtitoimisto Pekka Euro
Piirustukset: Asemapiirustus, pohjapiirustusotteet, leikkaukset, julkisivuotteet, ilmanvaihtopiirustukset, rakennelaskelmat

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 3801-191-94 – 3801-192-94, 3801-195-94 – 3801-198-94)
Toimenpide: Carrols Puotinharjun vesi- ja viemärilaitteet
Vahvistettu: 7.12.1979 & 11.1.1980
Suunnittelija: Insinööritoimisto W. Zenner
Piirustukset: Asemapiirustus, pohjapiirustusote 1. kerros, vesi- ja viemärintiipirustus, linjapiirustus, rasvanerotuskaivo

1981: Jatkolupa taimimyymälälle

Rakennuslupatunnus: 45-1150-81-A
Toimenpide: Uudisrakennus: jatkolupa pysäköintialueella sijaitsevalle yksikerroksiselle rakennukselle
Vahvistettu: 25.8.1981
Suunnittelija: RKM Jukka K. Laine
Piirustukset: Asemapiirustus, ulkorakennuksen pohja, julkisivut, leikkaus

1982–1985: Pieniä myymälätilojen muutoksia

Rakennuslupatunnus: 45-2023-82-C
Toimenpide: 2. kerroksen myymälätilan muutos vakuutusyhtiö Sampon konttoriksi, koneellinen ilmanvaihto
Vahvistettu: 22.10.1982
Suunnittelija: Esa Vapaavuori & Co Sisustusarkkitehtitoimisto, LVI-Insinööritoimisto Esko Ruuska Ky
Piirustukset: Asemapiirustus, 2. kerroksen pohjapiirustusote, ilmanvaihtopiirustus

Rakennuslupatunnus: 45-3306-84-C
Toimenpide: 2. kerroksen myymälätilan muutos Urheiluseura Puotinkylän Valtti ry:n bingoaltiloiksi
Vahvistettu: 19.11.1984 (loppukatselmuksella 14.12.1984)
Suunnittelija: RKM Jukka K. Laine, Insinööritoimisto B. Lindgren
Piirustukset: Asemapiirustus, 2. kerroksen pohjapiirustusote, ilmanvaihtopiirustus

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumero 3801-199-94)
Toimenpide: Pankkitilan vesi- ja viemärimuutokset
Vahvistettu: 20.2.1985
Suunnittelija: LVI-tekn. Voitto Myyryläinen
Piirustukset: Pohjapiirustusote 1. kerros, vesi- ja viemärintiipirustus

Rakennuslupatunnus: 45-0023-85-C
Toimenpide: STS Säästöpankin pikapankki
Vahvistettu: 22.2.1985 (loppukatselmus 15.3.1985)
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Huhtiniemi-Söderholm
Piirustukset: Asemapiirustus, 2. kerroksen pohjapiirustusote ja sisäjulkisivu

Rakennuslupatunnus: 45-3678-84-C
Toimenpide: Kahvilatilojen muutos pankkitiloiksi pohjakerroksessa
Vahvistettu: 1.3.1985 (loppukatselmus 22.3.1985)
Suunnittelija: RI Matti Jokinen, LVI-tekniikka Voitto Myyryläinen
Piirustukset: Asemapiirustus, 1. kerroksen pohjapiirustusote, seinärakenteet, ilmanvaihtopiirustus

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 3801-200-94 – 3801-204-94)
Toimenpide: Lääkäriaseman vesi- ja viemärimuutokset
Vahvistettu: 27.5.1985
Suunnittelija: Insinööritoimisto TTS-suunnittelu Oy
Piirustukset: Piirustusluettelo, pohjapiirustusotteet 1. ja 2. kerros, kalustepiirustus, linjapiirustus

1986–1987: Laajennusosa (B-osa)

Rakennuslupatunnus: 45-0932-86-A
Toimenpide: Liikerakennuksen laajennus (B-osa)
Vahvistettu: 23.5.1986 (loppukatselmus 27.11.1987)
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen, Erkki Karvinen
Piirustukset: Asemapiirustus, pohjapiirustukset, leikkaukset, julkisivut, rakennepiirustukset

Rakennuslupatunnus: 45-2260-87-C
Toimenpide: Muutoksia B-laajennusosan pohjissa ja julkisivuissa
Vahvistettu: 28.8.1987 (loppukatselmus 27.11.1987)
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen, Erkki Karvinen
Piirustukset: Asemapiirustus, pohjapiirustukset, julkisivu kaakkoon

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 3801-205-94 – 3801-227-94, 3801-229-94 – 3801-230-94)
Toimenpide: Laajennusosan (B-osa) viemärit ja vesijohdot
Vahvistettu: 4.8.1986, 8.8.1986, 21.4.1987 ja 29.10.1987
Suunnittelija: Suunnittelutoimisto LTO-Tekniikka Oy
Piirustukset: Asemapiirustus, 1. ja 2. kerroksen sekä vesikatkon pohjapiirustusotteet, periaatepiirustukset maanvaraisten viemärien asentamisesta ja perusvesi- ja pumppauskaivosta, jäähdytysvesijohdojen kytkentäkaavio, lämminvesijohdojen kytkentä ja säätökaavio, rasvanerotinkaivo Keskon tiloihin

Rakennuslupatunnus: 45-2439-86-C
Toimenpide: Pankkisalin, johtajanhuoneen ja pankkiholvin muutos Itä-Bingon bingosaliksi, kahvion muutos toimistotilaksi
Vahvistettu: 15.8.1986 (loppukatselmus 12.12.1986)
Suunnittelija: Ins.tsto Projektikeskus Oy
Piirustukset: Asemapiirustus, 2. kerroksen pohjapiirustusote, ilmanvaihtopiirustus

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumero 3801-228-94)
Toimenpide: Itä-Bingon liiketilan vesijohtomuutokset
Vahvistettu: 30.9.1986
Suunnittelija: Jyrki Lönnström LVI-ins
Piirustukset: Pohjapiirustusote 2. kerros, vesijohtopiirustus

Rakennuslupatunnus: 45-1704-87-B
Toimenpide: Lisärakennus: tonttia kiertävän katoksen alla sijainneen R-Kioskin laajennus
Vahvistettu: 25.8.1987 (loppukatselmus 9.11.1987)
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen, Erkki Karvinen
Piirustukset: Asemapiirustus, kioskin pohjapiirustus, julkisivut ja leikkaus, rakennelaskemat

1989–1990: Peruskorjaus, laajennus sekä lisäosa (C-osa)

Rakennuslupatunnus: 45-0271-89-C
Toimenpide: Julkisivumuutos, kaiteiden ja vesieristysten uusiminen
Vahvistettu: 9.6.1989 (loppukatselmus 31.5.1990)
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy, Olli Saatsi
Piirustukset: Asemapiirustus, 1. ja 2. kerroksen pohjapiirustukset, kattopiirustus, julkisivut lounaaseen, lounaaseen sisäpithalle, koilliseen, luoteeseen ja kaakkoon

Rakennuslupatunnus: 45-0269-89-B
Toimenpide: Lisärakennus: liikerakennuksen laajennus (C-osa) katoksineen ja lasikattoineen
Vahvistettu: 13.6.1989 (loppukatselmus 14.11.1990)
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy, Olli Saatsi
Piirustukset: Asemapiirustus, julkisivut ja leikkaukset, ilmanvaihtopiirustukset, vesikattopiirustus

Rakennuslupatunnus: 45-0270-89-B
Toimenpide: Lisärakennus sekä korjaus- ja muutostyöt: liikerakennuksen laajennus sekä huonemuutoksia, ulkokatokset, uusi ulkoporras, pitserien sisäporras, alkuperäisten kaarevien betoniseimien purku
Vahvistettu: 13.6.1989 (käyttöönottopäivämäärä ja osittainen loppukatselmus 4.10.1990, lopullinen loppukatselmus 8.2.1995)
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy, Olli Saatsi
Piirustukset: Asemapiirustus, pohjapiirustukset, kattopiirustus, julkisivut ja leikkaukset, alakattopiirustukset, rakennepiirustukset ja -laskelmat, pohjatutkimukset, ilmanvaihtopiirustukset ja -kaaviot

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumerot 4230-352-98 – 4230-397-98)
Toimenpide: Laajennusosan (C-osa) viemärit ja vesijohdot
Vahvistettu: 4.9.1989, 29.11.1989, 29.8.1990 ja 9.11.1990
Suunnittelija: Insinööritoimisto T. Hauhia Oy / Björkman
Piirustukset: Asemapiirustus, ohjapiirustukset 1. ja 2. kerros, vesikattopiirustus, vesi- ja viemärintiirustukset, alatason huoltokäytävän vesijohtopiirustus, linjapiirustukset, lämmityksen periaatekaaviot, toimintakaavio, selvitys

Rakennuslupatunnus: 45-1093-90-R
Toimenpide: Mainosten yleissuunnitelma
Vahvistettu: 12.4.1990

Rakennuslupatunnus: 45-2268-90-C
Toimenpide: Muutoksia 1. kerroksen myymälätiloissa, Alkon tiskimyymälää valintamyymäläksi
Vahvistettu: 7.8.1990 (loppukatselmus 27.11.1990)
Suunnittelija: Rakennusarkkitehti Arto Valtonen, Insinööritoimisto Leo Maaskola (Robert Malmberg)
Päiirustukset: Asemapiirustus, pohjapiirustus, ilmanvaihtopiirustukset

Rakennuslupatunnus: 45-1812-90-C
Toimenpide: Kuorma-auton lastauspaikka, yllätason ajoväylän tuenta, piipun purkaminen
Vahvistettu: 14.8.1990 (loppukatselmus 8.2.1995)
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy, Olli Saatsi
Päiirustukset: Asemapiirustus, 2. kerroksen pohjapiirustus, julkisivut lounaseen ja luoteeseen, rakennepäiirustukset, ilmanvaihtopiirustus

Rakennuslupatunnus: Ei tiedossa. (piirustusnumero 3463-369-92)
Toimenpide: Alkon myymälän vesijohto- ja vesikalustetyöt
Vahvistettu: 2.9.1990
Suunnittelija: Insinööritoimisto Leo Maaskola Ky
Päiirustukset: Pohjapiirustusote, vesijohto- ja vesikalusteakaavio

Rakennuslupatunnus: 45-3461-90-C
Toimenpide: Väliseinämuutoksia 1. ja 2. kerroksessa
Vahvistettu: 11.12.1990 (loppukatselmus 8.2.1995)
Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Erkki Karvinen Oy, Olli Saatsi
Päiirustukset: Asemapiirustus, 1. ja 2. kerros pohjapiirustukset

1990-luku: Myymälätilojen muutoksia

Rakennuslupatunnus: 45-1094-93-C
Toimenpide: Myymälän muutos kahvilaksi 2. kerroksessa
Vahvistettu: 4.5.1993 (loppukatselmus 29.6.1993)
Suunnittelija: IVIS-suunnittelu H. Skogström, Ritva Kinnunen rak.tekn.
Päiirustukset: Asemapiirustus, 2. kerros pohjapiirustusote, 1. ja 2. kerros viemäripiirustukset

Rakennuslupatunnus: 45-2557-94-C
Toimenpide: Kerhohuonetilan muutos toimistotilaksi
Vahvistettu: 29.10.1996 (loppukatselmus 30.6.1998)
Suunnittelija: Reijo Huttunen rak.suunn.
Päiirustukset: Asemapiirustusote, kellarin pohjapiirustusote

Rakennuslupatunnus: 45-1142-99-C
Toimenpide: Myymälätilan muutos pitseriakahvilaksi
Vahvistettu: 20.4.1999 (loppukatselmus 18.4.2001)
Suunnittelija: J. Koskinen rak.piirt, LVI suunn. Ilkka Tuomaala
Päiirustukset: Asemapiirustus, 1. ja 2. kerros pohjapiirustusoteet, LVI-päiirustukset, rasvanerotinjärjestelmä

2002–2003: Viemärien uusiminen, sadevesiverkostoon liittyminen

Rakennuslupatunnus: 45-1243-02-Z
Toimenpide: Kellarin viemärien uusiminen
Vahvistettu: 3.4.2002
Suunnittelija: Kiinteistöliiton insinööritoimisto
Päiirustukset: Pohjapiirustukset

Rakennuslupatunnus: 45-0941-03-Z
Toimenpide: Kaupungin sadevesiverkostoon liittyminen
Vahvistettu: 26.3.2003
Suunnittelija: Kiinteistöliiton insinööritoimisto
Päiirustukset: Asemapiirustus

2007: Lääkäriaseman tilojen muutos sosiaalityön päiväkeskusyksiköksi

Rakennuslupatunnus: 45-2508-06-D
Toimenpide: 1. kerroksen lääkäriaseman tilojen muutos sosiaalityön päiväkeskusyksiköksi
Vahvistettu: 23.10.2007 (loppukatselmus 15.12.2008)
Suunnittelija: Arkkitehtisuunnittelu Jari Häkkänen Ky
Päiirustukset: Asemapiirustus, 1. kerroksen pohjapiirustus, rakenne- ja LVI-päiirustukset, rasvanerotinjärjestelmä

2009–2019: Liiketilojen muutoksia kahviloiksi ja ravintoloiksi

Rakennuslupatunnus: 45-2423-09-Z
Toimenpide: Kahvilaan teknisiä muutoksia
Vahvistettu: suunnitelmat tarkastettu 23.7.2009
Suunnittelija: Seppo Lappalainen rak.mest. & S. Huhtamäki, Evergood Oy
Päiirustukset: Asemapiirustus 2. kerros, LVI-päiirustukset (2. kerroksen pohjapiirustusote)

Rakennuslupatunnus: 45-2357-09-D
Toimenpide: Liiketilan muutos pitseriaksi
Vahvistettu: 4.8.2009 (loppukatselmus 27.10.2009)
Suunnittelija: LVI-insinööri Pekka Aaltonen
Päiirustukset: Asemapiirustus, 2. kerroksen pohjapiirustusote, LVI-päiirustukset, ilmanvaihtoleikkaus, linjapiirustus
Rakennuslupatunnus: 45-3514-09-RAM
Toimenpide: Suunnitelmasta poikkeaminen rakennustyön aikana: liiketilan muutos pitseriaksi, seinämuutos ja poistopuhaltimen asennus
Vahvistettu: 3.11.2009
Suunnittelija: LVI-insinööri Pekka Aaltonen
Päiirustukset: Pohjapiirustusote ja leikkaus

Rakennuslupatunnus: 45-1547-10-D
Toimenpide: Liikerakennuksen vesijohtolaitteiden peruskorjaus
Vahvistettu: 25.5.2010 (loppukatselmus 25.11.2010)
Suunnittelija: Kiinteistöliiton insinööritoimisto
Piirustukset: LVI-piirustukset (asemapiirustus, pohjapiirustukset, palo-osaston putkiläpivienti)

Rakennuslupatunnus: 45-0968-10-D
Toimenpide: Pankkikäytössä olleen liiketilan muuttaminen kahvilaksi
Vahvistettu: 1.6.2010
Suunnittelija: Seppo Lappalainen rak.mest.
Piirustukset: Asemapiirustus, pohjapiirustusote, LVI-piirustukset

Rakennuslupatunnus: 45-4217-13-Z
Toimenpide: Kiinteän hiiligrillin ja savuhormin rakentaminen pizzerian (liikehuoneisto 54) keittiöön 2.krs.
Vahvistettu: suunnitelmat tarkastettu 18.12.2013
Suunnittelija: Team Ventco Oy, yhteyshenkilö Ilkka Vävilä
Piirustukset: 2. kerros pohjapiirustusote (ilmanvaihtopiirustus), kiinteän hiiligrillin ja savuhormin työpöpiirustus

Rakennuslupatunnus: 45-1336-16-D
Toimenpide: Ruokaravintolan talotekninen varustaminen aiempaan myymälään
Vahvistettu: 31.5.2016
Suunnittelija: Taina Kinnunen, Arkplus Arkkitehdit
Piirustukset: 1. kerros pohjapiirustusote, asemapiirustus

Rakennuslupatunnus: 45-0105-18-Z
Toimenpide: Ilmanvaihdon muutos
Vahvistettu: 15.1.2018
Suunnittelija: Ville Holopainen, Ab Pen & Hammer Oy
Piirustukset: LVI-piirustukset (1. ja 2. kerroksen sekä vesikaton pohjapiirustusotteet)

Rakennuslupatunnus: 45-2479-18-D
Toimenpide: Käyttötarkoituksen muutos myymälästä kahvilaksi
Vahvistettu: 16.10.2018

Rakennuslupatunnus: 45-1108-19-D
Toimenpide: Liiketilan muutos ravintolaksi
Vahvistettu: 7.5.2019 (loppukatselmus tehty 20.12.2019)

Rakennuslupatunnus: 45-2678-19-RAM
Toimenpide: Suunnitelmasta poikkeaminen rakennustyön aikana: keittiön kiintokalusteiden paikkojen muuttaminen
Vahvistettu: 22.10.2019 (loppukatselmus tehty 20.12.2019)

Omistajat ja vuokralaiset

Alkuperäiset liikkeet

Osuusliike Elannon suurmyymälä (yli 1000 m2 kahdessa kerroksessa)
HOK:n supermyymälä, Super Market-tyyppinen pikamyymälä (yli 700 m2)
Valinta Penttinen
Helsingin Tekstiili ja Kangas
Valinta Kajava
Fazer kahvila ja konditoria
Gyldi Shop -tekstiililiike
Rautakirja
Pohjolan Pesula
Pesula Lindström
Lääkärikeskus Meditest
Parturi Sorsa
HOK:n Korona-baari
Tampereen Jalkine
Kirjakauppa Olavi Pauni
Kansallis-Osake-Pankki
Helsingin Osakepankki
Pohjoismaiden Yhdyspankki
Apteekki
Helsingin Työväen Säästöpankki
Postisäästöpankki ja posti
Neovius

Kukkakauppa
Jalkinekorjaamo Sihvonen
Kampaamo Laukkanen
Sähköliike H. Veijalainen
Kemikaalio T. Guster
Kenkä-Puoti
Nuorten Aitta -askarteluliike
Tuotex-tekstiililiike
Kenkäkauppa Kenkä-Teppo
Korsettibaari BB
Lasten Asuste

Puotinharjun Puhos Oy:n osakkaat ja vuokralaiset 26.11.2019

TALO	ujärj.nro	OSAKAS	VUOKRALAINEN
A	1	Sponda Investment Properties A O	Monik ry
A	2	Nieminen Jorma jaettu tila	Tronik Oy, puhelimet ja Afia Market Odzem ruokakauppa
A	3	Sponda Investment Properties A Oy	Dekan Finland Oy, Otman
A	4	Sabir Hadi Omed	Sabir Oy
A	5	HOK Elanto	Roja Food, Beno Oy Mohammadi Samir
A	6a	HOK Elanto	Minihinta Seppo Kivilinna Oy
A	6b		tyhjä
A	7	HOK Elanto	Cafe Kirkuk
A	7B-8	HOK Elanto	Cafe Kirkuk
C	9	Näsänen Jukka Pekka, Jansson Marcus Rickhard	Parturi Alaturka, Adem Cetim
A	10	HOK Elanto	tyhjä
A	11	Farah Asad Mohamed	tyhjä
A	12	Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö 12-13 yht.tila	säätiön oma kohtaamispaikka
A	13	Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö	

A	14	HOK Elanto	Arbailo Oy Hadi Mamaseni
A	15	Hgin Islam Seurakunta	osakas itse
A	16	Sponda Investment Properties A Oy	Sanjot Oy/ Rav. Kummisetä
A	17	Mohamed Ahmed M, Juba Oriental Shop,Hussein Ahmed M	Amiin Shop osuuskunta
A	18	Lerainvest Oy	Parturi
A	19	Muhidin Haji Ali c/o Q-Express Online Oy*	Salam Foods
A	20	Muhidin Haji Ali c/o Q-Express Online Oy	Salam Foods
A	21	Muhidin Haji Ali c/o Q-Express Online Oy	Blue Pizzeria ja kahvila * as.hoitaja Hussein Boor
A	22	Arenatum Oy	Islamic Rahma Center/ moskeija
A	23	Osuuskunta ALMAGAN	Moga Kafee ry
A	24	Osuuskunta ALMAGAN	Classic Grill
A	25	Osuuskunta ALMAGAN	TNT Shop
A	26	Roble Abdishakur Mohamed	Cayhane yhdistys Oktay Karakya
A	27	Roble Abdishakur Mohamed	Cayhane yhdistys Oktay Karakya
A	28	Abdullah Mohamed	Osakas
A	29	Maalim Mustafa Abdulasiis	Somali Market
A	30	Sponda Investment Properties A Oy	Happyypark Oy
A	31	Liibaan Cali Sheekhdoon	Somali Parturi
A	32	Sponda Investment Properties A Oy	Som liikenne palvelut
A	33	Tötterström Phinyada ja Seppo	Classic Grill
A	34	HOK Elanto	tyhjä
A	34B	HOK Elanto	tyhjä
B	35	Toivo Group Oy	Alanya Market, Cemet Oy
B	36	AG Vuokra-asunnot	Beno Oy ja Diwan Shop
B	37	HOK Elanto	tyhjä
B	38	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	39	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	40	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	41	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	42	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	43	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	44	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	45	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	46	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	47	Suomen Tilintarkastajat ry	Sunny siivous ja henkilöstövuokraus Oy
B	48	Suomen Tilintarkastajat ry	Horizon Rakennus Oy
B	49	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
B	50	Sponda Investment Properties A Oy	(Elixia) Sats Finland Oy
C	51	Mickey ´s Oy	Cemet Oy/Alanya Oriental Shop
C	52	Vuokralainen Oü	Cemet Oy/Alanya Oriental Shop
C	53	Laukkanen Tatu-Ilari	Parturi + Salon Desiree, Shining Nails
C	54	Pitkänen Minna ja Olli-Pekka	Halkout Oy, Ravintola Newroz
C	55	Khadar Omar Sheikh Musse	Kahvila
C	56	Abdi Nur Mohamoud	Osakas
C	57	Finn Hajj & Umra Ay	Matkatoimisto, Dahab Shiil
C	58	Mohamus Abdikrim Ahmed	Osakas

